

LiGet

2023-9
szeptember

TARTALOMJEGYZÉK [XXXVI. évfolyam 9. szám]

Vörös István AZ EGYETEMSZIGET	4
Nacsinák Gergely András FÖLDKÖZELI VISZONYOK	23
Takács Nándor BAKONYICUM	44
Handi Péter NAPPALI FORGALOM	46
Nacsinák Gergely András A RÉVÉSZ MESÉJE	48
HÁTTAL – VÁLOGATÁS A FORTEPAN KÉPEIBŐL	
Szirmai Panni FILMSZAKADÁS	62
WORLD PRESS PHOTO	
Vörös István A BELSŐ ÉLET BALLADÁJA	65
Dobosi Bea ZÉRÓ	68
Fecske Csaba SZOMJÚSÁG	80
Cselik Ágnes VIRÁGVASÁRNAP	82

WORLD PRESS PHOTO

Csongor Andrea PERSPEKTÍVA	87
Kállai Katalin A PÁRNÁT	89
Kapitány Máté HATÁR	91
Csongor Andrea NÉHÁNY HÉT CSUPÁN	97
Janecskó Kata ÚJ ÉLET	99
Hajnóczy Csaba SZIGETKÖZ, HANGÖKOLÓGIA	102
Nacsinák Gergely András CSILLAGZÁPOR	124

Kiadja | Liget Műhely Alapítvány
1122 Budapest, Kissvábhegyi út 4-6.
info[kukac]ligetmuhely.com

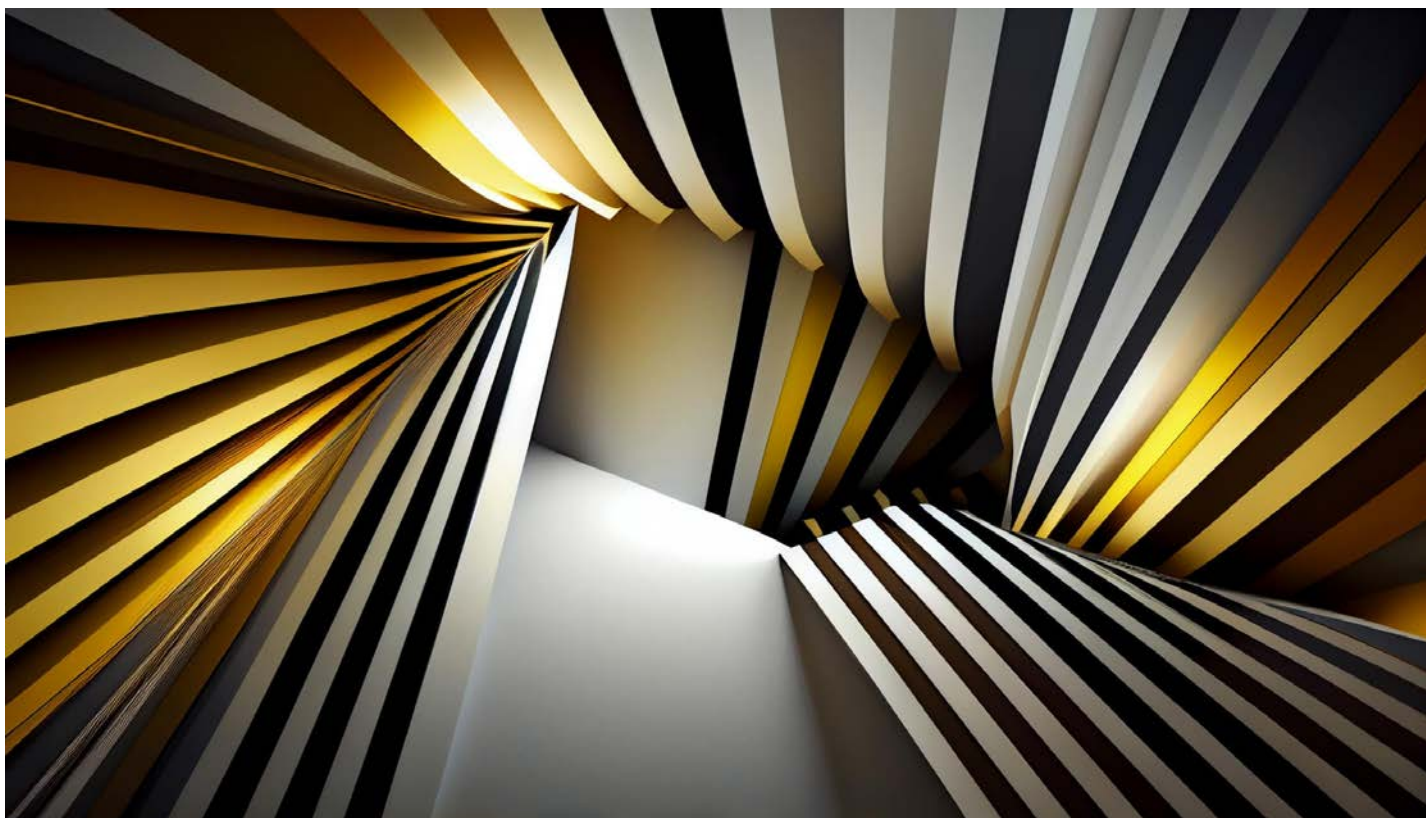
ISSN 1789-4980

Alapító szerkesztők | Levendel Júlia, Horgas Béla
Felelős szerkesztő | Horgas Judit
Tervezőszerkesztő | René Margit
Főmunkatárs | Szirmai Panni
Olvasószerkesztő | Bognár Anikó
Tudományos lektorok | Kiss Lajos András, Victor András

Vörös István

AZ EGYETEMSZIGET

2023-09-08 | **VERS, VERSCIKLUS**

1

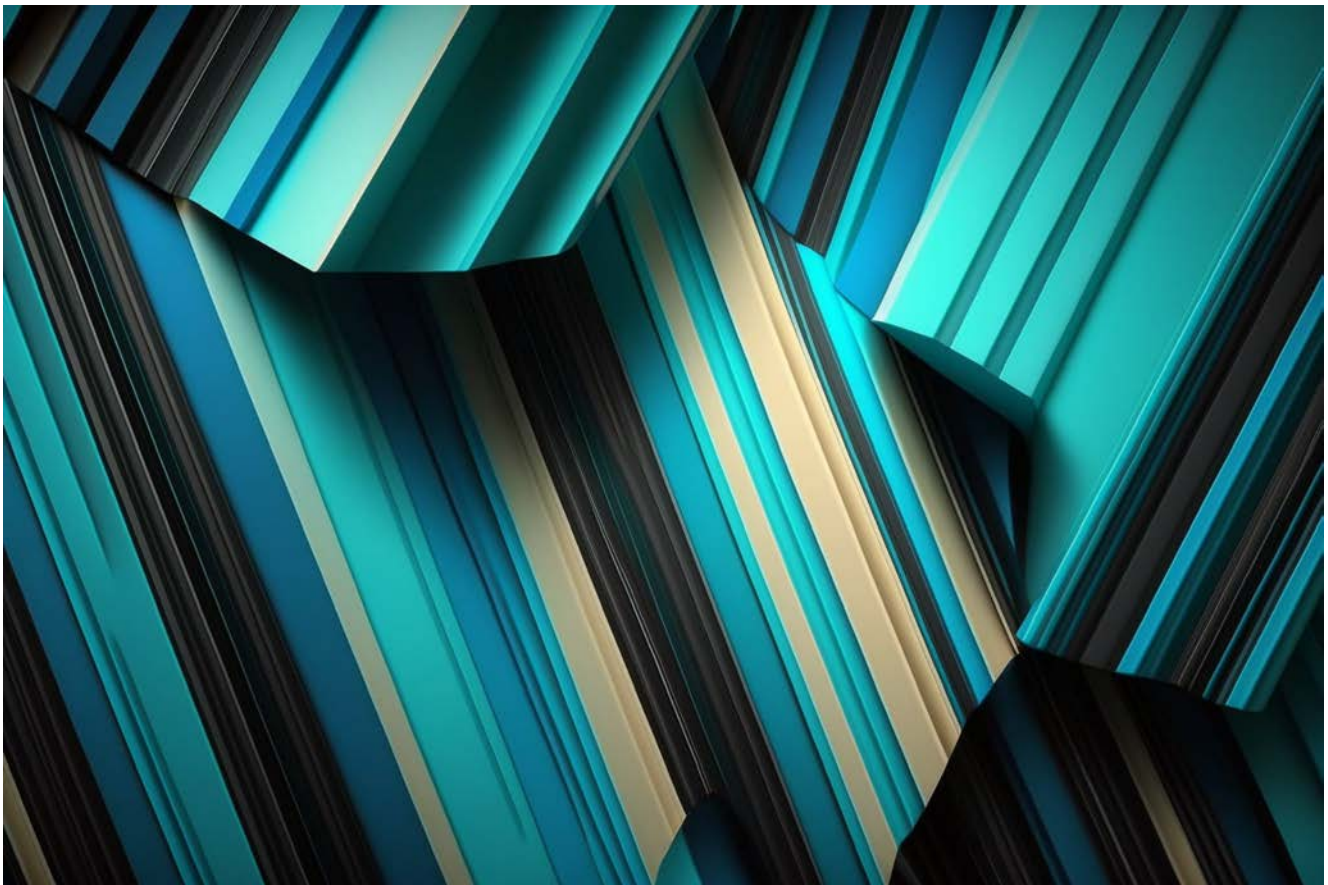
A FELSZABADULÁS UTÁN

A 300 éves iskolát
újra kellett alapítani, most,
hogy a barbárok kimentek.
Igaz, a kis sziget Rómához került,
de a rómaiak szerettek úgy tenni,

mintha valamiképp görögök
lennének. Pedig valamiképp
se azok, és semmiképp se.

Az iskolához külön tengeri
kikötő épült, ahová eleinte egy
teherhajó hordta a diákokat
és tanárokat a szemközti félsziget
nagyvárosából, mely már több száz éve
római fennhatóság alatt állt.
A korábban halászbárkának
használt tákolmány óránként fordult.

A tanítás görög romok között
indult, ahol addig a megszálló
barbárok lusta katonái laktak.
Rengeteg mocskot kellett eltakarítani
utánuk. Használhatatlan pajzsok,
nyíl lyuggatta páncélingek,
kiszáradt saruk, levágott női ujjak,
megromlott ételek, patkánycsontváz,
bölcshöz szánt iratok perzsául,
jelentések foszlányai, melyek a rómaiakon
és a görögökön gúnyolódtak.

2

TÉVTANOK

Ezt az iskolát állítólag Arisztotelész alapította, de mindannyian tudjuk, hogy Arisztotelész kitalált alak, ám még, mint ilyen se járt erre soha.

Az első felújított kaszárnyaépületben szobrot kapott, és külön szeminárium indult művei tanulmányozására.

Hogy lehet, hogy nem élt, kérdezte egy diák, ha egyszer művei vannak?

Alighanem más írta a műveket,
felelte a tanár, aki igyekezett hasonlítani
arra a szoborra, az arcát néha óvatosan
bronzporral hintette meg.

A diák erre megnyugodott:
Akkor az a más volt Arisztotelész.

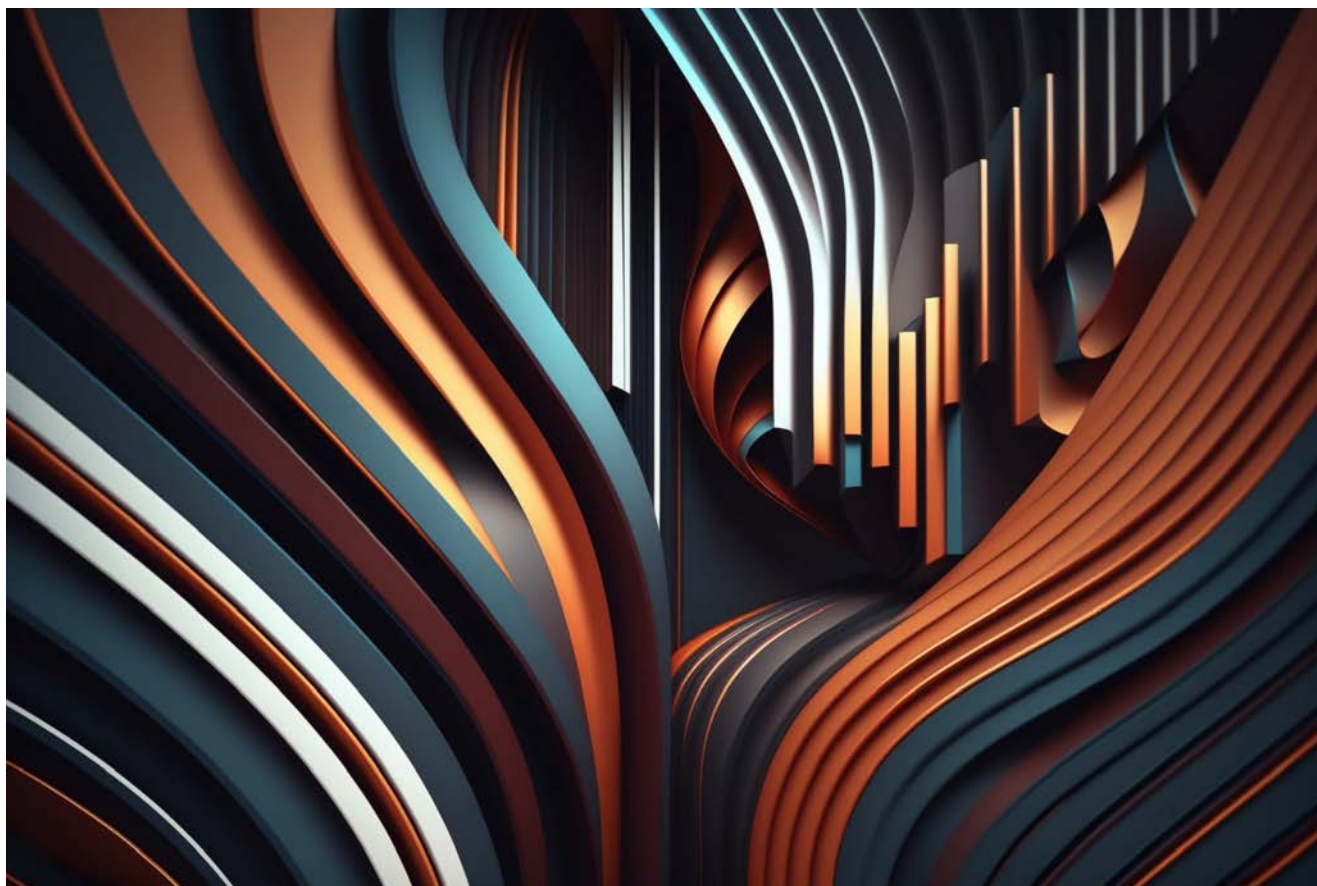
3

MUNKÁBA ÁLLNI

Amikor a fiatal irodalmárt
régi tanára meghívta tanítani,
nem sok kedve volt az egészhez.
Persze szétvetette a büszkeség,
de ez nem elég hétről hétre
az aprómunka elviseléséhez.

Átzötykölődött a tengerszoroson
a menetrend szerinti bárkán,
mikor partra szállt, hánynia kellett,

amit a tengeribetegségre hárított,
de csak a szabadsága elvesztése
borította föl az egyensúlyát.
Az épületek még kész se voltak,
mindenhol munkások nyüzsögtek,
deszkákat fűrészelték, oszlopfőt faragtak.
Akkor jól van, a fejemben sincs
nagyobb rend,
elvállalom.

4

AZ IDŐ A SZIGETEN

Az újjá alakított iskola
első vezetője egy perzsa filozófus volt.
Amikor megtudta, hogy a fiatal irodalmár
25 éves, elárulta, hogy ő meg 50,
amikor megtudta, hogy 30, elárulta,
hogy ő meg 60.
Pedig közben csak 2 év telt el.

5

PLATÓN A LEVEGŐBEN

A fiatal tanár nagyon rossz
órákat tartott. Nem tudott eleget,
Arisztotelészt sosem olvasta,
mindig elaludt rajta, kiesett
kezeiből a könyv. Platónon pedig
annyira felébredt, hogy a könyvet
a sarokba hajította.
Egyszer a tanároknak kijelölt
szobában ülve akkorát dobott vele,
hogy *Az állam* első kötete
kirepült az ablakon.
Ám nem eshetett le, mert egy
követ faragó munkás tengeri
madárnak nézte, és úgy elijesztette,
hogy a levegőbe emelkedett,
egy darabig körözött
az iskola fölött, majd elrepült
a nyílt tenger felé.

6

BOLGÁROK

Kiderült, őt nem is
a gondolkodás tanítására szánják,
és az se zavarja őket,
hogy keresztény. A szülővárosában,
Szalonikiben beszélt
szláv nyelvet kellett tanítania.

Te akkor bolgár vagy? kérdezgették
tőle. Dehogy, magára adó ember
nem bolgár. Nincsenek is bolgárok,
azt a nyelvet mindenki csak tanulta.
Én görög vagyok, természetesen.

De több száz éve
már görögök sincsenek!

7

MI TANÍTHATÓ?

Aztán megrémült,
mert kiderült, hogy irodalmat
kell tanítania.

Versek írását. Apollón papjai,
ahányszor az iskolába
látogattak, azt hangoztatták,
hogy az írás nem tanítható.

Vagy semmi se tanítható,
vagy minden. Vetette
ellenük. Vagy mindent tudunk,
csak rá kell ébrednünk,
hogy már tudjuk és mást sosem
fogunk tudni.

Vagy semmit nem tudunk,
és akkor keserves tanulással
kell oda felverekedni
magunkat,
ahová az állandóság hívői
friss levegőt szívni
járnak le.

8

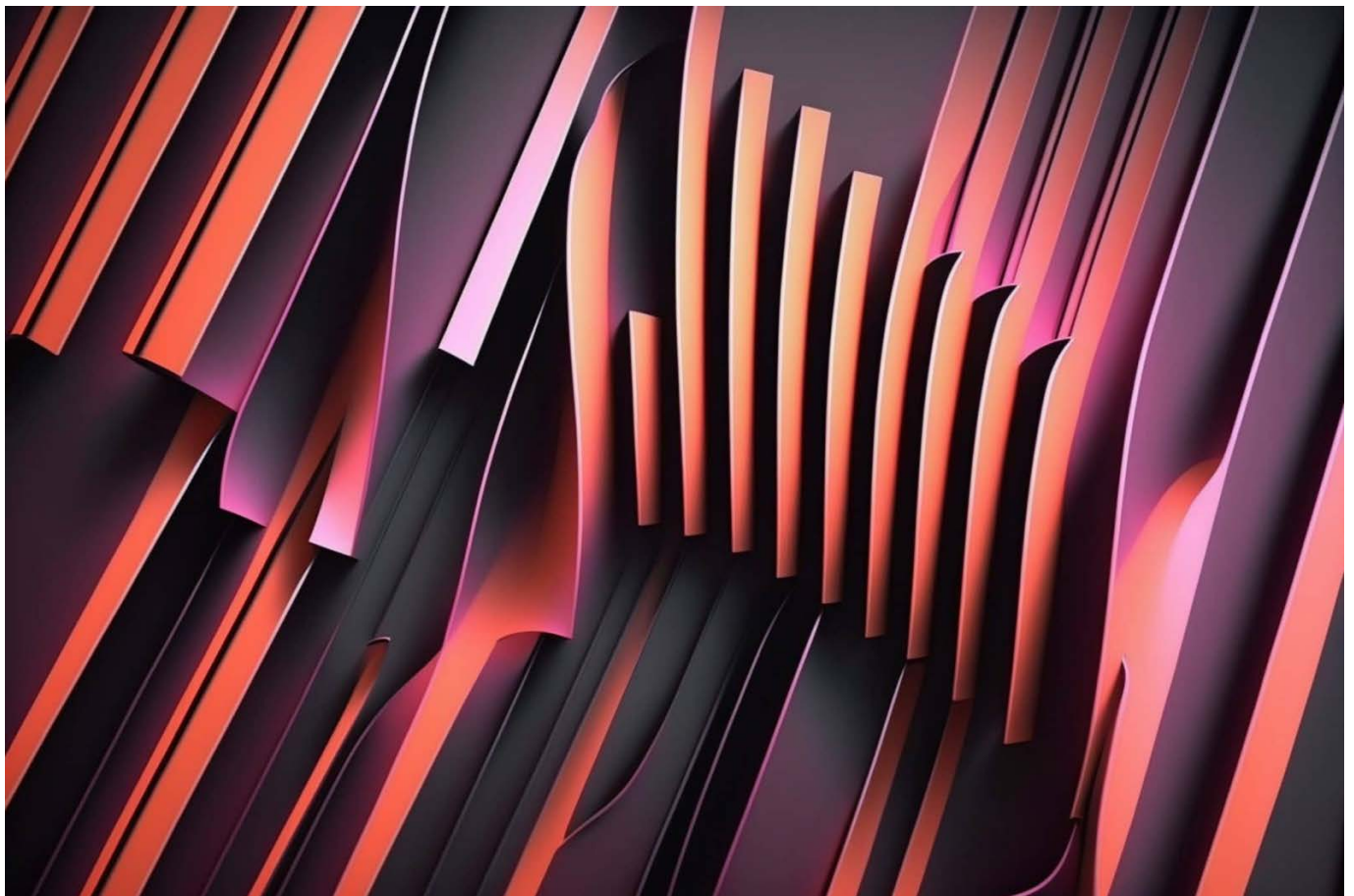
A KÉTHÚRÚ LANT

Úgy érezte, semmit nem tud,
de nem érezte úgy, hogy bármit taníthatna,
mert nem volt rendszerezett a nemtudása.

Betéve tudott minden könyvet,
a könyvek betéve mondták fel őt,
aztán felmondtak neki, kilökték magukból,
tekerceik végére viaszpecsét került,
amit egy belülről kinyúló kéz
tett fel, mint a sapkát.

Arra gondolt, felmond az iskolában,
nem akart olyasmit mondani
a diákjainak, ami igaz,
nem tudott olyat mondani,
ami ne lett volna hamis,
csak hogy senki se hallotta
meg a két hang közötti
árnyalatnyi különbséget.

Zenéről próbált beszélni,
végül már csak egy kéthúros lanton
játszott tanítás helyett, aminek az egyik
húrját le kellett eresztetni,
ha a másikat föl akarta hangolni.

9

AZ ÍRÁS TILALMA

Hétfő délben
mindig az egyetemi agórán
gyülekeztek.

XIV. Szókratész, a vezetőjük,
amellett kardoskodott,
hogy nem szabad semmit leírni,
mert akkor azt értelmezni kell.
És az eredeti elme,
ha egyszer valaki az igazságot
már lejegyezte, kénytelen lesz
valami jobbféle, tetszetős tévedés
mellett lándzsát törni.

De ha az igazság olyan
lapos, felelte a fiatal tanár.
De ha eleve nemcsak egy igazság van,
mondta egy másik fiatal tanár,
pont olyan, mint a fiatal tanár,
de kicsit talán öregebb nála.
Vagy inkább fiatalabb.
Vagy nagyon másképp ugyanannyi idős.
Talán az ikertestvére.
Talán az árnyékáról
készült szobor.

10

A HÁTUSZONY

Ezeket a gyűléseket,
ahol mindent mindig megvitattak,
mindig mindenki nagyon unta.
XIV. Szókratész viszont
örömét lelte bennük,
minden héten elmondta ugyanazt, de
mikor valaki meg akart bizonyosodni
erről,
nem talált egy feljegyzést se.
És nem is emlékezett rá, mit hallott.

Amit nem írnak le, a változatlansághoz
áll. Ami változatlan,
abban elenyészik a gondolat,
szétoszlanak az ötletek,
feloldódnak a tévedések.

Mindig ugyanaz hangzott el,
mindig más könyörgött,
hogy hadd írjon le néhány szót,
mert néha olyan közel jártak
az igazsághoz,
mint cápa a parthoz.

De tényleg, a fedetlen tanácskozáshely
vészesen közel volt a tengerparthoz,
ahol a kövezett tér mellett rögtön
a mélyvíz kezdődött,
és tenger létére sodrása is volt,
látszott a kékségben a halak háta,
a medúzák derengő fénye,

és a víz fölé hajló arca előtt
éles borotvaként suhant el
egy cápa vízből kilógó hátuszonya.

11

A TUDÁS RÖGZÍTÉSE

XIV. Szókratészt nyugdíjazták.
A falusi egyetem vezetői
pedig gyanúba keveredtek,
hogy túl sok pénz fordult meg
révükön az innen és a túlsó
part között.

Senki se tudta,
igaz-e, inkább az egyetem
vallási jellegét erősítették,
külön tanszék alakult,
hogy írásba foglalják

az eddig csak szájhagyomány,
szemkontaktus és testbeszéd
révén terjedő tudást.

A fiatal tanárra a Hermész-tan
kidolgozását bízták.

És ő csak írta,
írta a közismert és sohasem
hallott történeteket,
és amit leírt, tanította
is, amit tanított,
azt leírta.

Hermész leszármazottjának
nyilvánította Szisüphoszt,
aztán nem értette,
mért tartják az egyetemen
ellenségnek.

12

A KINEVEZÉS

A fiatal tanár lassan már
nem is volt olyan fiatal.
Tudta, hogy nézetei
nem felelnek meg
az egyetem ortodox
vallásosságának. Ő Zeust
pökhendi szexmániásnak
gondolta, és ezt nem átallta

az egyetemről elutaztában
a kompon sok kollégájának
kifejteni nap mint nap.

Az egyetem vezetője,
aki már XIV. Szókratészt is
eltávolította, behívatta az
irodájába.

A tengerparti toronyépület
tetején fogadta, körben kilátás
nyílt az öbölre, látszottak
az igyekvően ingázó
kompok. Ez régen
tanácskozóhely volt,
közösségi tér, most vezetői
iroda. A már nem
fiatal tanárt megcsapta
a szabadság törekenységének szaga.

Közben lent a konyhán
frissen fogott tengeri rákot
sütöttek.

13

TALÁLKOZÁS SZISZÜPHOSSZAL

Maga sem értette, mitől lett
előbb túrhető, aztán talán
már egész jó tanár.
Alighanem Hermésznek
köszönhette. A tanítás utáni estéken
álmában egy kígyós pálcával
maga is teheneket hajtott
el Apolló gulyájából.

Sziszüphossal beszélgetett
a hegy oldalában, hogy ne
törje magát, mert végül
még egész filozófiákat
kell szimbolizálnia.
Sziszüphosz arcbőre tele volt
hegekkel, még kőszilánk is

akadt benne, mint valami tetoválás:

Mi az, hogy filozófia,
mi az, hogy szimbolizál?

Hozzáfogott volna elmagyarázni,
mire legyintett, érti ő,
csak azt próbálja érzékeltetni,
hogyan a lényeg, az idea,
vagy nevezzük akárminek,
sokkal konkrétabb, keményebb,
nehezebb.

14

A ZSARNOKSÁG-ÖSZTÖN

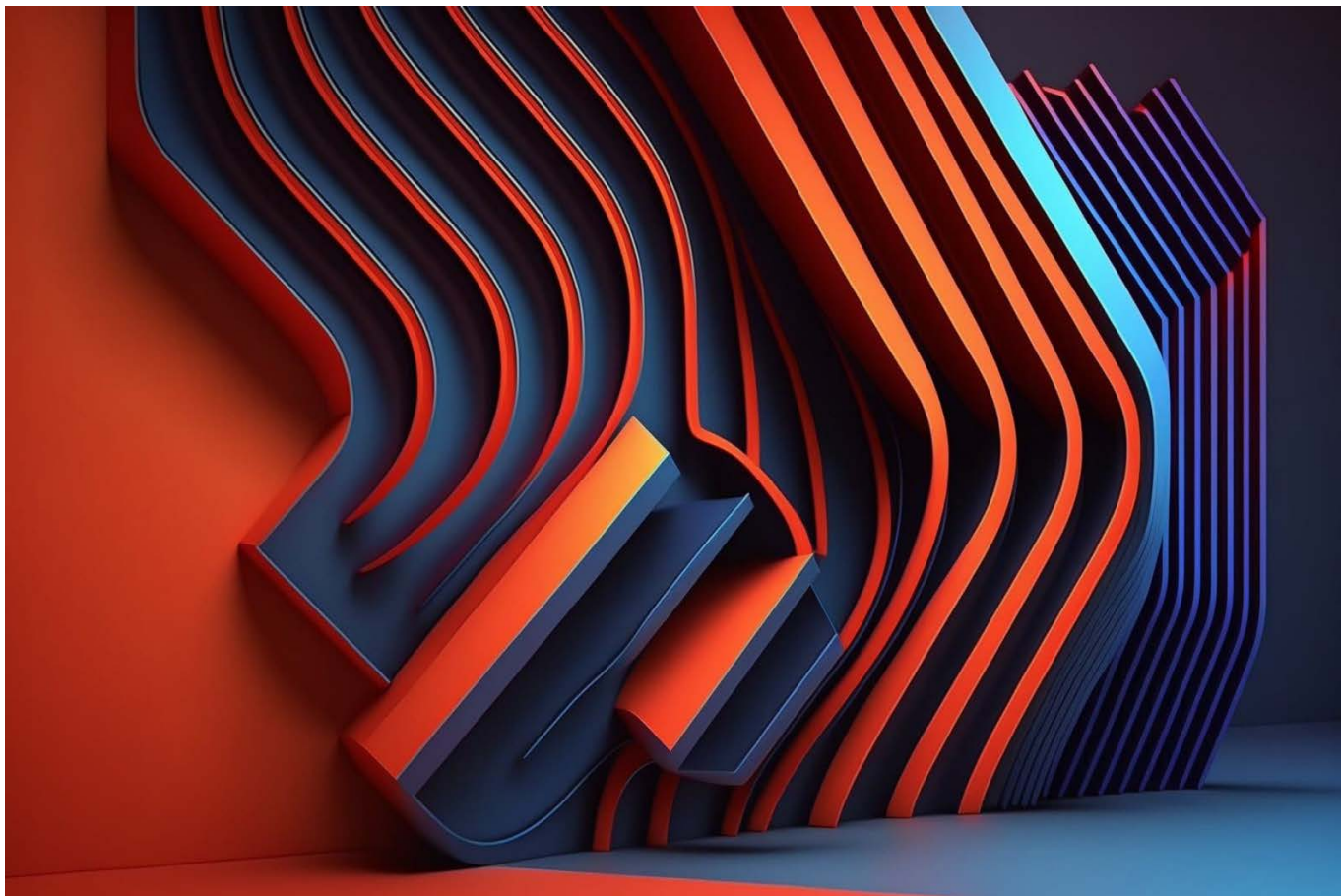
Közben a birodalomban
is új szelek fújtak, egy
Pannóniából Rómába keveredett katona
lett a császár, senki nem akarta
elhinni, hogy ez a kis kalandor
így megerősítse a hatalmát,
és azt még kevésbé,
hogyan ennyire megváltoztathat
mindent egy fürge
zsarnok.

A hatalmat mindig is gyakorolták,
és a gyakorlati hatalom
közeli rokonságot mutatott
az elméleti elnyomással.

De hogy ez az elmélet
úgy terjedjen a levegőben,
mint a fertőző betegség,
és a semmit megtanulni nem
képes emberek egyszer csak
tökéletesen tudják
a leckét, anélkül, hogy
bárki kiokosította volna őket,
azért meglepetés volt.

Az egyetemen a tanulás
hatalmára és erejére esküsznek
föl. Erre valamit maguktól kezdenek
tudni az emberek.

Amit magunktól tudunk,
az ösztön. Létezik tehát
zsarnokság-ösztön is?

15

VÉGLETESEN TERMÉSZETES

A bolgártant vezette
a középkorú tanár, miközben
azt gondolta, bolgárok nem is léteznek,
és Hermész tanainak összefoglalását
bízták rá, miközben keresztény
volt.

Rómának ebben a végletesen
szabad, és végletesen
elzsarnokosodott korszakában,
az ilyesmi természetesnek
tűnt.

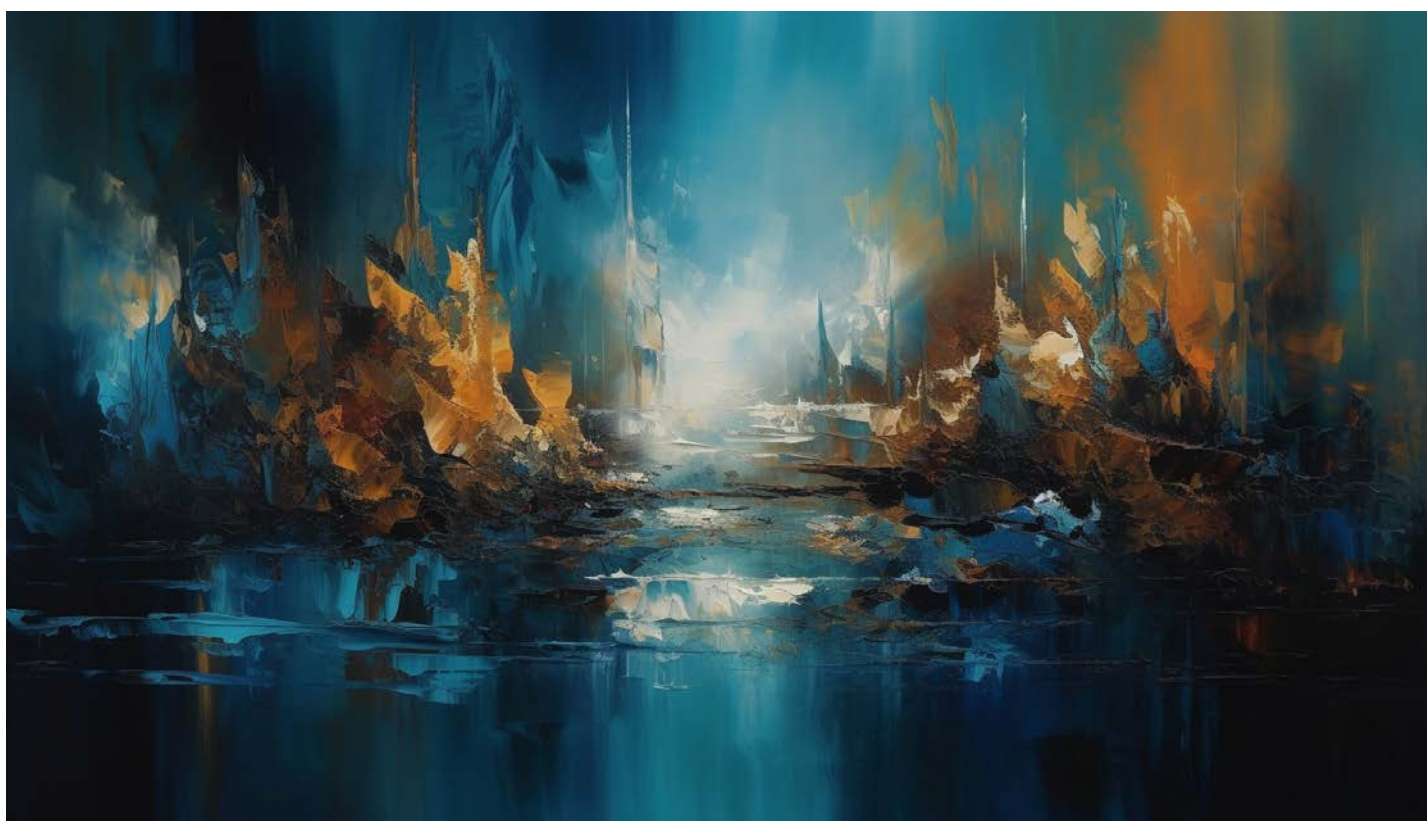
A nemlétezőt
létezővé tenni,
a hitet és a tudást szétválasztani,
ez volt az ambíciója,
de nem tudta szétválasztani,
nem hitt se a hitben,
se a hitetlenségben elég jól.
Egyszóval görög volt.
Kicsúszott a kezei közül
a világ egy kis darabja,
ezt nevezik Római
Birodalomnak. És ő
végre megértette, hol él.

kép | vecteezy.com

Nacsinák Gergely András

FÖLDKÖZELI VISZONYOK

2023-09-03 | NOVELLA

Azonban unatkozott.

Unalmát báránfelhő-terelgetéssel szokta elütni, de a júliusi ég makulátlan, kifeszített vitorlaként feszült a táj felett, és egyetlen folt, csellengő báránfelhő sem mutatkozott rajta. A rét vége-hossza nincs aléltságban nyújtózott, tücsökszót lihegve. A folyó is meglassúdott így nyár derekán: a szorgos örvények elcsitultak, vize opállossá vált, szinte állni látszott a part vályújában.

erőfeszítés nélküiség

Hasra fordult, mert szerette, ha a hasát cirógatják a füvek, és az égbolton végtére úgysem mutatkozott semmi érdekes. Hacsak nem a vércse, amely újra meg újra fölvtorlázott

az égbolt tetejéig: minden erőfeszítés nélkül vitette magát a puha párákon egyre följebb, ez lehetett Ikarosz kísértése is, gondolta, ez az erőfeszítés nélküiség – de a vércse abban a pillanatban egy cickányt pillanthatott meg a mélyben, mert tollas meteoriként zuhant alá, megtörve a varázst. A hasára fordult tehát, hadd csiklandozza mellét, hasát és lábszárát a sok mezei fű: selyemperje, cickafark, réti menta, madársóska, s a nemrég kaszált taréjos búzafű. Lejjebb, a folyó felé árvalányhajak integettek, ha megmozdult a rovarzümmögéstől kába levegő.

Azonban unatkozott.

*

Fröccsnéni egyszem lánya volt ő, aki délelőttönként kiheveredett a zsályák, zsurlók, fényből szőtt árvalányhajak közé, magamagát is félig-meddig árvának érezve, pedig volt neki anyja, még ha az történetesen Fröccsnéni volt is, a Geller borozó csaplárosa. És hát bizonyára volt apja is, valahol messze, ismeretlen helyen, de biztosan volt, különben nem érkezett volna a lány születésnapjára minden nyáron egy tarka bélyegekkal megrakott, viseltes boríték, minden évben egy bélyeggel több – ám hogy mit rejtett, az a megajándékozott titka maradt. Ő pedig fruska létére jól, sőt, mesterien bánt a titkokkal. Ami nem csoda, hiszen délutánonként ő szolgálta ki a nagyérdeműt a Gellerben, márpedig egy valamirevaló borozó tudvalevőleg nagy titkok és mihaszna megfejtések találkahelye. Itt dolgozott Fröccsnéni lánya az ebéd utáni szőke spitzerek idejétől a sűrűbb vörösborok megjelenésének órájáig, azaz nagyjából este nyolcig – mert Fröccsnéni szerint napszállta után már fajsúlyosabb titkok kerülnek terítékre, amelyek könnyen megfekszik egy fiatal lány lelkét. Az ilyeneket, amelyek a férfilélek amúgy ritkán bolygatott rekeszeiből bukkantak föl, már csak a testesebb nedűk bírták elhordozni, így az első, figyelmeztető kékfrankosok táján a leány elillant a pult horizontjáról.

Szabad volt egészen záróráig, mégpedig korlátlanul; a vele egykorú lányok többsége ekkor vagy hazafelé szállingózott, vagy folytatólagos beszélgetésekbe merült, így Fröccsnéni lánya megint csak egyedül maradt, mert fáradt volt, hogy utat törjön mások begyakorolt gesztusain át. A nyárestéket tehát nagyrészt csavargással töltötte, alighanem kellett az a néhány üres óra, hogy kioldódjanak a délután folyamán hajába gubancolódott titkok, az alkonyat hűvöse pedig leöblítse a bőrén megtapadt tekinteteket.

*

Nehéz megmondani, mi van előbb. Vajon a magányosság szolgálta ki minket a vágyakozásnak, a különállás avat bennünket a vágy tárgyaivá, vagy fordítva: mások vágyai képeznek az ember körül légüres teret, amelyben másoknak lehetetlen megmaradniuk. Fröccsnéni is egymaga volt persze, de az ő egyedülléte egyrészt védjegyének számított, másrészt a munkaidőre korlátozódott. Ha az elködösülő férfiszemek egyike-másika az indokoltnál tovább időzött rajta, alaposan legorombította vendégeit. „Édesanyád, akár a jó vörösbor” – jegyezte meg egy alkalommal Fröccsnéni lányának a nyugalmazott révész – „fanyar és testes”.

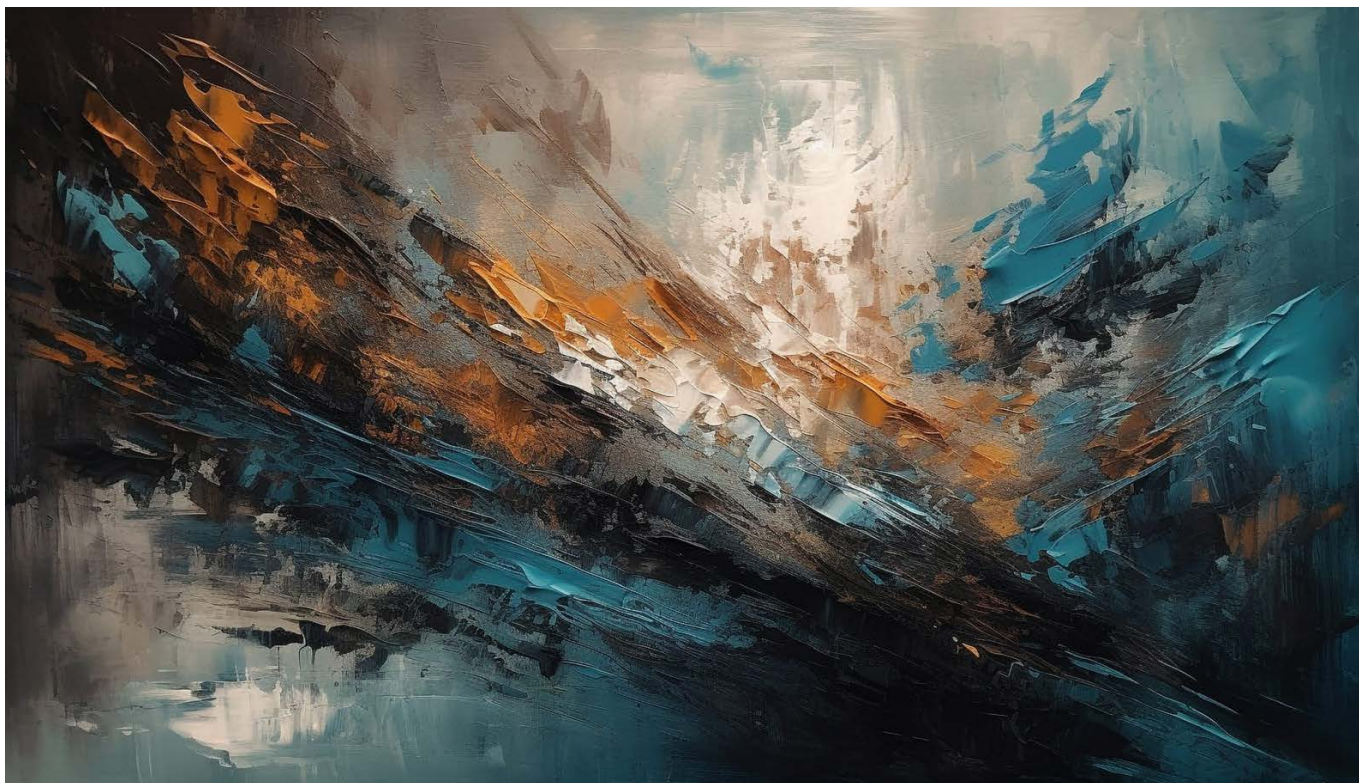
Fröccsnéni tehát gyakorlottan állta a magányt, már csak azért is, mert délutánjait rendszerint a kertjében töltötte, óraszám pizsmogva a saját ötlete nyomán barkácsolt lebegő madáretetőkkel. Álláspontja szerint a madarak voltaképp csak kényszerűségből tartózkodnak a földön, táplálékot keresve; az is példázza ezt, hogy némelyek, miként a fecskék, akik szerencsés módon a levegőből gyűjtik össze a betevőt, egyáltalán nem ismerik a talaj érintését, úgyszólván idegenek a földtől. Rendhagyó madáretetőket eszkábált tehát, amelyek nem lecsalogatták az égből az oda tartozókat, hanem fölemelkedtek hozzájuk. Tucatnyi efféle alkotmány lebegett hosszabb-rövidebb zsinórokkal kipányvázva házacsokjának tágas hátsó udvarán: magokkal, csészényi vízzel, pondrókkal, minden ínyencséggel felszerelve. Ezeket tisztította, javítgatta délutánonként Fröccsnéni, a fogai között tartott szögeken át dűnnyögve el az napi észrevételeit a világról, mint valami méléző sziláscet. Amikor elkészült, fájós derekát ropogtatva, csípőre tett kézzel gyönyörködött a páratlan látványban, amint az etetők egyenként a magasba emelkednek, hogy aztán a röpülés megannyi íve karcolja körülöttük az eget, a földre szállás közjátéka nélkül.

Így hát Fröccsnéni alapján véve nem volt egyedül.

eresszék szélnek mindet

Fröccsnéni lánya azonban fiatal volt még, nem állt módjában efféle ötletes kerülőutakat tenni a magány körül. „Még túlságosan hisz a földközeli viszonyok

lehetőségeiben” – dörmögte a pultot mosdatva, törőronggyal lucsoztatva Fröccsnéni a révésznek, voltaképp az egyetlen törzsvendégnek, akit valamelyest bizalmába fogadott. Nagy szívfájdalma volt, hogy leánya a lebegő madáretetőkre is fittyet hányt: kicsi korában persze rajongott értük, de serdülőként már úgy vélte, hogy vagy rögzítsék egyszer s mindenkorra, vagy eresszék szélnek mindet, csak maradjon már abba ez a mindennapi, kétértelmű procedúra, a folytonos elengedése és visszahúzása. Pedig hát annak idején, amikor megtanult beszélni, sóhajtott Fröccsnéni, ő keresztelte el azokat „angyaletetőknek”, amely név persze rajtuk is ragadt.

*

A Geller Borozó alkonyattájt a legszebb. Legkivált téli estéken, amikor borostyánszín ablakain telt fények szűrődnek ki az éjszakába. Persze nyárestéken sincsen ok panaszra: két megtermett gesztenyefa strázsál az ajtaja előtt, gesztenyevirágzás hetében reszketeg asztalkák kerülnek ki alájuk két-három billegős szék kíséretében, s ezek kinn is maradnak mindaddig, míg a vendégek feje búbján és poharában nem koppannak-loccsannak az első kövér termések. Odabenn, az alacsonyán ívelő keresztboltozatok sejtetni engedik, hogy a bormérés nem éppen ma kezdődött e helyt; a nagyokosok azt is tudni vélik, hogy egykor Szent Gellért oltalmában állt, csak éppen a történelemhez feltétlen lojális kezek levakarták homlokzatáról a kegyes jelzőt, az időjárás pedig valamely okból cenzúrázta a továbbiakat. Akárhogy is, időtlen idők óta mindenki Gellerként emlegeti mifelénk, utalva az akadályra, melyet olykor a hazatérés elé gördítenek az esthomályban pislogó ablakszemek, valamint a szökevény párák, amelyek ajtónyitáskor egy beszélgetés foszlányaival együtt rebbennek ki a sötétbe, mint a denevérek. Ebbe a meglékelt éjszakába lép ki,

rendszerint nyolc óra tájt, Fröccsnéni lánya. Első lépései tétovák, mintha azt várná, hogy valaki csatlakozzék hozzá; mintha számítana rá, hogy ezúttal nem lesz egészen egyedül.

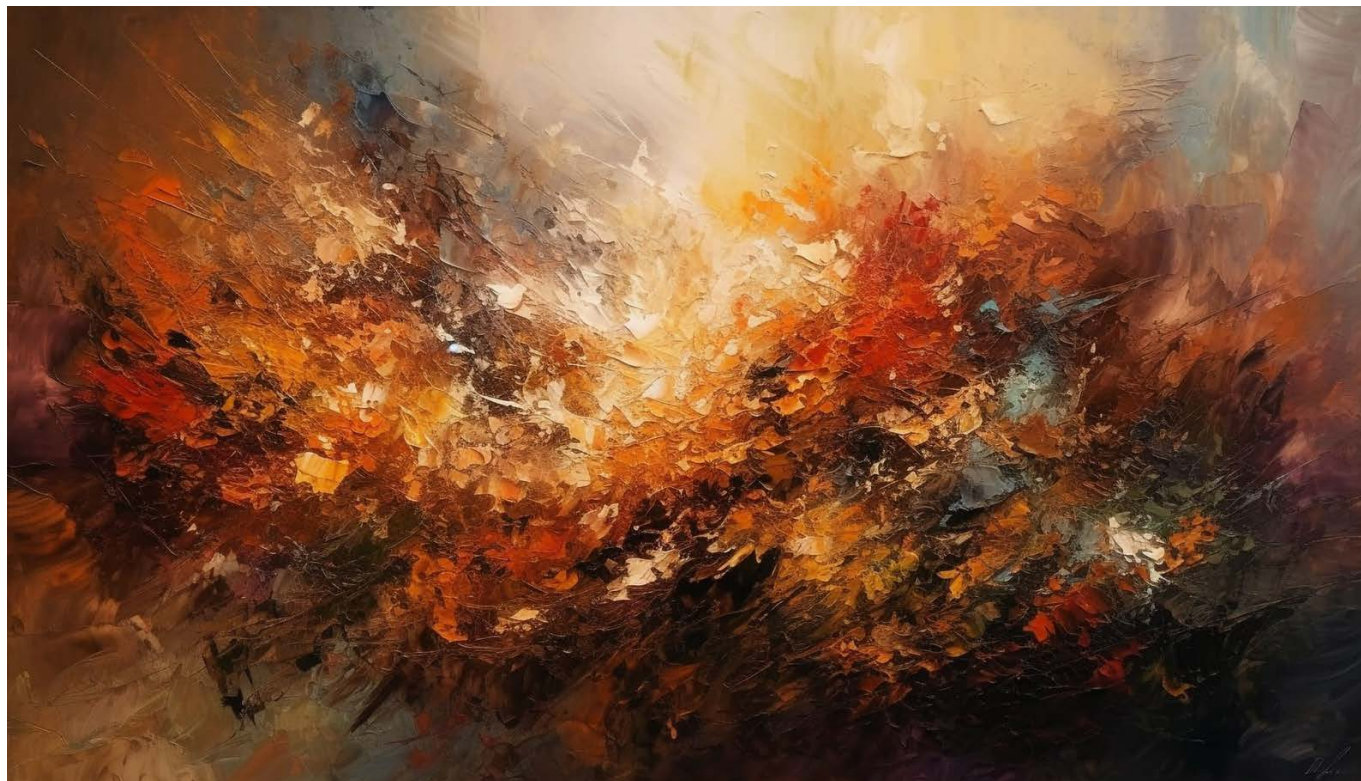
*

Jó lenne megérteni végre, hogy a vágy alapján véve céltalan, nem irányul sehová és semmire, hacsak nem önmagára. Csak úgy van, mint a természet többi dolga: a fűszálak, a rügyek, a kövek a patakmederben. A földet tapodjuk, a levegőt belélegezzük, a vágyat vágyjuk. Ennyi történik, ez viszont megtörténik újra és újra, és nincs ebben semmi különösebben fontos – mindössze egyfajta szépség, ami szintén csak úgy van, mint a füvek, kövek, levelek. Ezt ismerte fel Fröccsnéni lánya meglepően zsenge korában, holott éltesebb buddhista mesterek is csak az elmélyedés tartósabb fázisaiban, a *móksa* kapujában sertepertélve szoktak ilyesfélét produkálni. Nem így Fröccsnéni leánya, aki sem termetre, sem attitűd szempontjából nem emlékeztetett a nirvána naspolyaszerű koldusaira. Képzeljünk magunk elé egy vonzó fiatal teremtet: akik a szőkét kedvelik, szőkét, akik a barnákhoz vagy vörösökhöz húznak inkább, azok barnát vagy vöröset; akik a szilfid alkat hívei, karcsú testet képzeljenek, a teltebb idomok bolondjai arányosan kiporciózott puhaságot. Fröccsnéni lánya mindez együtt volt: senki nemigen értette, miképp lehetséges ez, de nem is igen számított; elég volt, hogy felbukkant itt meg ott, délelőttönként az iskolában, délutánonként a pult mögött, vásár- és ünnepnapokon a mezőn, utcán, tereken csatangolva – vagy egyedül, vagy alkalmi barátaival, akiknek sorában alkalmasint helyet kapott egy-egy rövid lejáratú szerelem. Mivel a nők hajlamosak egymás szépségét automatikusan sértésnek tekinteni, ezért Fröccsnéni lánya jobb híján fiúkkal barátkozott. Ezek részéről nem volt ugyan a pajtáság egészen őszinte, de mert a lány esze legalább annyira riasztotta őket, mint amennyire szépsége vonzotta, a két ellentétes erő egymást kiegyenlítve tisztesnek mondható távolságot garantált. Ha Fröccsnéni tudja, hogy egyszem lánya ilyen fölismerések birtokában van, bizonyára kevésbé mereven ragaszkodik az este nyolc órai váltáshoz.

*

Fröccsnéni lánya tehát idejekorán megtanult a vágyak hullámverésében élni, azoktól többé-kevésbé érintetlenül; fölismerte ugyanis, hogy azok nem reá magára vonatkoznak, csak úgy általában vannak, még ha adott esetben rajta csapódnak is ki, mint az iddogálók lehelete a poharak falán. Ettől azonban jottányit sem tágított tőle az egyedüllét, mert az emberek irigylik azt, akire vágnak, főleg akik szeretnének maguk is vágyottak lenni. Márpedig ki ne szeretne. Ennél jobban foglalkoztatta, hogy mihez kezdjen a benne magában repeső vággyal, amely ezek szerint ugyanúgy nem tulajdona, ahogy a másoké sem az. Eleinte, mint minden dilettáns, megpróbálta ezt a vágyat szerelemre váltani, ugyanazzal a kétes tranzakcióval, amit másoktól lesett el, mert azt hitte, így kell. Azonban kénytelen volt belátni, hogy a kettő árfolyama igencsak különbözik, és amint a vágy tárgyat kap, tüstént inflálódik. Túl szűk kalitka a szerelem, állapította meg. Jobb megoldás nem lévén, maradt inkább magának a rét füveivel, meg a magasban keringő vércsével, és megpróbált ő is csak lenni, amolyan fű-, kő-, meg falevélmódra, mérsékelt sikerrel. Nem vagyok árvalányhajnak való, konstátálta kedveszegetten. Mindeközben a vágy nőttön-nőtt benne, a torkát szorongatta, a szívét kerülgette, a fülében zakatolt. A többiek, főleg az anyja elől persze gondosan titkolta ezt a növekvést, amelyről úgy hitte, rövidesen már el sem fér majd benne magában, de lehet, hogy az egész világban sem. Nem értenék, súgta egy üres csigaházba, és a csigaházat a folyóba dobta. A vágy cizellálásának fortélyai sem igen foglalkoztatták, holott az emberek életük túlnyomó hányadát leginkább ezzel hajlandók eltölteni, kirakatizgalmakkal tartva magukat ébren a hosszú alvás előtt. Inkább átadta magát a füvek érdek nélküli cirógatásának. A végtelen nyári napokon a város melletti levendulaültetvény felől fűszeres, csiklandós illatok szűrődtek a nyárfaligeten át. Az illatokban ráismert a vágyra, és megvigasztalódott: hát még sincsen egészen egyedül. Hallgatta a távoli harangkondulást, amely a rovarzümögéssel elvegyülve lebegett a rét fölött, és ráismert erre a lebegésre. Ha pedig végképp elunta magát, a mezőkön át visszaballagott a városba. Az első sarkon kért négy gombóc cirmos fagyit. Felkapaszkodott a kegyetlen hangú toronyórához, és onnan lógázta a lábát, míg el nem fogyott mind a négy gombóc. Fecskeszárnyak villogtak a bokája körül. Délutánonként, a pult mögött állva csöndesen töprengett az emberek tekintetén: ahogy leleplezi, fölemeli, röpteti, majd elejti őket a bor, hogy aztán szárnyuk szegetten imbolyogjanak hazafelé a megbokrosodott utcákon. Előbb

még könnyedén vitorláztak fölfelé a borok páráin, akár a vércsék, megannyi boldog Ikarosz, de hullásukban már nem volt semmi szépség vagy céltudatosság. Próbálta megfejteni, mit jelez neki a vércsék röpte, ez a könnyed és halálosan pontos ingajarat ég és föld között.

*

Világunk tele van elhasznált testekkel, amiket mások pillantásai használtak el.

A próféta a kiszáradt kútban élt, a majorság felé vezető út mellett, ő mondta ezt. Fröccsnéni lánya véletlenül bukkant rá, nyári kószálásainak egyikén. Ezek szerint még egy prófétának is feltűnik, milyen szemrevaló teremtés, gondolta, máskülönben miért mondott volna ilyet. Azt is mondta még, hogy a vágyak ne tévesszék meg, mert mindig valami helyett állnak, olyanok, mint a szavak, nem tanácsos őket a lényeggel összekeverni. Mégis állandóan ezt tesszük. Ezen felül kérte, hogy alkalmasint hozzon ki valami ehetőt, és biztassa ugyanerre a városbelieket is, mert a nyár hátralevő részét itt tervezi eltölteni. A parizerért nem rajong, de egy próféta ne legyen válogató: cserébe szívesen jövendöl nekik a világvégéről, meg ilyesmi. A lány egy kissé

meghökken, pontosabban az első pillanatban csaknem elájult az ijedtségtől, mert nem számított rá, hogy a kútmélyből valaki öblös hangon szólítani fogja, de aztán összeszedte bátorságát, átkukucskált az omladozó kútkáván, és így talált rá a prófétára. Érdekesnek tűnt, hogy valaki, ha csak nyárra is, de egy kút fenekén rendezkedjen be. Itt csönd van és hűvös, magyarázta a próféta, és nagyon praktikus is, ha az ember nem akar a felszínnel foglalkozni. Másnap délelőtt vitt neki az előző este a Gellerben megmaradt borkorcsolyákból egy kendőbe, mint valami batyuba bugyolálva, és leeresztette a prófétának, aki addigra meglehetősen éhes volt már. A próféta megköszönte a pogácsákat és az aprósüteményt; mivel szolgálhat cserébe, kérdezte a lánytól, kozmikus léptékű vagy mentálhigiénés előrejelzésekkel, de a lány csak megrázta a fejét, ugyan már, mondta, és nem tudta, mi olyan furcsa ebben az egészben. Este értette meg, a munka végeztével, amikor már hazafelé tartott a szokásos vargabetűkkel. Hogy ugyanis a próféta fölfelé irányuló tekintete, amely a kút mélyéről két apró tócsaként tükrözte az eget, nem ért hozzá. Azok a szemek rászegződtek, de áthatoltak rajta, mint a levegőn. Mintha ott sem volna. Vagy inkább – mesélte később, és kitartott amellett, hogy ez a pontosabb megfogalmazás, tűnjön bármilyen esetlennek is – mintha azt nézte volna, ami belőle ott sincs. Olyannyira megszokta már a ragacsos, nyúlós, bogáncsmódra akaszkodó, kutyamód ragaszkodó, tövises, mohó, bőrét karistoló tekinteteket, hogy úgyszólván hiányérzete támadt egy ilyen tovasikló, őt alig-alig érintő, se nem cirógató, se nem megperzselő pillantástól; az első percben csaknem zokon vette, hogy észre sem veszik. Aztán belátta, hogy a próféta igenis észreveszi, csak nem úgy, mint a többiek: hanem azt az üres helyet nézi, ami mindegyikünkben ott van, pontosan a szív közepén. Ettől megnyugodott, maga sem értette, miért.

Annál elviselhetetlenebbnek tűnt a Gellerben töltött hosszú-hosszú délután.

*

Kisebbfajta ünnep volt, ha Fröccsnéni lánya, egy-egy jeles alkalomkor nem feltűnően merész, ámde csinos ruhában jelent meg a város utcáin. Aki látta, ezzel elintézettnek tekintette a napját, mint ami kerekesebb és egészebb már sehogyan se lesz. Azon a nyári délelőttön sokan találgatták, miféle ünnepről feledkeztek meg – Szent Plajbász

napja lenne, a betűvetők védőszentjéé? Vagy már eljött volna a Város Kitalálásának emléknapja, amelynek estéjén végre szemrevételezhetőek lesznek az égszerész új kompozíciói? Netán évközepe bált rendeznek a Fonott Hotel különtermében? A leány haja feltűzve, tarkóján kacér pihék incselkednek, szoknyája ficánkol, valamivel – épp eléggel – a térde fölött. Lába mintha alig érintené a járda köveit. A háziasszonyok késedelem nélkül, lisztes, zsemlemorzszás vagy épp tejfeles ujjakkal kezdték átnyálazni a falinaptárakat. A Nemzeti Sehovatartozás Napja lenne? De hiszen az munkaszünet! A Jelatine kasszírője derékig hajolt ki a pénztárból, keble lavinaként omlott át a pulton, és tüstént utasította a segédet, hogy vigyen ki további asztalokat a cukrászda elé. Lehet, hogy tűzijáték is lesz? A se vége, se hossza találgatásoknak az vetett véget, hogy a lány egyszerűen átvágott a városon, a majorság felé. Kezében kis batyu. Hajában százszorszép.

Próbára akarta tenni a prófétát.

*

Amíg a vércse a nyári égbolton szitál, állni látszik az idő: Hórusz kitágult pupillája. Amíg a zeniten függ, egyetlen kitartott hang a világ az idő kifeszített húrján, hogy aztán váratlan lendülettel újra mozgásba lendüljön minden, amikor lecsap. Az idő a halált írja körül.

a homloka közepén

Ezen a reggelen a vércse elhagyta megszokott őrhelyét a surranó egerekkel, cickányokkal, pockokkal megterített kaszáló fölött, és távolról, vitorlázva követte Fröccsnéni lányának apró alakját

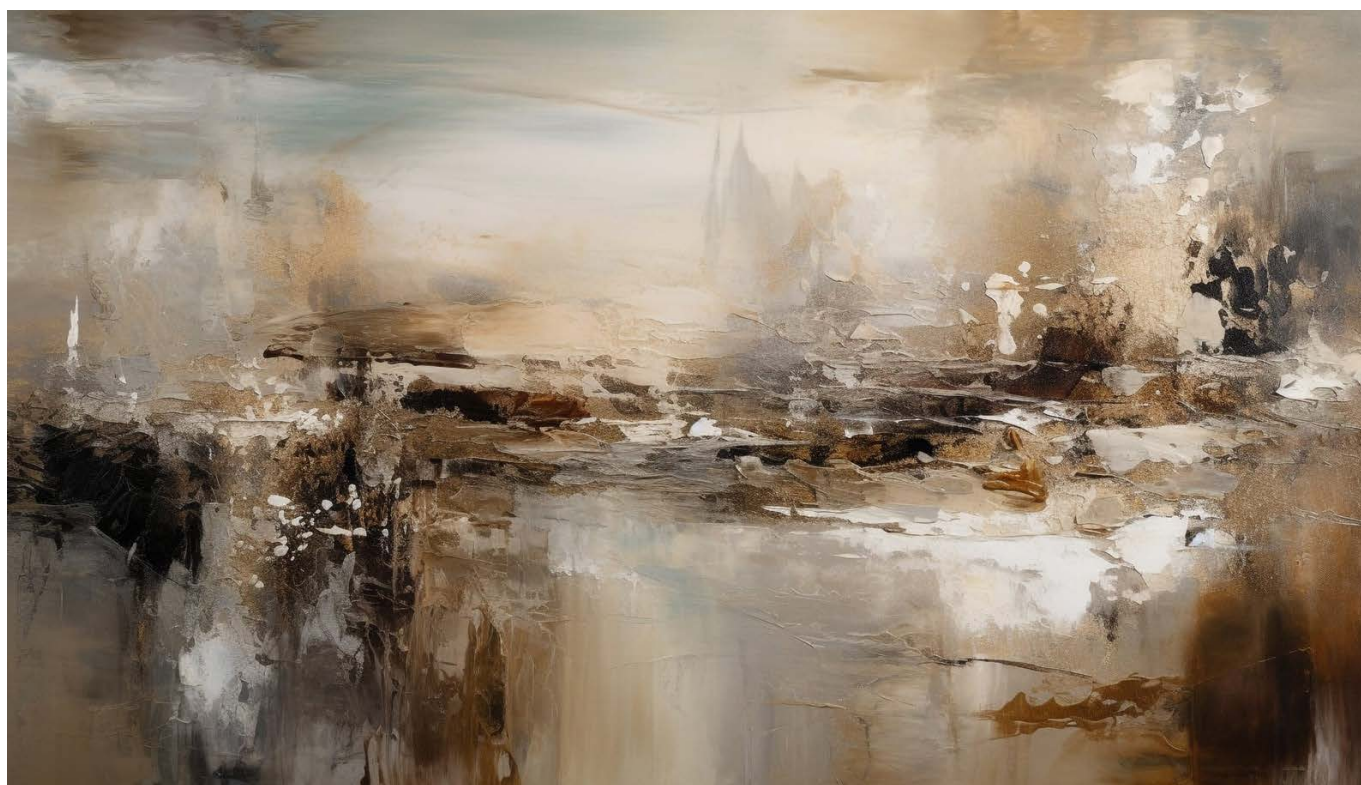
a dűlőúton. Amikor a lány a kiszáradt kúthoz ért, áthajolt a kútkáván és lepillantott: a mélyben, akárcsak tegnap, ott látta kékleni a két cseppnyi tiszta eget, és ettől megint egy csapásra úrrá lett rajta a tegnapi nyugalom. Csengő jóreggeltjét visszhangozták a mohos kőfalak, amint a kút szája felett vidáman meglóbálta a batyut, majd elengedte. A kedélyesen mosolygó prófétát pontosan a homloka közepén találta el: a derült égből érkező borkorcsolya ütésétől megtántorodott, és fájdalmas nyögést hallatva a fenekére huppant. Fröccsnéni lánya kislányos mozdulattal kapta szája elé a kezét, és már éppen bocsánatot akart kérni, amikor megértette.

A próféta vak volt.

*

A pillantás rendszerint vízszintesen siklik, szorosan a vágyakhoz tapadva, akár az uszadékfán megakadt szemét, legföljebb a kerekded keblek és kecses lábszárak egy-egy örvénye térítheti, kacsintott a ragyás képű révész, igaz, mérsékelten kancsalítva Fröccsnénire aznap délután. Aki válaszképp csak sóhajtott egy hosszút. A pult mögött végigállt évtizedek valamennyi vendégbölcössége benne volt abban a sóhajban, és válasz nélkül tovább bíbelődött a szódásszifonnal. Ha nincs, ami a tekintetet vertikális elmozdulásra kényszerítse – folytatta a révész a sóhaj a szó szoros értelmében eleresztve a füle mellett –, mint teszem azt, a gótikus katedrálisok tornyai vagy az egyiptomi piramisok, akkor menthetetlenül megtapad a közeli és elcsépelte dolgokon, és sodródik velük. Fröccsnéni megállta, és nem kérdezett vissza, hogy akkor ő most közeli és elcsépelte dolognak számít-e.

Itt kell közbevetnem, hogy városunk természetesen egyetlen árva katedrálissal sem büszkélkedhet, pláne nem gótikussal, piramissal még úgy se, így voltaképp rejtély, hogy a révésznek miért éppen ezek a példák kívánkoztak zsibbadó nyelvére. Két templomunk közül a katolikus egyetlen csúcsívvel sem büszkélkedhet, a protestáns istenháza pedig az Írásba és a vasárnapi ebédbe vetett hit szilárdságát hirdeti robusztus falaival, valamint a szűklátókörűséget is dicséri még, takarékosan mért ablakaival. A révész meghökkentő hasonlata tehát nem különösebben ragadta meg Fröccsnéni, aki inkább a faliórára pillantgatott: lányának már jó néhány perce itt lenne a helye, őt pedig várják az angyaletetők, szárnyas barátai számítanak rá, hogy időben felküldi nekik az eleséget a biztonságos égbe.

*

Alighanem másképp alakulnak a dolgok, ha Fröccsnéni idejekorán megosztja a pult mögött eltöltött évek enyhén cefreszagú tapasztalatait a lányával – csak hát ő úgy vélte, korai még, s nem is biztos, hogy szükséges; ha fel is merült, inkább elhessentette a gondolatot. S ha nem hessenti el, akkor sem tudta volna, hol kezdje. Pont, mint azt az apa-dolgot. Fröccsnéni nem volt pedagógus-fajta, és minden évben,

amikor a lány születésnapja közelgett, a mesélhetnék csak tovább apadt benne. Tisztában volt vele, hogy a dolgok a pult mögül éppen fordítva látszanak, mint odaátról, a pultot támasztva. Ami a pult túlfeléről bonyolultnak látszik, innen magától értetődő. A pult egyik oldaláról átbeszélt titkok Fröccsnéni felől nézvést kitárulkoztak, elvesztették szégyenlős palástjukat és pőrén álltak, akárcsak korábbi gazdáik; és hát nem volt bennük semmi komplikált, semmi magyaráznivaló, mindig ugyanaz ismétlődött, mint egy hányavetin komponált slágerben. Így Fröccsnéni biztonságban érezte magát és a lányát is. Tudta jól, amit a révész is szóvá tett az imént: hogy a vágyak természetüknél fogva horizontálisan közlekednek, ráadásul többnyire bevett utakon, és csakis addig számítanak, amíg kimondatlanok. A vágyak méhe a hallgatás. A szerencsétlenek, akik itt elbeszélnek, eldadogják, elharsogják életük titkait, egyúttal meg is fosztatnak tőlük, és megkönnyebbülten, ámde üresen távoznak, lemetszett szárnyakkal. A vágyak lehangoló egyformaságának legfeljebb az elhallgatás variációi adhatnak egyedi színezetet. Mindent összevéve nem nagy ügy, legyintett Fröccsnéni.

Így hát amikor lánya kissé sápadtabban és hallgatagon, bő fél órát késve megérkezett, nem kérdezett tőle semmit, le sem gorombította, csak sietett haza, mert a madáretetők addigra már vészesen ereszkedtek a föld felé.

*

Aznap este, tulajdonképpen anélkül, hogy elhatározta volna, Fröccsnéni lánya a Gellerből kilépve néhány tétova kanyar után a mező felé indult. Szandálját levéve meztélláb vágott át rajta, lábszárát ingerelték a hűvös füvek. De nem állt meg, nem heveredett közjük, mint máskor, hanem keresztülvágott a réten, egyenest a folyó felé. Sürgető vágy fogta el, hogy a ráégett pillantásokat mihamarabb lemossa a folyó részvétlen vize, melyben egyébként városunk lakóinak nem szokása fürdeni. Kiszámíthatatlan folyó, mondják, alamuszi, sok benne az örvény, hirtelen mélyül, és óriásharcsák alszanak az iszapban – de ez őt a legkevésbé sem zavarta most, nem is gondolt vele, úgy, ahogyan volt, belegyalogolt a vízbe, ruháját leoldotta a folyó, és ő átadta magát a hűvös sodrásnak: az pedig dajkálta, vigasztalta, játszott vele. Bőrét érdes kavicsokkal karcolta, puha homokkal simogatta; húzta is volna lefelé, a maga titkaihoz, gyere, vannak mélyebb dolgok az emberek titkainál, súgta neki a folyó, de

Fröccsnéni lánya akkor megelégette a dolgot, és a partra úszott. Várt, míg a holdsugár egyenként felitta bőréről a vízcseppeket. Megvárta azt is, míg a távoli ablakokban egyenként kialszik a lámpavilág, és csak akkor indult el hazafelé, amikor a városban mindenki az igazak álmát aludta – végtére is anyaszült meztelen volt. Az első házakhoz érve még igyekezett a holdsütötte utcák árnyékos oldalán maradni, aztán nekibátorodott, már az út közepén lépdelt, felvetett fejjel, csaknem büszkén. Most már neki is volt titka.

A révész kiverte pipájából a parazsat az éjlő vízbe, amelyben már csak csillagképek fürdöztek, föltápáskodott, és óvatosan leakasztotta a fiatal fűz ágain megakadt, csuromvíz ruhát.

angyalok gyülekeznek

Mire a lány hazaért, Fröccsnéni harsogva húzta a lóbórt. De álma nem volt nyugodt: látta, amint a reszkető holdfényben áttetsző angyalok gyülekeznek a madáretetők körül, némán

körözve a hátsó kert felett, egyre többen, egyre többen.

*

Mindaz, amit a próféta mondott, bölcsesség, blódség és bornírtság kiszámíthatatlan elegye volt. Egyeseket leteremtett, amiért nem használnak fogselymet. Másokat az egekig magasztalt vagy megfeddett olyan dolgokért, amelyeket nem követtek el, de megnyugtatta őket, hogy előbb-utóbb el fogják. Ötletszerűen felemlegette a világvégét, de időpontok nélkül. Valaki körözöttet hozott neki friss serclivel, ezt hálásan nyamnyogva befalta, majd közölte az illetővel (nő volt), hogy egyrészt a világ tengelyét ne keresse, mert számtalan tengelye van, a világ ezek mentén egyszerre forog merőben különböző irányokba, másrészt hagyja abba a kurválkodást. A futballbírónak melegen ajánlotta, hogy másik utat válasszon hazafelé, mert az előző napi büntető tizenegyes szült némi elégedetlenséget a hazai csapat szurkolói közt (előző nap ugyan nem volt meccs, másnap viszont igen, a futballbíró pedig harmadnap zúzódásokkal és bordatöréssel tért magához a kórházban). Még a leégett kastély őre is lebecsgette a dombról, fél csomag cigarettát dobott le a prófétának, közölte, hogy ő nem kíváncsi semmire, de lesz némi elszámolnivalója Istennel, majd sarkon fordult és távozott. A próféta hiába kiabált utána, hogy dobjon le gyufát is, az őr oda se bagózott. Látnivaló tehát, hogy Fröccsnéni lánya sétájának farvizén a próféta érkezésének híre is terjedt városunk jóra való polgárai közt, akik a kíváncsiságtól sarkallva mind nagyobb számban zarándokoltak a kiszáradt kúthoz; eleinte szégyenlősen, tréfákkal véve el a dolog életét, majd egyre buzgóbban és egyre őszintébb ellenszenvvel.

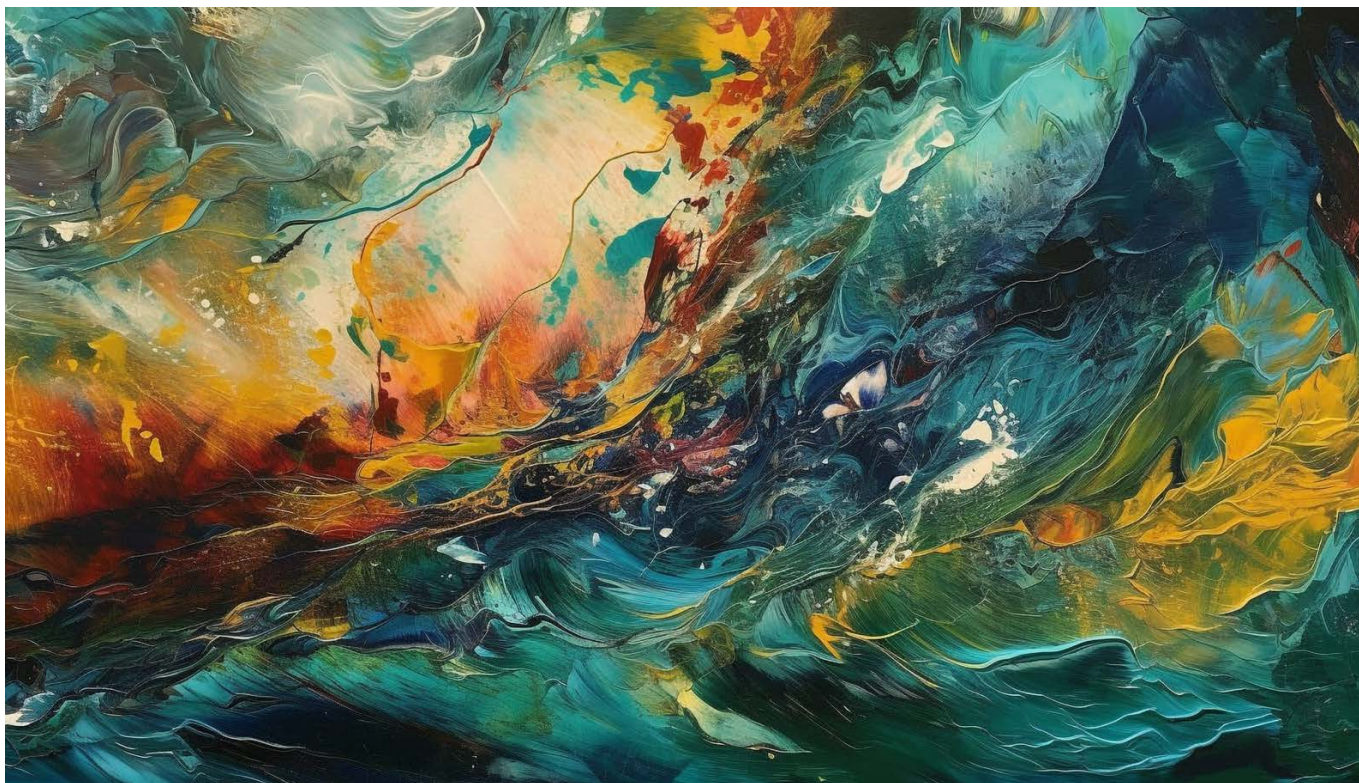
Fröccsnéni lánya azonban nem járt arra másnap és harmadnap sem – elsősorban azért, mert belázasodott és ágyinak esett. Egyszerű meghűlésnek indult, de tüdőgyulladás lett belőle magas lázzal, és harmadnap a lány már önkívületben félrebeszél. A Geller nem húzhatta le a redőnyt, de a zárórát előbbre hozták; jobb híján a nyugalmazott révész vesztegelt a lány ágya mellett, amíg Fröccsnéni a nagyérdeműt szolgálta ki, cserélte a priznicet a lány homlokán és csuklóján, közben pedig a folyami élet apró-cseprő érdekességeiről mesélt, remélve, hogy valamiképp sikerül visszacsalogatni a lányt az eszmélet innenső partjára.

színehagyott lett

A siker azonban váratott magára, és hogy a leány állapota nem javult, Fröccsnéni arca is megnyúlt, színehagyott lett. A doktor, aki másnaponként

benézett, próbálta ugyan nyugtatgatni, de ennek ugyanolyan kevés foganatja volt, mint a poroknak és piruláknak. Ötödnap este, amikor Fröccsnéni hazatérve azt találta, hogy lánya egész teste verejtékben úszik és már a révész arcára is kiült a kétségbeesés, fölcsattant: Hát most már mondhatna valaki valami értelmeset!

A révész erre megkockáztatta a prófétát a kiszáradt kútban. Ő ugyan nem járt nála, de többekkel beszélt, akik igen; hóbortos, de jó szándékú alaknak tűnik, és akár tudhat is valamit. Ugyan mit, fújt egy bosszúsat Fröccsnéni. Azt nem lehet tudni, de valamit biztosan, az ember nem él ok nélkül egy kiszáradt kútban, meg lehetne próbálni, habogta a révész. Fröccsnéni úgy meredt rá, mint aki először látja: a révész nem tudta eldönteni, hogy a következő pillanatban felpofozza vagy átöleli, végül gyors egymásutánban mindkettőt megcselekedte, majd kendőt kanyarítva terebélyes vállára, elsietett. A többit attól a fanatikus rajongótól tudjuk, aki napestig a kiszáradt kút mellett ült, minden arra járót testvérnek szólított, és fennhangon esdekelt, hogy az Úr kímélné meg városunkat az amúgy kiérdemelt csapásoktól, miközben a próféta a kútmélyből ordibálva válogatott sértéseket vágott a fejéhez. Az illető éppen cihelődött, amikor a holdfényben ázó dűlőúton fölbukkant Fröccsnéni. Biccentéssel üdvözölte törzsvendégét, és egyenesen a kúthoz baktatott. Áthajolt a káván: egy darabig szótlánul, hunyorogva nézett a mélybe. A kút is elnémult. Aztán Fröccsnéni mély levegőt vett és köpött egy jókorát, csak úgy loccsant odalent. Hang nélkül sarkon fordult, és távozott, ahogyan érkezett.

✱

Másnap kora reggel – tiszta idő volt, az emberek betett spaletták és bevont függönyök mögött igyekeztek tudomást sem venni a hajnali fényözönről – egy vándorbot ütemes kopogása kísérte a próféta hangtalan lépteit az utcákon. A nyitáshoz készülődő pék láthatta, hogy az illető nem pontosan úgy használja a botját, mint a vakok szokták, mintegy radarként simítva maguk előtt a kövezetet, hanem mintha mocsárban közlekednék, maga elé bök egyet, azután lép, bök és lép, és ettől mozgása szaggatott tánchoz hasonlított. Az átvirrasztott éjszaka után ültéből fölrezenő Fröccsnéni is meghallotta a közeledő koppanásokat. Első pillantásával megállapította, hogy a lánya még él, ámbár alig piheg. Fehér volt, mint a fal, szeme félig lehunyva, lihegve szedte a számára még elérhető, kevéske levegőt. Második pillantása az uborkaképű révészre esett, aki a szomszéd szobában kiterülve aludt a sezlon előtt, amelyről bizonyára aláhullt az éjszaka folyamán. Harmadik pillantásával már a kopogás forrását kereste, ám mivel a redőnyöket szokása volt éjszakára leengedni, az utca felől csak pengevékony fénypázmák csíkozták a szoba félhomályát. Mire kibontakozott a karszékből és kitérte az ajtót, a kopogás abbamaradt. Az e pillanatban ébredő révész – akit a nyitott ajtón beömlő fény valósággal arcul csapott – néhány pillanatig azt

hitte, meghalt. Igen, bizonyára elpatkolt az éjjel, ez pedig a túlvilág ajtaja, a túlvilág ajtajában ki tudja, mi okból, Fröccsnéni áll, a túloldalon pedig várja őt mennyei kalauza, valamiért a kútban lakó próféta alakját öltve, noha ő inkább révészre számított, ha már, de oda se neki, az embernek legalább e pillanatban ne legyenek elvárásai. Vaksin pislogott tehát a sezlon előtt fektében, és már-már megbékélt helyzetével: mindössze azt nem értette, mi végre köröz az ég magasában, a próféta feje fölött valami ragadozómadár. Akkor ocsúdott fel, amikor Fröccsnéni egy lendületes mozdulattal rávágta az ajtót az égi látományra.

*

Fröccsnéni lánya egyszer csak megérezte, hogy a folyó mélyén, az iszapban tekergőző gyökerek eleresztik, és ő megkönnyebbülten lebeg feljebb, és egyre feljebb, a napfényes felszín, a reszkető víztükör felé. Láta, hogy egy alak hajol a vízre – ismerősnek tűnt, de vonásait összekuszálták a hullámok. Végül megállapította, hogy a kiszáradt kútban tanyázó öregember az. Volt az arcában valami szokatlan. Igen, a szeme. Egyenesen rá szegeződött, miközben merült fölfelé, sőt nemcsak rá, hanem belé, és akkor felfogta, hogy az öregember – lát. A víztükör fölé hajoltában az öreg nyakába akasztott tarisznya egyszerre kibomlott, és abból apró, tarka szirmok patakzottak a folyóvízre. Lebegtek egy pillanatig, aztán egyik-másik átázott és alámerült; miközben merültek, rátapadtak egyenként: fehérek, kékek, sárgák, zöldek, pirosak.

*

A temetési szertartáson sokak ámulatára a próféta is megjelent. Mi több: a koporsó leeresztése utáni pillanatban, amikor mindenki tétován, elfogódottan, vagy éppen a gyásztól bénultan állt az ásító hasadék peremén, a próféta volt az első, aki a gödörhöz botorkált és – sokak még nagyobb döbbenetére – nem szikkadt rögöket szórt a mélybe, hanem a tarisznyájából egy maréknyi tarka bélyeget halászott elő, és mintha virágszirmok lennének, telehintette velük a sírt. Világtalan szemét körbehordozta a sokaságon, biccentett úgy nagyjából Fröccsnéni irányába, és botjával maga előtt bökődve a közönyös földet, elsántikált – koppanás, lépés, koppanás, szaggatott,

szomorú tánc. Fröccsnéit, hogy ne essen össze, a nyugalmazott révész tartotta átölelve, amennyire tellett tőle; nem volt szíve magára hagyni a baljós éjszaka óta, amikor a lány ruhái után annak partra vetett holttestét is megtalálta kevéssel a rév alatt, egy öreg fűz gyökereinél. Gyönyörű holttest volt, meg kell hagyni, gyöngyházfényű és szelíd. Megemeltette, hátha magához tér, de már nem volt benne élet. Könnyű volt, akár egy marék fecsketoll. Végigvitte az alvó városon, egyenest haza; pipázva virrasztott fölötte, míg Fröccsnéni, valami lidércnyomástól gyötörten, föl nem riadt.

A temetési szertartáson a protestáns lelkész – ki korábban irodalmi ambíciókat dédelgetett – dicséretesen rövidre fogott búcsúztató beszédét egy verssel kezdte, mint mindig.

„Furcsa tovább nem vágyni a vágyat. Furcsa mindent, ami megkötözött, így látni a térben szabadon lebegőben.”

Általános vélekedés szerint ezek a sorok bizonyos hatást gyakorolhattak Fröccsnénire. Ki tudja, ezért-e vagy sem, de a temetés másnapjától a hátsó kert felett többé nem lebegtek kipányvázott madáretetők. Egyesek még látni vélték aznap reggel az utolsókat, amint a szélbe kapaszkodva elvitorláztak dél felé.

*

A teljesség kedvéért meg kell említeni, hogy vannak, akik szerint ez a történet egészen másképpen végződött. Döbbenetes, hogy alig egynéhány év távlatából is mennyire körülményes kihámozni az elbeszélésekből az igazságot, és hogy mindkét tábor milyen hevesen kardoskodik saját emlékei mellett. Eszerint nem is volt semmiféle temetési szertartás: Fröccsnéni lánya ugyan nincs már a városban, de nem is halt meg azon a nyári éjszakán. Miután hazament, másnap ágyának esett, mert tüdőgyulladást kapott a folyó hideg vizében. Állapota kétségkívül válságosra fordult, de egy reggel megjelent házuk előtt a magát prófétának kiadó szélhámos, aki napok óta szédítette a város polgárait handabandázásaival. Az ajtóban félretolta a tiltakozó Fröccsnénit, végigcsörtetett a házon, ki a hátsó kertbe, és se szó, se beszéd, egy tarisznyájából előkotort fanyelű bicska segítségével elvágta az angyaletetőket kipányvázó zsinórokat, mind egy szálig, és megvárta, míg azok szép csendben elvitorláznak. Fröccsnéni hápogott, jajveszékelt. A hangzavarra a lány is magához tért, immár láztalanul. Pár napba telt, míg lábra tudott állni, de miután felgyógyult, valami hála-félétől indíttatva elhatározta, hogy az állítólagos próféta kísérőjéül szegődik, és egy reggel együtt indultak útnak dél felé. Mindössze egy borítékot hagytak hátra, Fröccsnéninek címezve, színes bélyegekkal teliragasztva. A Geller egy darabig még üzemelt, a nyugalmazott révész segítette ki a pult mögött Fröccsnénit, de a vendégek elmaradoztak (beláthatjuk, révészünk nem igazán volt képes betölteni a Fröccsnéni lányának távozásával keletkezett űrt, és ki róhatná ezt fel neki), és a borkimérésnek végül le kellett húznia a rolót. Fröccsnéni a révésszel együtt másik városba költözött, úgy hírlík, ott újranyitották a Gellert, Szent Gellért Fogadó néven, egy folyó partján, egy másik folyóén, de ez talán csak szóbeszéd.

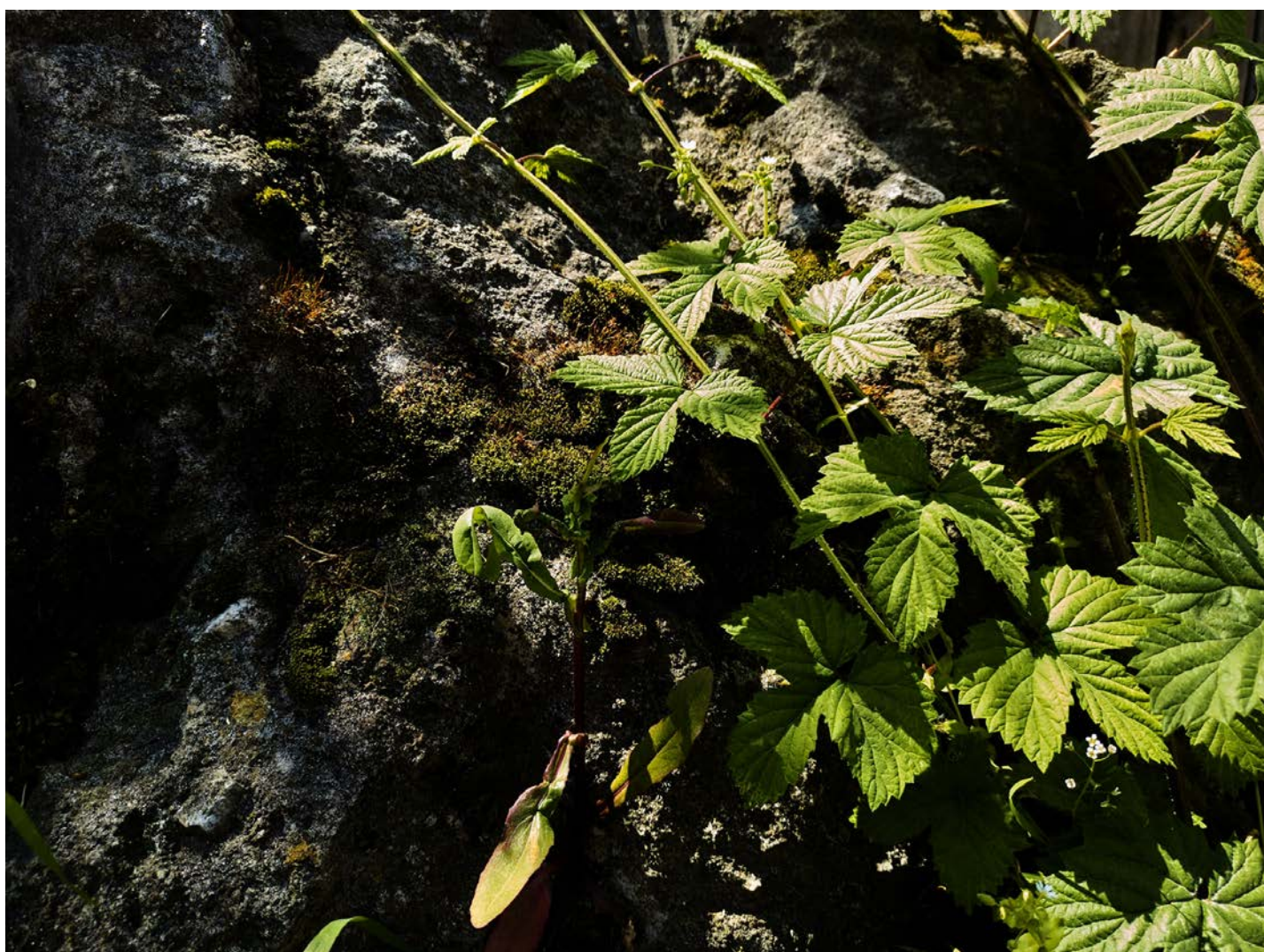
Akárhogy is, nekünk az maradt, hogy emlékezzünk erre az egyszer s mindenkorra demokratikusan elérhetetlen szépségre; hogy odaképzeljük Fröccsnéni lányának alakját a mező közepére, amint hátáról a hasára fordul, miközben mellét és nyakát cirógatják a füvek; vagy ahogy a toronyban ül fagyaltozva a város felett, lábával harangozik, a bokája körül fecskeszárnyak villannak, és mögötte hibátlan kék a nyári ég.

kép | vecteezy.com

Takács Nándor

BAKONYICUM

2023-09-14 | **VERS, VERSCIKLUS**

Ostrom

*Szőkrényes-kő árok,
Mester-Hajag*

Éjjel nem aludtunk semmit.
És az erdő sem szelíd most,
hogy fái közé menekültünk.
Nem ült el a lárma.
Jön utánunk a patakmederbe,
a víz alá merül, olajos hárttyát
von színére, melyben arcunk
tükörképe ólmos és fakó.
Nem való nekünk ez a táj ma.
Csalánlevelek csapkodnak az
úton, és szederindák ütnek, ahol
érnek. Csak a hegyről ereszkedő
árok kövei közt nyugszunk meg
néhány pillanatra. Egymáshoz
kocogtatjuk az ősmaradványok
lakta kődarabokat. Fentről
hatalmas sziklatömb figyel,
lehetne vár vagy ősi oltár,
de ha utánajárunk, kiderül,
tengeri liliumok megkövült
testéből tornyosul fölénk.
Kővé dermedt lények kopognak
lépteink alatt a szurdokban.
Testünkbe harap az enyészet,
bőrünk szúrva-vágva, de inkább
amiatt háborgunk, ami a nyirkos
homályban rejtőzik.

kép | vecteezy.com

Handi Péter

NAPPALI FORGALOM

2023-09-20 | VERS

Elvonultok
és visszajöttök. Mint
forgalom a ködben, kavartok, ilyenkor
foszló szövet az emlékezet,

kézfogások melege,
egy télikabát, ahogy
szabadulna a testről, de
az izmok ösztöne még visszarántja
a korán érkező tavaszba.
Füstökből alakul az arc,
ne haragudj, de sietek – szól
egy évtizedek tartósította hang,
jönnek-mennek, fittyet hányva
a kronológia e világi szabályaira.
Nem álom ez. Az *ottaniak*,
az éjszaka szellemei
szemhunyás után kopognak,
de ők sétáim során
jönnek a nappali fényből, s mellém szegődnek,
hús-vér alakok – a napokban
arra gondoltam, hátha
ők a *valóság*, s én létezem bennük úgy,
ahogyan számomra ők a látomás.

kép | vecteezy.com

Nacsinák Gergely András

A RÉVÉSZ MESÉJE

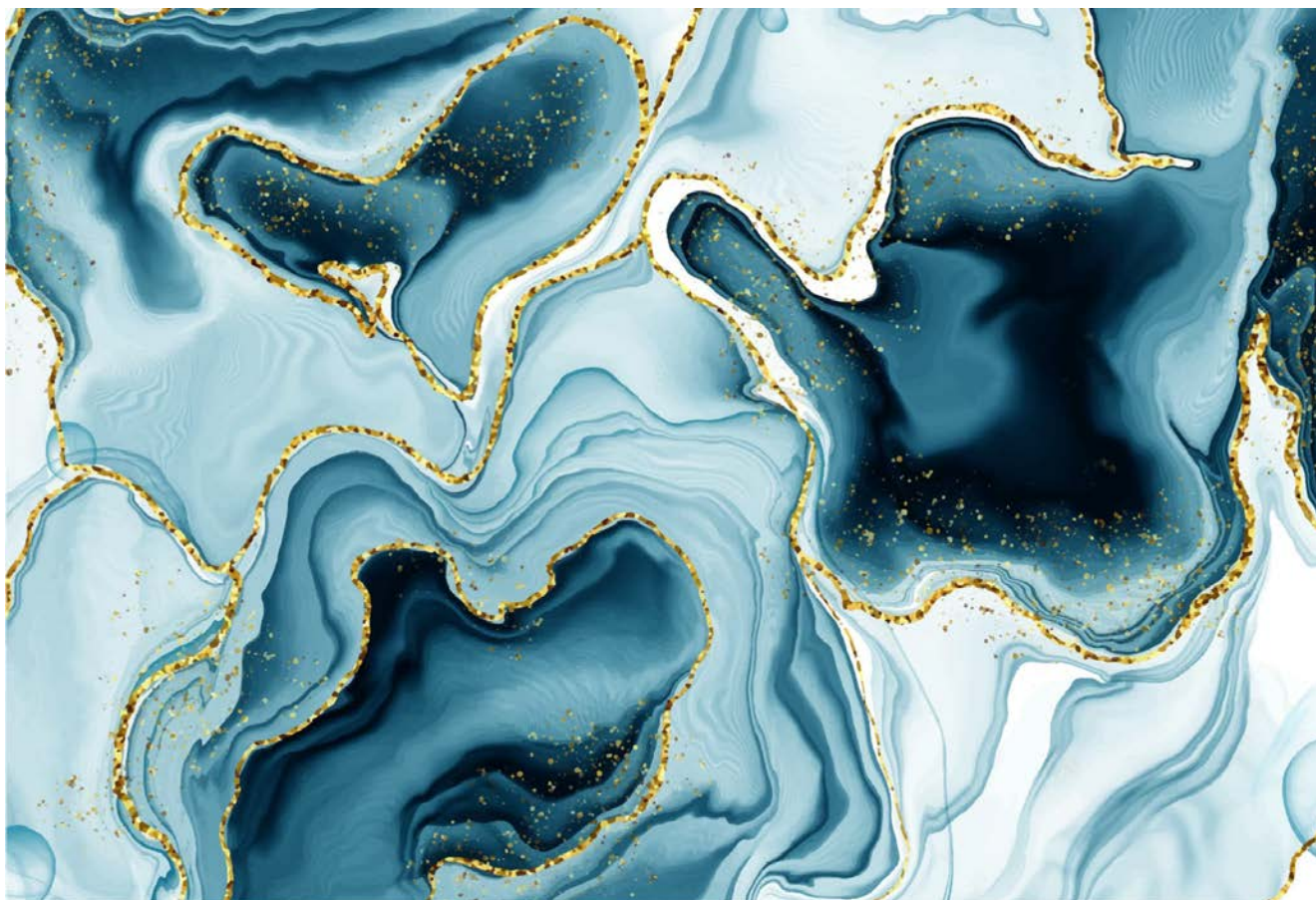
2023-09-19 | NOVELLA

Napok óta azon tűnődöm, vajon mit mesélhetett a nyugalmazott, kissé uborkaképű révész a betegágy mellett ülve Fröccsnéni lányának– amennyiben csakugyan ült ott és mesélt, és nem csupán egy távozó, kihunyini készülő lélek lázas víziójáról van szó. Ha utólag nem is deríthető ki teljes bizonyossággal, hogy életének mely epizódjait idézte meg, kizárt, hogy két priznic-csere közt ne emlegette volna fel a Kapitánnyal szövődött barátságának történetét.

Városunk lakói közül valójában egyedül a révész ápolt közvetlen kapcsolatot a folyóval. Ami – jobban belegondolva – elég különös, mert a folyó képlékeny szalagja az utolsó házaktól jó kőhajításnyira kanyarog: mindössze a folyóvölgy felé hajló mezők, a vonatsín rozsdás töltése, arrébb pedig szittyós rétek választják el a füzekkel, csalánossal, sással szegett partot tőlünk – az utat mégis egyedül a révész tette meg nap mint nap, ha ugyan nem töltötte az éjszakát a folyóparti kalyibában, ahogy nyaranta gyakran történt. Rejtély az is, egyáltalán miért volt ott a rév: emberemlékezet óta senki nem használta, hepehupás, gazverte földút, jóformán csak ösvény vezet oda. Városunk lakói nemigen szívlelik a túlpartot – mindenünk megvan itt, szokták mondani vállvonogatva, minek bajlódni az átkeléssel, a vasút is ezen az oldalon fut, a szántóföldek is itt vannak, az országút úgyszintén, minek csónakázással vesződni? A rév létére voltaképp egyetlen észszerű magyarázat az az állami rendelet, melynek értelmében meghatározott folyamkilométerenként biztosítani kell az átjutás lehetőségét híddal vagy révvel – na nem, borzongtak meg a városatyák, hidat semmiképp, még csak az kéne, legyen akkor inkább a rév. Még akkor is, ha csak amolyan tessék-lássék rév az: egy sajka, két stég, egy kalyiba „raktárhelyiség” és „dohányozni tilos”-felirattal, valamint egy révész. Szó se róla, a folyó a város egy-egy pontjáról nézvést üdítő látvány, a városháza balkonjáról kimondottan jól fest, ahogy elegáns, csillogó kanyarokat rajzol a dombok közé; néhanap idáig hozza a szél a víz fanyar illatát, de ez bőven elég. Még csak látni vagy szagolni sem kell, elég nekünk a folyó tudata, hogy ott van valahol a házakon túl, nem elérhetetlenül messze, de nem is kellemetlenül közel, és ezért fizetjük a révészt, ha már úgyszintén van rá egy valamikori rendelet.

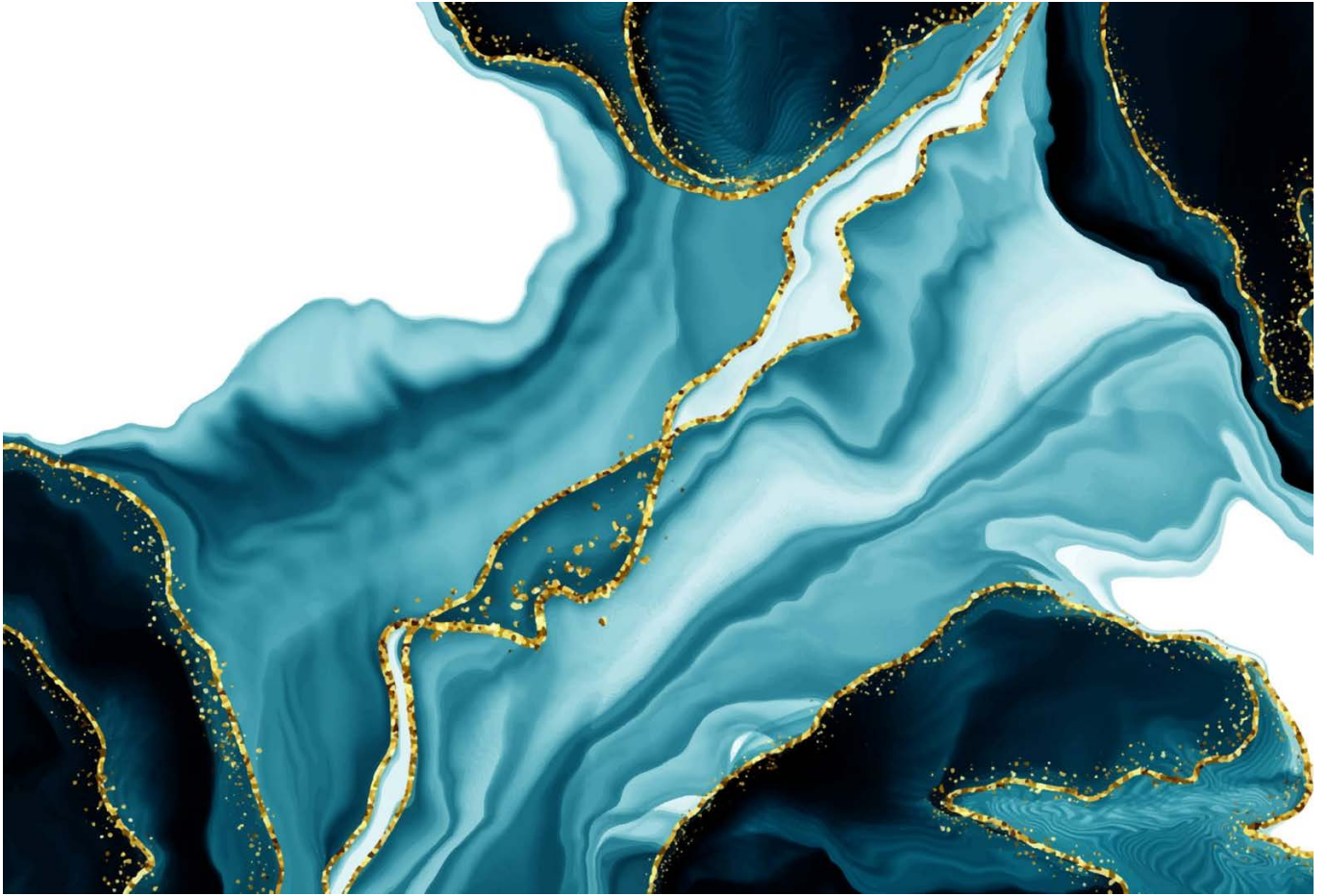

Ezek után el lehet képzelni – mondta a révész, borogatást cserélve a lány homlokán –, el lehet képzelni, mennyire volt eseménydús életem az átkelőnél. Semennyire. Eseményhiányos annál inkább. Ülni naphosszat, háttal a partnak, arccal a folyónak; nézni a folyót, mely idő meg víz, hol ezen a parton rostokolva, hol a másikon; nézni a zavartalan áramlást, a színjátszó felszínt, a felhőket, ahogy a folyóra inni járnak, a vízben megmártózó eget; nagy ritkán átvinni egy-egy fura alakot a túlpartra, ki tudja, mi célból, és soha többet nem látni őket viszont; csak néhány arc marad belőlük, és tudni, hogy elveszünk mi is, mint a folyó, és az arcok is elfutnak, mint a víz; mindig háttal a parton zajló izgalmaknak, amikről az egész város beszél majd este, neked pedig fogalmad sem lesz semmiről. Kész szerencse, hogy az egyik parton ott a város, a másikon meg nincsen semmi, különben egy idő után azt sem tudtam volna eldönteni, melyik az innenső part és melyik a túlsó: egyszerűen összemosódtak volna bennem a partok, mindegy, itt vagyok-e vagy ott, és biztosan megháborodom. Állítólag gyakran megesik a révészekkel. Az ember elbizonytalanodik, vajon a túlsó part-e az csakugyan, ahol kicsit másképpen vannak a dolgok – ahogy a városbeliek

mondják –, vagy éppenséggel az innenső az. Mégsem panaszkodhatom, mert egy kiváltságban igenis részem volt. Az egyforma napok sora, a vizek szakadatlan vonulása meghosszabbította számomra az időt. Amit mások úgy kuporgatnak össze ügybuzgó hétköznapijaink morzsáiból, abból én fölösleggel rendelkeztem, bőséges fölösleggel. Néha átkozott volt ez a túl bőség, csak nyeltem, mint a próbareggetit, máskor meg édes volt, kimondhatatlanul édes és súlytalan. Megértettem, hogy a folyó ajándéka ez, cserébe mindazért, amit elvett. Ha találkoztam volna az életben másik révésszel, biztosan megkérdem tőle, van-e hasonló tapasztalata. De nem hogy révésszel, alig találkoztam bárki emberfiával. Ezért álltak olyan nagy becsben a ritka kivételek.

Ha majd e sorokat olvassák, városunk alapvetően jóérezsű polgáraiban alighanem valami lelki-furdalás-féle támad: mert hát igaz, ami igaz, nemigen vetett ügyet senki a révészre, főleg nem barátkozott vele senki sem. A folyóval szembeni fenntartások átragadtak valamelyest a révészre is, mintha a folyó, összes kétes áthallásával egyetemben a révész alakjában be-begyalogolt volna a városba, ahol kalapot emelint, fröccsöt iszik, bevásárol, tereferél, de mindenki tudja, voltaképp miről van szó – az emberek respektussal, de tartózkodóan viszonyultak hozzá, és bizonyára meg is könnyebbültek valamelyest, amikor visszaballagott az állomáshelyére. Nem mintha lett volna ebben a távolságtartásban bármi szándékosság. Öntudatlanul is következetes volt.

Nos hát, a Kapitány – mondta a révész, miközben mérlegelte, pipára gyújtson-e, mint szokott, valahányszor újramesélte ezt a történetet önmagának, végül arra jutott, betegágy mellett mégsem illik dohányozni. Még akkor sem, ha esetleg ez egy képzelt betegágy, képzelt virrasztás, Fröccsnéni lányának elméjében moco-rog ez az egész jelenet; csak odaképzeld valakit maga mellé, mert fél, és mert hiányzik neki a papája. A révész elhessegette magától a habókos ötletet, és igyekezett a mesélésre koncentrálni: hátha lesz valami a történetben, ami visszahúzza a lányt az eszmélet innenső partjaira. Most légy igazi révész, gondolta, most mutasd meg, hogy nem hiába ültél a folyóparton negyven éven át.

A Kapitány. Fess ember volt, falun az ilyenre szokás rámondani, hogy szép szál legény. Az Isten is kapitánynak teremtette, inas, ruganyos léptű, metsző tekintetű, fél fejvel magasabb mindenkinél, ilyen alkatú férfit bajos is volna segédnek alkalmazni, hivatali íróasztal mögé besuvasztani. Komornyikok, államfők, tengerészek születnek ilyen egyenes háttal. És éppen ez volt a bökkenő. Ez a kapitány tengerre termett: dacolni az üstököt cibáló orkánokkal, emeletmagas hullámfalaknak nekimenni, készülő lázadást letörni, rumillatú kikötőkben tenni a szépet darázsderekú nőknek, kiknek szeme zsarátnokként pislákol a kék éjszakában. Hát ő nem tette. Folyami hajó kapitánya volt ugyanis, a sors valami láthatatlan tükörben próbálgatott fintora folytán. Támadnak ugyan a folyón is viharok, ezek alattomosak, de ritkán heroikusak. A folyami kikötők álmosak, rum helyett sör- és halpikkelyszagúak, és ritkán forognak bennük egzotikus küllemű hölgyek darázsderekkal. Mit ne mondjak, a Kapitány az uszályok passzentos fülkéiben, két part közé ékelve nem volt a helyén.

Útjaink egy időben gyakran keresztezték egymást, a szó szoros értelmében. Mert tudni kell, hogy létezik egyfajta hallgatólagos rangsor a vizek napszámosságai közt. Ennek a ranglétrának legfelső fokán a tengerjárók foglalnak helyet: nem kell, hogy ezertonnás óceánjáró kapitánya, tisztje vagy navigátora légy, a legutolsó olajos nyakú gépész is előrébb való egy folyami hajósnál, egyszerűen azért, mert tenger van az ülepe alatt. A folyami hajózás más tészta. Az óceánjárók egyetlen célja és sikere: elérni a partot. A folyók hajósainak ezt az egyet kell lehetőleg elkerülniük. De még a folyami hajósok közt is legutolsó helyen áll a révész. Sokan nem is számítják őt a vízi emberek közé, elvégre több időt tölt szárazon, mint vízen. Utazni sem igen utazik: biliárdgolyó-módra csapódik oda meg vissza a partfalak között, mint valami tétova visszhang. De mindegy is, a lényeg, hogy a Kapitányt egy ködös októberi hajnalon alaposan megrézfálta a folyó: egy holtágba csalogatta, a holtágban homokpadot terített alája – nem mondanám, hogy a hajó zátonyra futott, csak épp megpihent kicsit a homokpadon, aztán se előre, se hátra. Hallva a tülkölést a ködben, leveztem a holtáig, aztán a parthoz rögzített csörlőkkel nagy óvatosan leigazítottuk a homokpadról a bárkát. Így kezdődött az ismeretségünk. Attól kezdve, ha erre vitt az útja, évente egy vagy két alkalommal, sosem mulasztott el horgonyt vetni a révnél, hozott ezt-azt, szivart, pipadohányt, címeres zsebkést, egzotikus italokat. Beszélgettünk, halat sütöttünk, felöntöttünk a garatra, hogy aztán kellőképp sistergő kedéllyel a városba caplassunk, tovább görbíteni az estét. A szesz nemigen fogott rajta: ugyanolyan szálegyenes derékkal tért vissza a hajóra, ahogyan elhagyta, ugyanolyan makulátlan fehér volt az inge, ropogós a gallérja, felöltőjén a rézpitykék ugyanúgy villogtak: nem gyúrte meg sem az éjszaka, sem a hajnali pára, s mire én napkelte-tájban magamhoz tértem a kunyhóbeli priccse, a hajónak a Kapitánnyal együtt már nyoma sem volt. És hogy tudott mesélni! Mert az igaz, hogy az este egy bizonyos pontján mindig fölemlegette balszerencsáját: sorsa arra kárhoztatta, hogy örökös ingajáratban közlekedjen forrás és torkolat között, de még így is jobban járt nálam. Mert a folyók behálózzák a világot, eljutnak minden szegletébe, sokféle kanyarognak közben, sokféle városon keresztül, aki akarja, megtalálja a szerencsáját az efféle szüntelen ingajáratban is. Nézzen csak rám, vigasztaltam a nekikeseredett Kapitányt, a révész csakugyan ketrecbe zárt bestiához hasonló, útja másból sem áll, mint odából és visszából, faltól falig, ahogy a tigris járkál fel és alá a rácsok közt. Így

próbáltam lelket önteni belé, de közben jól megjegyeztem magamnak a dolgot: ha akarom, mondtam magamnak, ha nem vagyok egészen mihaszna, megtalálhatom én is a szerencsémet, akár egy ilyen szűkre szabott ingajaratban is.

Aztán egy alkalommal, sok évre rá, mégiscsak kibökte, mi nyomja a szívét igazán. A folyami hajós eljut a folyó torkolatáig. Alatta meglassul a víz, tiszteletteljesen hátrébb húzódnak a partok, és a madarak énekébe a távolból sirályvijjogás vegyül. Érezni a levegőben, hogy valami nagy dolog készülődik – és akkor a part maradékát egyszer csak elnyeli a horizont, a hajó orra előtt pedig kitárul a tenger. A brakkvízben a folyó hordalékos, iszapszagú zöldesbarnája feloldódik a tenger kékségében; a hullámok másképpen simítják végig a hajó oldalát, mint addig, és a fodrozódó nyugalmat egy-egy csillámló delfinhát felbukkanása töri meg. És éppen ekkor, ebben a végtelen könnyűségben következik el a legnehezebb pillanat. A folyami hajós ahelyett, hogy egyenesen továbbhajózna, kénytelen jobbra vagy balra tekerni a kormánykereket, a legutolsó folyami kikötő irányába. Hajóját nem tengerre tervezték, őt magát nem a végtelenre képezték ki, hanem a végesre. Megbízása van, felelőssége van, épségben

le kell szállítani az árut. Így mindig csupán egyetlen pillantás jut neki a tengerből, egyetlenegy feledhetetlen pillantás, mielőtt újból a part felé fordítaná hajója orrát, a part felé, mely kitartón kíséri végig minden egyes útján, minden egyes út minden egyes állomásán.

Ekkorra rendszerint már többen is hallgattak minket: a bár, ahová szokásunk volt betérni, elcsöndesedett. Mindenki a Kapitányt nézte, a nők is, persze főleg a nők, engem meg csendben kerülgetett a guta, hogy ez a szép szál ember még életének nagy nyavalyájából, örökös kudarcából is milyen szép csöndet tud csiholni. Azután persze kérdezgetni kezdtek, mégis merre járt, mifélek azok a partok, ő pedig minden évben más és más történetekkel hozakodott elő, amelyekből kitűnt, hogy azért a partok is szolgálnak némi változatossággal, mármint az ő partjai. Olyan nevű városokban járt, hogy meg se tudtam jegyezni, lehet, hogy nincsenek is ilyen nevű városok, annyiféle történettel a zubbonyában közlekedett, hogy amilyen irigy állat az ember, meg is utáltam volna, ha nem mesél olyan remekül; és persze ha nem vetül ezeknek a meséknek a fényéből valami rám is, barátjára és megmentőjére, máskülönben szerencsétlen flótásra. De nem utáltam meg, habár észrevettem, hogy nyugodt tekintete közben mindent fölmér, mindenhová behatol, hogy innen is, onnan is fölcsippentsen, magával vigyen valamit; eleinte azt hittem, a nőket nézi, mint minden rendes hajós, de nem, ő ezt az egészet nézte – és megértettem, hogy mi is egy történet leszünk majd egy másik városban, egy másik estén, egy másik ilyesféle bárban összeverődött társaság számára.

Ne haragudj rám, barátom, mondta, és megszorította vállamat, miközben visszafelé bandukoltunk a dűlőúton, ne haragudj, ha sokat jár a szám, engem a történetek menthetnek meg, mert a történetek pótolják a tengert.

Azután az egyik évben nem jött. És nem jött a következőben sem. Arra gondoltam, hátha megházasodott. Hátha valamelyik nemlétező vagy megjegyezhetetlen nevű városban talált egy asszonyt, akinek tekintetében viszontlátta a tengert. Kikötött, rátalált a tengerszemű asszonyra, hajának hullámozása feledtette vele a rutint, és nem érezte többé, hogy muszáj jobbra vagy balra tekerni a kormányt. Bizonyára elvette a nőt feleségül, és nem nézett többé a folyó felé, míg gyerekei nem születtek, először egy fiú, aztán egy lány, nekik meg kellett mutatni a vizet, a parthoz hurkolt, rakodásra kész, színes hajókat. Lesétáltak hát, hosszan ácsorogtak a parton, de a folyó már nem hívta őt, csak rámosolygott erre az egészre, és hazatértek. Erről ábrándoztam a révnél ültömben, arccal a folyó felé, akármelyik parton várakozva; és olyan volt, mintha kicsit én is megházasodtam volna, és kézen fogva vezetgetnék egy vagy két kisgyereket, ügyelve, hogy fel ne bukjanak a rakpart kövein.

Aztán a negyedik vagy ötödik évben egy nyár eleji estén felbukkant a hajója a folyó kanyarulatában. Lehorgonyozott a mély részen, ahol szokott, a legénységre ráparancsolt, hogy maradjanak a hajón, ő pedig partra szállt – de jaj, hiába volt

makulátlan a zubbony, a rézgombok megkoptak rajta: a kapitányi sapka ellenére is látszott, hogy megőszült, válla megereszkedett, léptei elbizonytalanodtak. A régi szívélyességgel üdvözlöttük egymást, de láttam szemében a kétséget, vajon észrevettem-e rajta a változást, és mit szólok hozzá. Nem mutattam, mennyire megrendített. Főképpen az, hogy ezzel az én elálmodozott életem is egy csapásra odalett abban az ismeretlen városban, szertefoszlott gyerekestül, rakpartostul, mindenestül. Tüzet raktam, halat sütöttünk, mint régen, egy palack ürmösbor is előkerült valahonnét, ittunk, de meggyőződés nélkül, és szavaink nemigen találták az utat egymáshoz.

Amikor nem bírtam tovább, a szemébe néztem, megszorítottam a vállát, ahogy ő szokta az enyémet, és azt mondtam: most már beszélj, barátom. Mondd el, mi tartóztatott, mert eddig csak a szúnyogoknak beszéltünk.

Elkomorult, de nem tiltakozott.

Elkoptak bennem a kikötők – vontá meg a vállát. – Bárhová megyek, most már ugyanazokat az embereket találom mindenütt, ugyanazokat a házakat, egyforma templomokat és tereket, és főleg egyforma nőket; egyformák a rakpartok, az ételek íze ugyanolyan, és én is már csak ugyanazokat a történeteket tudom elmondani újra meg újra. Rettenetes – rázta meg a fejét csüggedten –, rettenetes érzés, hogy partok közé szorult a világ, mindig is ettől féltem, hogy előbb-utóbb csak partokat látok mindenütt. Én meguntam őket, és ők is meguntak engem, nézz rám!

Akkor ideje volna tengerre szállni, nem igaz? – kacsintottam.

Nem tehetem – rázta a fejét. – Az utolsó, a döntő pillanatban úgyis mindig megfordítom a hajót.

De hát miért? – faggatóztam. – Annyi hajó van még a világon, amelyik csak egy rátermett kapitányra vár... és annyiféle kikötő.

Egy pillanatig, mintha habozna, tűnődve vizsgálta a tűz fényénél hosszú, erős ujjait. Azután legyintett, és belenyúlt kapitányi zubbonya egyik zsebébe.

Egy fényképet húzott elő: szemlátomást nem ma készült fotográfiát, a pereme megsárgult, felpöndörödött, színei kifakultak. Mosolygó hölgyet ábrázolt, kedves arcvonásokkal, virágoskertben állva; formás teremtés, akartam volna megjegyezni épp, de akkor egy másik zsebbe nyúlt – mindig ámultam, mennyi kisebb-nagyobb zseb fér el egy ilyen kapitányi felöltőn –, és előhúzott egy másik képet, fiatal nő, talán egy vendéglő asztalánál ülve, összekulcsolt kezének fedezékéből inceskedve néz a

kamerába. Azután előkotort egy harmadikat, egy negyediket, és sorban a kezembe adta, hullámos hajú szőkeségek, nyúlánk bakfisok, nem épp egzotikus, de a maguk módján mutatós asszonyok, öt, hat, azután már nem számoltam, de idővel kiürültek a zsebek, és a Kapitány még sokkal görnyedtebbnek és kimerültebbnek tűnt, mint azelőtt. A parázs erőtlen fényénél szemügyre vettem a fényképeket, kerestem bennük valami közöset, olyan vonást, ami egyetlen történetté fűzné ezt a sok-sok különféle arcot, de ilyet sehogy se találtam – más ruhák, más napszakok, más temperamentumok, életkorok, merőben különböző tekintetek néztek vissza rám: még a fotópapír, a képek mérete és minősége sem volt ugyanolyan. Tanácstalanul pillantottam a Kapitányra.

Összes valaha volt szerelmem – mondta a Kapitány. – Itt vannak, velem utaznak majdnem mind. Egyetlenegyről nincs képem, a legelső szerelemről, de az ő vonásaira fénykép nélkül is emlékszem. Nos, miattuk fordul a hajó orra végül mindig a part felé.

És... elvetted valaha valamelyiket? – kockáztattam meg, bár sejtve a választ. – Vár rád közülük egyvalaki is, valamelyik elmesélt kikötőben?

Még csak az kéne – rázkódott össze a Kapitány. – Igyekszem semmit sem hallani róluk; úgy tudom, annak rendje-módja szerint megházasodott mindegyik, élik a boldogság mércéjével nem mérhető, de révbe jutott életüket, belakták napjaikat, otthonra leltek az időben: gyerekeik születtek, szüleiket eltemették, meggyökereztek valahol, valakik oldalán. Nem érdekel. Alighanem szeretőket is tartanak, már amelyik, mások vakbuzgó hívők lettek, némelyik talán egyszerre mind a kettő, de kötve hiszem, hogy valaha is gondolnának rám, talán ha egy-egy zaklatottabb éjszakán. Én azonban a mai napig szeretem őket, mindegyiküket másféle, csakis neki szóló szerelemmel.

Értem már, bólintottam.

Dehogy érted, horkant fel. – Eddig elkísértek, amerre jártam. Zúzmarás hajnalokon a kapitányi fülkében ők melengettek; eszelős hullámverésben ők tartottak meg szálegyenesen, míg mindenki más jobbra-balra dőlt, mint a tekebábuk; miattuk volt minden egyes gombom makulátlan fényes. Nem tudom, mi történhetett. Én kifakultam, de nézd, a képek – mutatott a fotókra –, a fotók, amik egykor mind fekete-fehérek voltak, színesedni kezdtek.

Én mégis értem – makacsoltam meg magamat. – Hogyan is lehetnék a barátod, ha nem érteném. Ahhoz, hogy kijuss a tengerre, tudni kell búcsút inteni a partnak. Akármilyen partok legyenek is.

Ezt mondtam, és egy könnyű mozdulattal a pislákoló tűzbe dobtam az összes képet. A Kapitány felnyögött, de a parázs pillanatok alatt fölfalta az arcokat, mielőtt bármit is tehetett volna. Elszörnyedve nézett rám, de aztán nyugalmat erőltetett magára.

Elárultál, mondta.

Dehogyis – ráztam a fejem. – Éppen hogy megmentettelek.

Egy bottal belepiszkáltam a feléledő lángokba, majd az elhamvadt fényképekből kis parazsat gyűjtve megtömtem a pipámat dohánnyal, és átnyújtottam neki.

Szívd el – biztattam. – Rajta, szívd csak el.

Habozott, de azután elfogadta. A pipa jól szelelt, felizzott a parázs, és ahogy szívta, láttam, ahogy a rézpitykék sorban egymás után felragyognak a kabátján, mint a csillagok.

Azóta sem tudom – sóhajtott a révész, aggodalmasan figyelve a lány láztól fényes homlokát –, azóta sem tudom, helyesen cselekedtem-e.

Volt-e valami ebben a történetben, ami segített Fröccsnéni lányának visszatalálni az innenső partra, vagy sem – ki tudná megmondani? Ahhoz mindenekelőtt a révésznek kellett volna tisztában lennie vele, melyik part az innenső, melyik a túlsó, ki honnan és hová tart éppen; de mint láthattuk, ebbéli meggyőződése elég ingatag lábakon állt. Érezte ezt ő maga is, és tanácstalanul meredt az ablak másik oldalán az alkonyattá alvadó délutánra. Odakint semmi sem mozdult: egy-két tücsök ciripelt, és a lebegő madáretetők ringatóztak a meg-meginduló, könnyű esti szélben. Fölöttük sötétkék angyalszárnyként terült szét az égbolton az éjszaka.

kép | vecteezy.com

Szirmai Panni

FILMSZAKADÁS

2023-09-18 | HÁTTAL - VÁLOGATÁS A FORTEPAN KÉPEIBŐL, NOVELLA

Két hete az építőtáborban találkoztunk. Ahol mindenki félmeztelen, ott hamar feltűnik az egyenes tartású, szép fiú. Másoknak is feltűnt, de ő mellém ült a tábortűznél. Nem emlékszem, miről beszélt, biztos zenéről, filmekről, autókról. Különösebben nem érdekelt, éppen egy gyötrelmes szakításon voltam túl. Az előző kapcsolatba sem kellett volna belemennem. Épeszű ember nem jön össze a gimnáziumi énektanárával. De az ember tizennyolc évesen nem feltétlenül épeszű. Az elején rajongtam érte, de ez nem tartott sokáig. Egyszer rám csapta az ajtót, mert nem köszöntem elég hangosan. Idegesített, ahogy megválogatja a szavait. Olyan választékosan beszélt, hogy a kutya helyett azt mondta: eb. A vaját szabályos kockákra vágta, úgy tette a kenyérre, oldalról simította le, mérnöki pontossággal. Félóra volt egy szelet preparálása. Nem tudtam nézni, kimentem cigizni az erkélyre. Őt meg dühítette, hogy dohányzom, bosszúból ilyenkor felrakott egy Wagner-lemezt. És mániákusan takarított – szóval rosszabb volt nála, mint otthon anyámnál. Részemről hamar kihunyt a tűz. Szakítottam vele, hiába könyörgött, hogy maradjak. És eljöttem a táborba.

Ki gondolta volna, hogy ott is magyarázkodnom kell majd. Hogy megint kifogok egy zenebolondot. Ez a jóképű srác is azt hajtogatta, miért nem tanultam zenét.

Miért nem lehet megérteni, hogy engem nem érdekel a zene? Csak mondta, mondta, együttesekről magyarázott, koncertszínházról, szimfonikus zenekarról. Rémlik, hogy egyre távolabbról hallottam a hangját, még belekortyoltam az üvegbe, aztán semmi.

Azt hiszem filmszakadásnak hívják ezt. A sátorban ébredtem fel, keserű, másnapos szájjal. Nem tudom, hogy kerültem a sátorba és ki feküdt mellettem reggelig. Lehet, hogy csak álmodtam, de mintha hosszú kéz matatott volna rajtam. Csak a kiábrándultságra emlékszem.

Jössz vagy maradsz?

A tábor után a szép srác felhívott. Cukrászdába mentünk, az apja kocsijával jött értem. Azt mondta, aznap indul, megpróbálja külföldön.

Itthon nem vették fel építésznek, hátha máshol sikerül. Nem részletezte az úti célt, és a terveit, én meg nem kérdeztem. Jössz vagy maradsz?

Nem tudtam, vele akarok-e menni. Hogy tudtam volna! Egyáltalán, hová mennék szívesen. Akkoriban semmiben nem voltam biztos. Csak sodródtam. Persze, elvágódtam én is. De alig ismertem a fiút. Volt benne valami vonzó és tetszett a fényképezőgépe. Nem voltak terveim, a gyors- és gépíró iskolát is anyám találta. Nem érdekelt. Festeni akartam, azt meg bárhol lehet, főleg olyan rosszul, ahogy én csináltam.

Azon a hűvös napon anyám új bőrkabátja volt rajtam. Reggel kértem kölcsön tőle azzal, hogy este visszaadom. Abban az egyben biztos voltam: anyám nagyon sajnálná, ha nem látná többet a bőrkabátot. Villával szétroncsoltam a tányéron a puncstorta másik felét. Nem hagyhatom itt őket. Nem maradhatok itt. Leesett a kis villa, amikor megfogta a kezem. A hangja erőt sugárzott. Máshol jobb lesz. Minek maradnál? Vettünk az útra egy doboz islert.

Nehezen másztam fel a kocsi tetejére, úgy húzott, mint egy zsákot. Aztán csináltam egy utolsó képet a városról. Fújt a szél, jó meleg volt a kabát.

kép | Fortepan / Ladinek Viktor

Vörös István

A BELSŐ ÉLET BALLADÁJA

WORLD PRESS PHOTO

2023-09-22 | VERS, WORLD PRESS PHOTO

Boszorkányok márpedig vannak:
mindenki az, ki kicsit más lett,
és nem tud megfelelni annak,
amire rámondják az áment.
Ki nemcsak csillagokat lát fent,

de rejtett erők bogait,
a józanság kapuján átment:
a belső élet boldogít.

Mind-mind boszorkányok vagyunk,
akik nem a jelenben élnek.
Forog, de gyorsabban agyunk,
lassan elfogynak az esélyek,
hogymég valami jó is érhet,
a külső világ megszakít
minden kapcsolatot. Nem éltet.
A belső élet boldogít.

A boldogságtól iszonyodnak
a feltüzelt színjózsan-hordák,
nem állnak ellen alkoholnak,
zavaros eszméik kimondják,
az aljas azt hiszi, humorzsák,
és mindent átformál kicsit.
Bár divatból sokan leszólják,
a belső élet boldogít.

Szintrehozás

Te drága boszorkánykirálynő,
a pillantásod megtanít,
hogya jólét ugyan tovább nő,
a belső élet boldogít.

kép | Lee-Ann Olwage: A nagy felejtés (Bob & Diane Fund, a Spiegel részére)

Sugri Zenabu, a gambagai „boszorkánytábor” női közösségi vezetője (mangazia) a ghánai Gambagában ül a lakosok között 2022. október 27-én. Zenabunál a demens zavartság és memóriavesztés tünetei jelentkeznek.

A várható élettartam növekedésével a demencia mind inkább közegészségügyi és társadalmi-kulturális kérdéssé válik Ghánában és egész Afrikában. A demenciával kapcsolatos viselkedés ismeretének hiánya miatt a tüneteket mutató nőket néha boszorkányoknak tartják. Ghánában úgynevezett „boszorkánytáborokba” küldhetik őket. Lee-

Ann Olwage arra tesz kísérletet, hogy felhívja a figyelmet az afrikai kontinens demenciával kapcsolatos, gyakran figyelmen kívül hagyott történeteire.

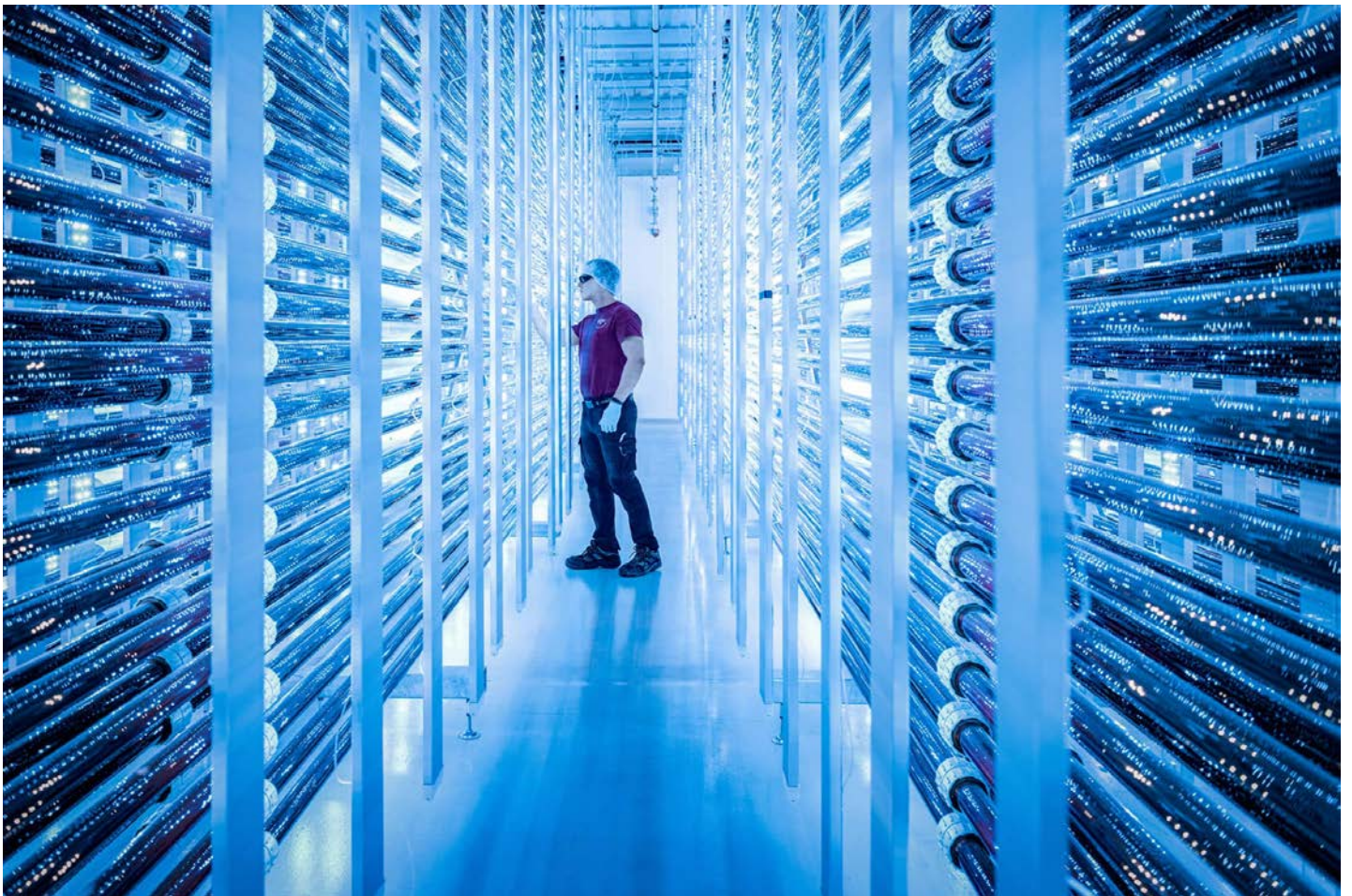
WORLD PRESS PHOTO kiállítás a Magyar Nemzeti Múzeumban
2023. szeptember 22 – november 5.

Dobosi Bea

ZÉRO

WORLD PRESS PHOTO

2023-09-23 | NOVELLA, WORLD PRESS PHOTO

Férjem titokban szedte össze minden készpénzünket és értéktárgyunkat. Amíg a kertben voltam, bepakolta a kék utazótáskát.

Anyám megkérdezte, jól érzem-e magam. Úgy pillantottam rá, mint egy kisgyerekre, akinek türelmesen el kellene magyaráznom valami magától értetődő dolgot. A kertben kutyánk sírját néztem. Apám hetekkel azelőtt agyonütötte. Nem tudunk ennyi éhes szájat etetni, mondta helyette anyám.

Szeretném az ellenkezőjét állítani, de nem vagyok hős. Volt időm felkészülni. Régóta tudjuk, hogy nem fordíthatjuk vissza a klímakatasztrófát. Hiába hallgattuk naphosszat a szélkerekek döngését, hiába csillogtak futurisztikusan a hegyoldalon a napelemtáblák. A tévéképernyőn a hőkupola alatt rekedt füstködben apokaliptikus látványt nyújtottak a máskor nyüzsgő amerikai metropoliszok.

kijárási tilalom

Hasztalan volt minden. A szakértők podcastjei, a politikusok szólamai, a várost ellepő plakátok, az interneten terjedő hashtagek. A hónapokkal ezelőtt kihirdetett vészhelyzet és kijárási tilalom a legfegyelmesebbeket is megtörte. Naponta hatszor katonai dzsip gördült el házunk előtt.

Hírfolyamunkat elárasztották a legmegalkuvóbb és legoptimistább ismerőseink fényképei: tetőtől talpig védőruhában az arcukat beragyogó színes fényben olyanok voltak, mint a robotok. A vertikális kertészetben dolgoztak, vagy a fotobioreaktorban termesztettek omega-3 zsírsavakban gazdag algát.

A kajüt tiszta, az ágynemű valósággal világít. Amikor becsukódik mögöttem az ajtó, csak remélni tudom, hogy nem örökre. A süllyesztett részfedélzet a kör alakú tejüvegen át olyan, mint egy pixeles fénykép. El sem olvastam, csak aláírtam a papírokat.

Amíg az elsuhanó egyenruhás elmosódott körvonalait figyelem, eszembe jutnak a kisöregék. Az utolsó hetekben szinte ki sem jöttek a keskeny szobából. Amikor benyitottunk, úgy néztek fel, mint akiket szégyenteljes dolgon kaptak. Szemük ijedt volt, fogták egymás kezét.

Apám mondta ki, amire mindnyájan gondoltunk. Így nem lehet élni! Mi nem eszünk bogarat meg füvet, emberek vagyunk, az istenit, nem állatok! Az élelmiszereket fel kellene címkézni, hogy nem tartalmaznak rovar! A geotermikus erőmű előtt tüntetők transzparenssein viszontláttam gondolatait.

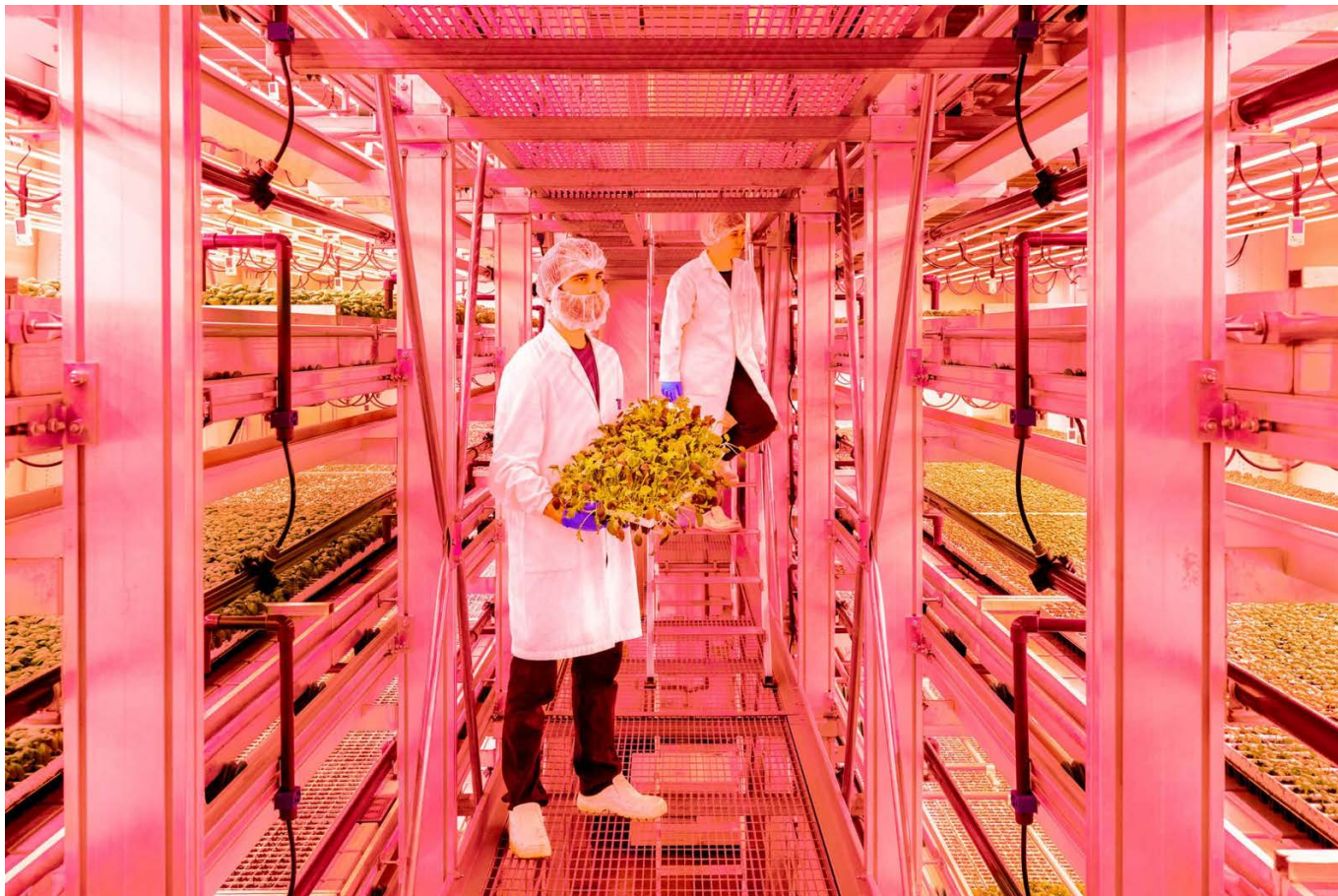
A szomszédokkal egy ideig összejártunk. A szelektív kukákra raktuk a stampedliket. Aztán anyám rajtakapta őket, hogy lopják a fát a kamrából. Egymás sarkát taposva leskelődtünk az oldalvilágítónál. A végsőkéig küzdeni kell, hogy normálisak maradjunk ebben a tébolyban, jelentette ki ellentmondást nem tűrőn apám.

megszoktuk

Kétségbeesésemben folyton takarítottam. Szakadatlanul szivaccsal dörzsöltem a szappanadagolót meg a csapot. A kádban ruhák áztak, a felmosófát már el sem raktam. Amikor köpködni kezdett a csap, apám bekapcsolta a szivattyút. Hamarabb megszoktuk a száz méter mély fúrt kút vasas vizét, mint vártam.

Férjemmel lopva kijártunk. Sétáltunk a telepen, megmásztuk a hegyet. Ügyeltünk, hogy idejekorán behúzódjunk egy zsendülő bokorba vagy a középkori kolostor leomlott falai mögé. Este biztosítottuk egymást, hogy felelősségtudó emberek vagyunk. Hangunkban finoman remegett a mély meggyőződés.

Az élelmiszert ládákból tették a kapu elé. Semmire sem volt elég. A kijelölt órában kiéhezetten füleltünk, mikor dobannak bakancsok a bitumenen. Egyesével mentünk ki, anyám toporogva várt az előszobában. Úgy vetette magát a ládákra, mint aki nem tudja, mi van bennük. Tisztában voltunk vele, hogy fehérneműs fiókjában cukrot rejteget.

Arra gondoltunk, milyen jó, hogy nem kell patkányt ennünk. Nem beszéltünk róla, de apám egyre soványabb lett. Hasa beesett a melegítőnadrág madzagjának kibogozhatatlan csomója alatt, kulcscsontja, mint rákos daganat, kiállt. Az ételallergiákra nem voltak tekintettel. Amikor az eget átszelte egy fénycsík, nem tudtuk, mit látunk: hullócsillagot vagy ballisztikus rakétát.

Azt sem tudtuk, kinek higgyünk. Sokan gyanakodtak a tudományos kísérletekre, lektorált tanulmányokra, bizonyított tényekre hivatkozókra. Megtévesztette őket a globális elit, mondták. Az emberek bizalmatlanná váltak, azt találgatták, melyik táborhoz tartozik a másik. Végzetes lehetett egy-egy nyelvbotlás.

Megszállottan kerestük a felelősöket. Egyes konzervatív ismerőseink a gyógyszeripart kárhoztatták, mások a háttérhatalmat. Megvetően beszéltek a civilekről, és a kisujjukból rázták ki az emlékezetpolitikát. A legelvetemültebbek egyenesen földönkívüli befolyást gyanítottak. Vagy valami modern *deus ex machinát*.

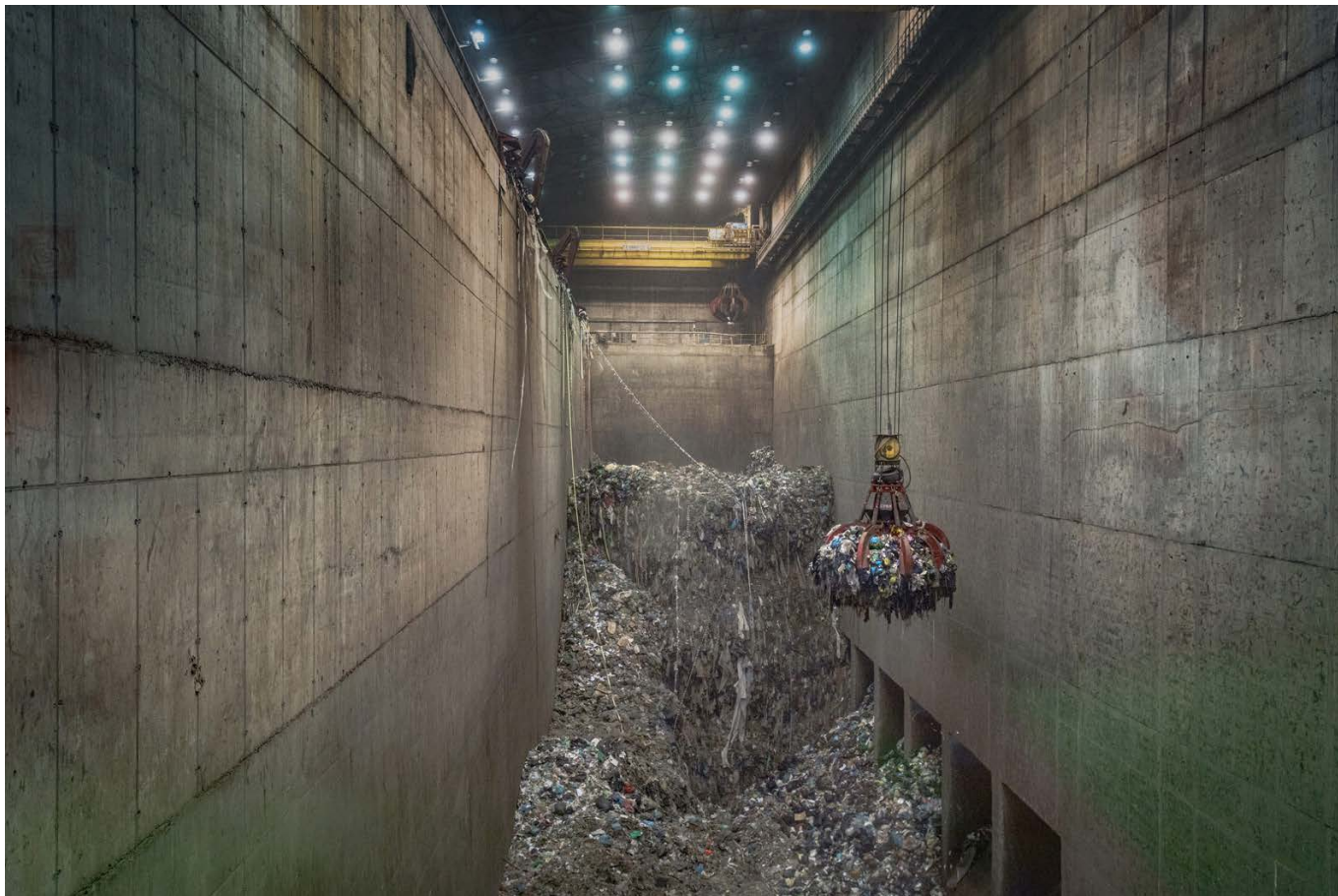
A híradásokban rendre ugyanazt sulykolták. Senkit sem zavart egy mondatban két összebékíthetetlen állítás. A legvadabb összeesküvés-elméletek tűntek valószínűnek, és amiben korábban biztosak voltunk, kétségessé vált. Mintha a valóság kifordult volna magából. Nem maradtak észérvek és közös alapja az eszmecserének.

Férjemmel sokat veszekedtünk az internetezésen. Miután fizetés nélküli szabadságra küldték, majd elbocsájtották, naphosszat mást sem csinált. Hiába mondtam, hogy a közösségi médiában pánikot keltenek, a hírportálok megbízhatatlanok. Úgy kellett kitépni kezéből az egeret. Szeme olyan lett, mint a kék üveggolyó.

klímacélok

Olyan kifejezéseket sajátított el, amelyeket sosem hallottunk. Jámbor türelemmel magyarázott a vacsoraasztalnál. Betéve tudta a klímacélokot, példákat hozott, rajzolt. Kijelentette, hogy az emberi tevékenység bolygóformáló tényezővé vált. Olyan szavakkal dobálózott, mint a biodiverzitás, sugárzásegyenleg meg zéró kibocsátás. Megijesztett anyám villogó szeme az asztal túloldalán.

Apám úgy zúdította a világra dörgedelmes intelmeit, mintha rá nem vonatkoznának. Szidta a globalizációt, a liberalizmust, a demokráciát. Mindent, ami ezer sebből vérzik, de nincs alternatívája. Lassan jutott el az elfogadásig. Amikor eszmefuttatását azzal a megállapítással zárta, hogy már semmi sem lesz olyan, mint régen, elfogott a sírhatnék.

Szörnyű kételyek gyötörtek. Abbahagytam az internetezést. Ha férjem böngészett, fél szemmel a monitorra sandítottam. Amikor felém fordult, elkaptam a fejem. Úgy tettem, mint aki belemélyed egy könyvbe. Mintha a képernyőn pornó vagy horror menne, amit szégyell vagy fél nézni az ember.

Tulajdonképpen a kisöregéknél telt be először a pohár. Reggel a konyhában vártak. Felvették a legjobb ruhájukat, anyám olajzöld dzsörzékosztűmöt, apám V nyakú kötött pulóvert nyakkendővel. Nem volt rajtuk szemüveg. Arcuk idegennek tűnt, mintha évek óta nem találkoztunk volna. Nem tudtam eldönteni, hogy a csillogás szemükben félelem-e vagy üdvözült boldogság.

Ha fontos dolgról volt szó, apám beszélt. Ők ilyen világban nőttek fel. Az a meglepő gondolat jutott eszembe, hogy anyámnak nincs hangszalagja, csak két keze. Túléltek a háborút és a forradalmat, mondta apám. Megöregedtek, de jobb egészségnek örvendenek, mint sok fiatal. A szülők dolga az önfeláldozás.

Na, elmennek ám a jó bűdös francba, harsogta a férjem. Nem ismertem rá a hangjára, szeme alatt feltűnt egy sosem látott ránc. Amikor tenyérrel az asztalra vágott, fülsiketítő volt a csattanás. A kávékiöntő ugrott egyet, a széktámláról lecsúszott egy polárkardigán.

nyüszítve sírt

Erővel zártuk be őket a keskeny szobába. Megbotlottam a küszöbben, és belerúgtam a kisasztal lábába. Felkészültem rá, de csak másodpercekkel később jött a fájdalom. Anyám nyüszítve sírt, apám fenyegetőzött. Férjem frusztráltan a laptopra vetette magát.

Az jutott eszembe, hogy apám egyszer le akarta nyakazni anyámat. Nem tudták eldönteni, moziba menjenek-e vagy templomba. A vágódeszkába állította a nagykést anyám hüvelykujja mellett. Rezgett a penge, amikor elengedte. Anyám öklendezve sírt, nyaka behorpadt nyelőcsőve két oldalán.

A hajót férjem találta. Hivatalosan nem árusítottak jegyet. Csillagászati áron, de a feketepiacon lehet szerezni, írták a közösségi médiában legaktívabb ismerőseink. A telepet elhagyni és a kikötőbe jutni nem egyszerű, de ha már ott vagy, gyerekjáték. Megint eggyel kevesebb éhes száj.

Egy jegyet tudunk venni. A kijelentés olyan váratlanul ért, hogy elfelejtettem pislogni. Találtam egy üzért, nézett a férjem reménykedve. Elviselhetetlenül égett a szemgolyóm, szám sarkán szivárgott a nyál. A kisöregeknek igazuk van, érvelt, ez így nem mehet tovább. Úgy bevágtam a bejárati ajtót, hogy a mellkasomban éreztem a puffanást.

Másnap elfogyott a benzin. Az aggregátor küszködve köhögött, mint valami tüdőbeteg, berregése elmélyült, majd leállt. Anyám reklámszatyrokba pakolta a romlandó élelmiszert, és végigrakosgatta az udvarra néző ablakok párkányait. Az utcafrontra tolvajoktól tartva nem tett. Nem jegyeztem meg, hogy délután pont az udvari ablakokra tűz a nap. Unottan néztem a fehér műanyagon terebélyesedő sárga margarintócsát.

Nem engedhettük meg magunknak a félelem luxusát. Férjem csak legyintett a hírre, hogy a harmadik világ országai határkerítéssel és megerősített parti őrséggel tartják távol a nyugati migránsok áradatát. Ismerősök útján vette fel a kapcsolatot a

jegyüzérrel. Az éj leple alatt osont fától fáig, kaputól kapuig. Ha tudott, tekert; ha kellett, toltá apám rozoga kerékpárját.

gyáva megfutamodás

A hajóútra kevesen vállalkoztak. Kalandorok és becsvágytól fűtött karrieristák. A legbátrabbak vagy a legelkeseredettebbek. Egyesek szemében szégyen volt, gyáva megfutamodás. Másokat

elrettentett, hogy nem lehetett tudni, mi az úti cél. Illegális orvosi kísérletekről suttogtak, nyomorról és éhezésről, rabszolgasorról a világ másik oldalán.

Azt beszéltek, sok közöttük a gyerek. A családok tőlük várták a gének és a hagyományok továbbadását. A biológiai és kulturális átörökítés súlyos terhe jobban lehúzta csontos vállukat, mint a dugig tömött csővázás hátizsák.

Sosem tartottam magam különösebben szerencsésnek. Mégis én húztam a treff ászt. Apám döntötte el, melyik legyen a nyerő lap. A konyhaasztalnál ültünk, anyám ölében szorongatta a sebtében lekapott csíkos gyapjúterítőt, apám idegesítően rázta a lábát. Az ablakpárkányon megbillent a romlott szójatej, lecsúszott a földre a szétolvadt margarinmaradék.

A legrosszabbak a várakozás hetei voltak. Nem csengettek, nem kopogtak az ajtón. A végén már meg sem lepett a csalódottság. A lakhelyelhagyási tilalomra mindig ugyanaz a recsegő hang figyelmeztetett a dzsip hangszórójából. Anyámmal összevesztünk, felvételtől megy-e.

Éjjel indultam. Tudtuk, hogy a katonai dzsip érkezéséig van négy órámm. Férjem kezembe nyomta a kék utazótáskát, és a slussz kulcsra fonta ujjaimat. Jelentőségteljesen nézett, mégsem tudtam, mit jelent nézése. Képzeletemben úgy jelent meg az arcuk, mintha kőből faragták volna ki. Egy pillanatra bekapcsoltam a vészvillogót.

eleven szülő fajok

Elfoglaltam a kajütömet. A mord egyenruhás úgy bámult, mintha megütöttem volna. Az utasok között elterjedt a hír, hogy egy óceáni szigetre tartunk, ahol eleven szülő fajok nőnek, és a tölcsértorkolatokban buján tenyészik az intrazonális növény társulás.

Négyből egy még mindig több, mint négyből zéró, ismétlem meg magamban anyám utolsó mondatát. Leülök a világító lepedőre, és letörlöm arcomról az aggodalom vonásait. Számítottam a megkönnyebbülésre. Békésnek, a félelem tökéletes hiányának képzelem a halált.

kép | Simone Tramonte: Nettó zéró átmenet

A megújuló energiák, az élelmiszertermelés új technológiai és a körforgásos gazdaság a zöld átmenetre törekvő európai vállalatok körében kulcsfontosságú irányok. Az ember által okozott éghajlatváltozás az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatala szerint a természeti környezetet és a társadalmat fenyegető legnagyobb és legelterjedtebb probléma. Ezért az Európai Unió célokat határozott meg, hogy az üvegházhatást okozó gázok kibocsátását 2030-ig legalább 55 százalékkal, 2050-ig pedig nettó nullára csökkentsék. A fotós olyan innovatív technológiákat dokumentál, amelyek lehetséges utakat kínálnak e célok eléréséhez.

WORLD PRESS PHOTO kiállítás a Magyar Nemzeti Múzeumban
2023. szeptember 22 – november 5.

Fecske Csaba

SZOMJÚSÁG

WORLD PRESS PHOTO

2023-09-24 | VERS, WORLD PRESS PHOTO

mélységes mély kút
a szomjúság kútja
a sívó sivatag közepén
tele sötéttel
rosszul foncsorozott
vak tükörbe néz aki belenéz
nem látja saját tükörképét

sem a fölötte kéklő eget
meddő kis felhőivel
melyekből az Isten se bír vizet facsarni
mintha guillotine alá hajtaná fejét
a betonkávába kapaszkodó
mindenre elszánt férfi
a kopár vidéken sehol egy
árva fűszál a remény ígéretével
sehol egy madár hogy
csőrében hozna vizet
ha maradt volna a hajnalból
csak egyetlen harmatcsepp
valahol a homokcsemcsék közt

kép | **M'hammed Kilito: Mielőtt eltűnik** (VII Mentor Program / Visura)

Egy férfi ellenőrzi a kút vízszintjét a marokkói Merzouga oázisban, 2022. május 8-án. A mély kutak kimeríthetik a talajvizet, így a gazdák, akik nem férnek a kutakhoz, vízellátás nélkül maradnak.

Az oázisok a bőséges vízellátás, a jó minőségű talaj és a datolyapálmák kényes egyensúlyától függnek, hogy a biológiai sokféleség szigeteként és az elsivatagosodás elleni gátként működjenek. Marokkóban a pusztító emberi tevékenység és a globális felmelegedés jelenleg felborítja ezt az ökoszisztémát. Marokkó oázisainak mintegy kétharmada eltűnt az elmúlt évszázadban a folyamatosan emelkedő hőmérséklet, a tüzek és a vízhiány miatt. Az oázisok pusztulása viszont hatással van a lakosokra, ami a mezőgazdasági termelés csökkenéséhez, szegénységhez és kitelepítéshez vezet.

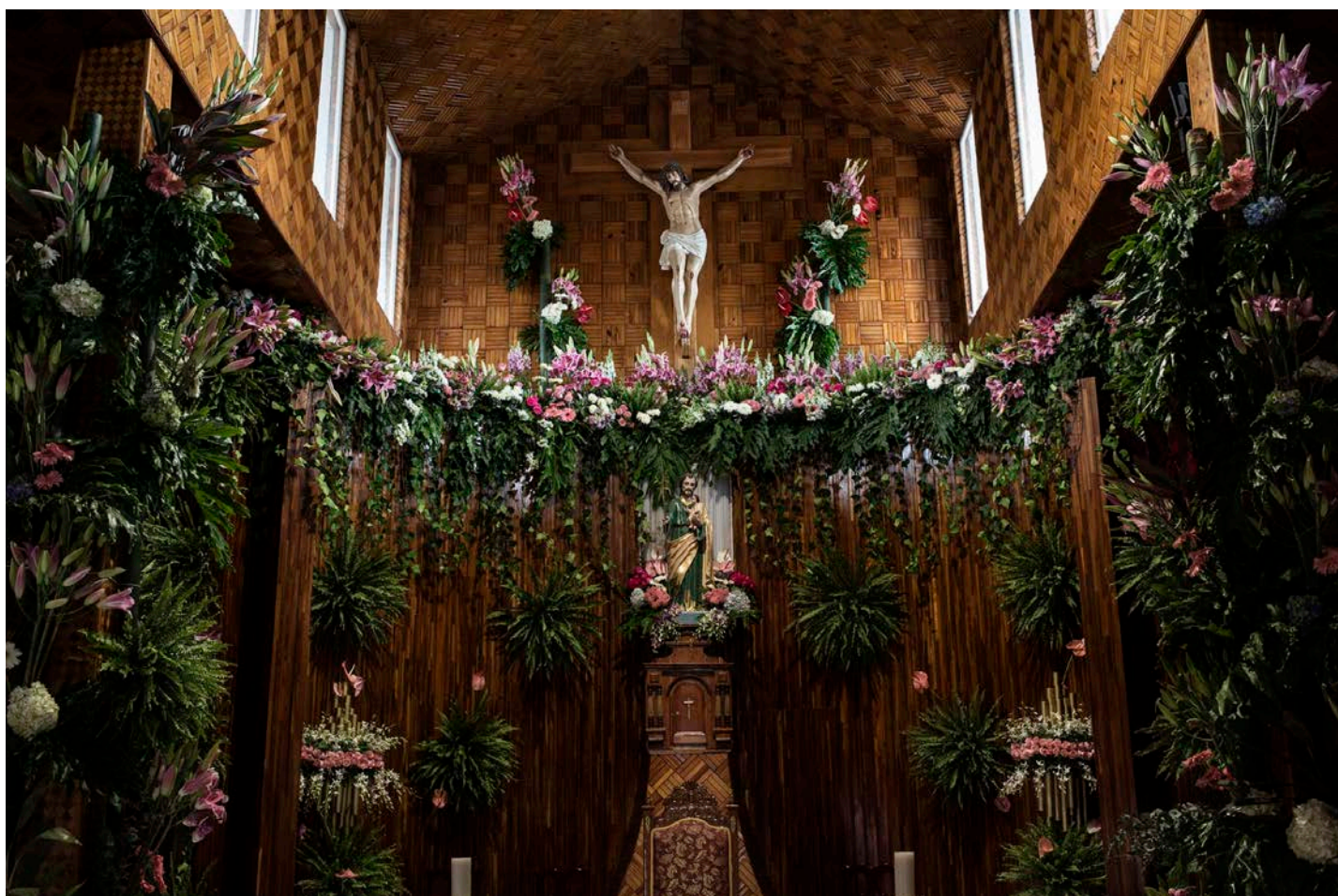
WORLD PRESS PHOTO kiállítás a Magyar Nemzeti Múzeumban
2023. szeptember 22 – november 5.

Cselik Ágnes

VIRÁGVASÁRNAP

WORLD PRESS PHOTO

2023-09-25 | NOVELLA, WORLD PRESS PHOTO

Édes Jézus, drága Krisztus, könyörülj rajtunk! Te, aki szenvedésseddel magadra vetted a világ fájalmát, fogadd kegyesen ajándékunk!

Hajolj le hozzánk Guadalupei Szent Szűz, Mexikó Szent Anyja, mindannyiunk védelmezője, járj közbe érdekünkben Szent Fiadnál, mert idén is, mint eddig és ezután is mindig, virággal díszítettük fel a keresztet, ahol kínhalált halt Szent Fiad teste, virágba borítottuk a San Miguel Templomot, hogy a liliomok és a gerberák szépségében gyönyörködhessen szent szemed, és virágokkal hímzett, gyöngyös ruhát adtunk terád is Szűz Mária, akinek egyszülött fia megváltotta a világot.

végtelen szeretetedben

Tavaly sárga csokrot kapott a 18 éves Sebastián, amikor elébed járult, jobban mondva, elébed vittük, mert járni nem tud, ő a vízfejű gyerek, ezt Te tudod a legjobban,

hiszen mindannyiunkat ismersz. Hófehér gerberákból kötöttünk csokrot Carmelitának, aki agylágyulással született, Carmelitát is tolni kellett, mert menni ő sem tud, pedig már 16 éves, hiába küzdöttek a szülei, nem látták be, hogy nincs értelme, és még kórházba is elvitték, ahol csöveket tettek a fejébe. Könyörülj rajtunk, Szűz Mária! Tavaly sárga volt a csokra Sebastián anyjának, doña Petrának is, de őt azóta végtelen szeretetedben magadhoz vitted, és Sebastián anya nélkül maradt, én etetem, mosdatom, ameddig bírom, vagy ameddig ő bírja, mert errefelé nem élünk sokáig, ezt mindenki tudja. Nekem sem könnyű, mert az egyik kezemet nem tudom használni, így születtem, nem fejlődött ki, de hát minek panaszkodjak, Te látod a szenvedést, Te tudod, hogy nálunk különösen sok a beteg ember, nyomorultak vagyunk mind, pedig megállás nélkül dolgozunk, és még szerencse, hogy van munka, mert máshol az sincs, és akkor éhen halnánk egész biztosan.

Egy munkás gerberákat szór be vegyszerrel egy Villa Guerrero-i üvegházban, Mexikóban, 2020. március 21-én.

A kertészet alkalmaz mindenkit Villa Guerreróban, híresek vagyunk a virágainkról, messze földről ide jönnek vásárolni, ha szép csokrot akarnak vagy ha esküvőt szerveznek. Szeretem az esküvőket, jó látni a fiatalokat, ahogy egy új életre készülnek, az Úr elé járulnak, fogadalmat tesznek, hogy kitartanak egymás mellett jóban-rosszban, egészségben-betegségben. Ilyenkor az egész templom virágba borul, a menyasszony hajában hófehér liliomkoszorú, a kezében gerberacsokor. Nálunk a virágok sokáig bírják, nem kókadnak le a melegben, szép marad a templom, hetekig akár, és otthon, a nászágy mellé szoktuk letenni a menyasszonyi csokrot, hogy díszítse a helyet, ahol majd az új élet fogan.

nem nagyon nevetgélnek

Tudjuk, hogy ez a lehetőségünk, a kertészet, más nem akad errefelé, nem is zúgolódunk, már szüleink is hálásan emlegették a tulajdonost, itt úgy mondjuk, hogy Patrón,

azaz Úr, mert övé az ország, a hatalom és a dicsőség, de a legnagyobb baj, hogy ez a föld is az övé, ahol már nagyszüleim szülei is éltek, az Úr meg sohasem, mert mindig máshol élt, boldogabb vidéken, ahol kék a tenger és nevetnek a gyerekek. Itt nem nagyon nevetgélnek szegénykéék, mert mindig fáj valamijük, vagy ha mégis szebb napjuk van és nevetnek, akkor nem halljuk, mert odavagyunk a virágágyásoknál. Nem érünk rá az időpocsékolásra, a semmittevésre.

Ember embernek is lehet jótevője, itt az élő példa, a torzszülöttek csak szaporodnak, de a kertészet marad, nem költözik máshova, nem hagy itt bennünket, pedig egyre nehezebben dolgozunk mindannyian. Az idő felettem is eljárt, és mostanában már ha csak kinyitom a rovarirtó tartály fedelét, olyan köhögőroham fog el, hogy meg kell álljak, ilyenkor kétrét görnyedek és a kacska kezemmel szorítom az ingem, egész görcsöt kapok, aztán megemberelem magam, mélyet lélegzem, marja a gégémet a rovarölőszert, pedig folytatni kell a munkát, mert nem a nyavalygásért fizetnek.

Sebastián (18), aki vízfejűséggel született, anyjába, Doña Petrába kapaszkodik, miután megfürdette őt a mexikói Villa Guerreróban 2020. március 18-án. Doña Petra veseelégtelenségben halt meg a világvárvány idején.

Nálam most vörös csokor van, sárgát nem mertem kézbe venni a megboldogult doña Petra miatt, nehogy a sorsát is magamra vegyem, így kérlek Fájdalmas Szűzanya, tekints le reám, mint anya az anyára, járulj érdekemben Szent Fiad elébe, nem kérek én lehetlent, nem kérem számon a kezem ujjainak hiányát, elfogadtam sorsomat, csak azt az egyet add meg nekem Krisztus, hogy ez a köhögés elmúljon, hogy dolgozni tudjak tovább, szórni a rovarirtót és a gyomirtót, mikor minek van sora, mert nemcsak annak a szerencsétlen vízfejű Sebastióknak, hanem az én nyomorék Carlosomnak is szüksége van rám.

Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma, és fogadom, hogy sohasem leszel virág nélkül, beborítom az egész San Miguel Templomot, egyenként beszórom a liliumok és a gerberák fejét tartósítóval, hogy soha el ne hervadjanak, örökkön örökké, ámen.

kép | **Cristopher Rogel Blanquet: Gyönyörű méreg**

Mexikó, W. Eugene Smith Grant/National System of Art Creators FONCA/Getty Images

Az EU, Kína, az USA és más országok, amelyek egészségügyi és környezeti kockázatok miatt betiltottak bizonyos mezőgazdasági vegyszereket, néha még mindig legálisan adják el ezeket az anyagokat olyan országokba, ahol olcsó a munkaerő, majd importálják a külföldön termesztett termékeket. Bár a mexikói kormány már lépéseket tesz a kettős mérce ellen, egyes mérgező növényvédőszerrel továbbra is forgalomban vannak, és a használatukra vonatkozó irányelveket nem mindig tartják be. A fotós azért igyekezett dokumentálni a Villa Guerreróban élő virágtermesztő családokat, hogy felhívja a figyelmet a mexikói virágövezetben alkalmazott mezőgazdasági vegyszerek környezeti és emberi hatásaira, és bemutassa, hogy a hatóságok mennyire elhanyagolják a régió egészségügyi ellátását, valamint hogy felhívja a figyelmet a fogyasztók felelősségére a virágvásárlás során.

felső kép | Helyi virágok díszítik a San Miguel templomot a mexikói Villa Guerreróban 2020. március 19-én.

Csongor Andrea

PERSPEKTÍVA

WORLD PRESS PHOTO

2023-09-29 | VERS, WORLD PRESS PHOTO

A mennyezeti freskó elhomályosodik.
A földre zuhanok,
hűvös márványpadló helyett rücskös beton.
Horzsol.
Talán még az óriási barokk templomban vagyok,

amely játszva mozgatja a tágas teret,
csak szétesett a perspektíva:
kimozdult látószögem, a mesteri torzítások miatt
az ábrázolt alakok rövidülésben látszanak.
Csizmaszintről a földet mennytől elválasztó,
meghasadni készülő kárpit festett,
a magas ég csupán látszatkupola,
a dimenziók síkfelületre vetülnek.
A tömegoszlató pajzsok alja belóg a képbe.
Ám a belső tér fölfelé megnyílik.

kép | Fabiola Ferrero: Nem hallom a madarakat

A rendőrség letartóztat egy férfit a Nicolás Maduro elnök hivatalából való eltávolítását követelő tüntetésen a venezuelai Caracasban. Nicolás Madurot, Hugo Chávez választott utódját 2013-ban szűk szavazattöbbséggel választották elnökké, de az ellenzéki pártok megtámadták az eredményt. A tüntetések, a vitatott választások és a szavazat-hamisítással kapcsolatos vádak a következő években is folytatódtak, Maduro ellenfelei pedig őt okolták Venezuela gazdasági válságáért.

A gazdasági összeomlás, a politikai zavargások, a magas munkanélküliség és a szélsőséges társadalmi egyenlőtlenségek miatt hétmillió venezuelai hagyta el az országot, hogy külföldön éljen. Az ezredforduló környékén az olajban gazdag Venezuela virágzó volt, de az olajárak zuhanása, a későbbi rossz gazdasági gazdálkodás és a politikai instabilitás következtében a vagyona visszaesett. Különösen a fiatalok kezdtek elvándorolni. A fotós is ilyen volt, de visszatér, hogy az emlékei Venezuelájának nyomait keresse. Projektje a migrációról és a múltbeli politikai erőszakról készült képeket ötvözi a mai Venezueláról, a hanyatlásról és a benne élő emberek ellenálló képességéről készült képekkel.

WORLD PRESS PHOTO kiállítás a Magyar Nemzeti Múzeumban
2023. szeptember 22 – november 5.

Kállai Katalin

A PÁRNÁT

WORLD PRESS PHOTO

2023-09-27 | VERS, WORLD PRESS PHOTO

a párnát
nem öleled át
óvatosan
alácsúsztatod
a kezed

érezed a súly
súlytalanságát
átfordulsz
viszed magaddal
vagy a kezed
az érzés hasonlít
mondjuk hogy
ugyanaz
nyom és nyomaszt
fölemel
világot járod
a nem látott
semmit
jó és nem
visszahúz
ahonnan
indultál

család

kép | Anush Babajanyan: Tönkretett vizek
VII Ügynökség/ National Geographic Society

Jaynagul Brjjeva és családja kirándulást tesz egy meleg forráshoz Kaji-Sayban, Kirgizisztánban, 2021. március 9-én. A víz egyesek szerint gyógyító hatású.

Négy, tengerparttal nem rendelkező közép-ázsiai ország küzd az éghajlati válsággal és a vízhiánnyal a közös vízkészletek koordinálatlan használata miatt. Tadzsikisztánnak és Kirgizisztánnak, amelyek folyásirányban feljebb fekszenek a Szir-darja és Amu-darja folyókon, télen többletenergiára van szükségük. A folyásirányban lejjebb fekvő Üzbegisztánnak és Kazahsztánnak nyáron vízre van szüksége a mezőgazdaság számára. Az országok korábban szezonálisan fosszilis energiahordozókból származó energiát cseréltek a felső folyásirányban lévő gátakból felszabaduló vízre, de a Szovjetunió bukása és a privatizált iparágak térnyerése óta ez a rendszer kiegyensúlyozatlanná vált. A fenntarthatatlan vízhasználat és a közelmúltban bekövetkezett intenzív aszályok súlyosbítják a problémát.

WORLD PRESS PHOTO kiállítás a Magyar Nemzeti Múzeumban
2023. szeptember 22 – november 5.

Kapitány Máté

HATÁR

WORLD PRESS PHOTO

2023-09-28 | NOVELLA, WORLD PRESS PHOTO

Csak a bójáig, Beni, csak addig úszhatsz el. Az egész nyaralás alatt ezt hallgatja. Csak a bójáig. Beni most is a parton áll, lábfejét a homokba fúrva. A tenger felett örvénylő szél sós illattal tölti meg orrát. Tizenkettő vagyok, gondolja, nem csecsemő.

Hátrapillant. Apja újságot olvas, anyja a telefonját nyomkodja, kishúga homokozó lapáttal szántja a strandot. Most egyikük sem figyel rá. Beni elindul befelé. Kisfiam,

hallja aztán mégis apja aggódó hangját, tudod, csak a bójáig! Beni megtorpan. A messzeségben úgy sorakoznak azok az óriási póznák, mintha a világ határát jelölnék ki. És hiába mondta róluk apa, hogy nincs azokban semmi különös, azok csak szélerőművek, Beni mégsem tud szabadulni a gondolattól, hogy azokon túl valami egészen más kezdődik. Beni a vízbe merül, úszik. Alig egy perc alatt a bójáig ér. Ott újra hátrapillant. Itt már nem ér le a lába, taposnia kell. Anyja továbbra is a telefonba bújjik, húga a vödörrel homokbástyákat formáz. Csak apa tette le az újságját, és olyan feszült figyelemmel lesi őt, mint a szobrok a hídon, amit tegnap az óvárosban láttak.

Na, kérdezi anya, ahogy baktatnak vissza a hotelbe, kistrandoltátok magatokat? Neeem, sipákolja a húga, Szandra, és Beni haragszik anyára, amiért feltette ezt a hülye kérdést, hiszen tudhatná már, hogy ezzel mintha csak azt közölte volna: maradhattunk volna még. A falécekből kialakított úton végig Szandra bömbölését kell hallgatni, meg apa megértő dörmögését, hogy hát, igen, fáradtak a gyerekek, sok volt az élmény, azért ilyen nyűgösek. Mindig ez a szöveg, ha valami nem tetszik a szüleinek. Pedig ő nem fáradt, neki egészen más a baja, csak azt nagyon nehéz lenne szavakba önteni. Már jó ideje kínozza az a gyomrában burjánzó feszültség, ami mellkasára, gerincére, lágyékára is átkúszik. A faléceket figyeli és saját lépéseit. Ha hunyorít közben, meztelen lába összemósódik a fával, ettől olyanná válik, mint egy sötét folyamon keresztülsikló, fehér csónak.

tüskeként fúródva az égboltba

Jó éjt, csukja be az ajtót anya. Szandra már alszik, halkán szuszog. Beni fekszik az ágyában, egy ideig hógát szemléli. Ilyenkor elfogja a bűntudat, amiért haragudott rá, hiszen olyan békés az

arca, hogy attól ő is megnyugszik. A szoba plafonján suhogva köröznak a mennyezeti ventilátor lapátjai. Beni kikászálódik az ágyból és az ablakhoz lép. A látóhatáron most még titokzatosabban merednek elő a póznák, tüskeként fúródva az égboltba.

Visszafekszik, de képtelen elaludni. Feláll, az ajtóhoz lopakodik, fülét rátapasztja. Apa és anya valami angol nyelvű műsort néz. Óvatosan kinyitja az ajtót. A közlekedőn át eléri szülei szobáját, bekukkant. Anya az ágyban hever, a képernyőt bámulja. Apa biztosan a wc-n ül, és olvasgat, nagyon sokszor jár wc-re, mert ott egyedül lehet. Beni

két gyors lépéssel elhagyja a szobát. A nehezen túl van. Most már csak hangtalanul ki kell nyitni a bejárati ajtó zárját, onnan ki a folyosóra, és le a lépcsőn, a hallba. Ha szerencséje van, a recepción nem veszik észre, vagy ha észre is veszik, talán nem tartják vissza, hogy kimenjen a hotel fotocellás főbejáratán.

A parton megáll az iszapban, ujjai között átpréselődik a hűvös hordalék. Pizsamáját ledobja a homokba, és anyaszült meztelenül ugrik a vízbe. Elér a bójáig, és ott, mintha most is apja intelmét hallaná, néhány másodpercig csak tapos egy helyben. Aztán vesz néhány nagy lélegzetet, és úszni kezd. Ahogy egyre beljebb ér, a szél felerősödik, sűrű vízpermetet szakítva a hullámokról. Beni így nehezebben jut levegőhöz, gyorsúszás közben igyekszik minél jobban kifordítani fejét. Olykor azért felpillant, a horizont felé. A póznák még mindig nagyon messze vannak, mintha semmit sem közeledett volna. De Beni tudja, hogy mindez csupán illúzió, mint amikor a hegyek felé tartanak, aztán egészen váratlanul mégis eléri a célt. További percek telnek el, a kartempók lassulnak, Beni izmai mind feszültebbé válnak, a tenger is egyre hidegebb. A fiú tudatára azonban különös nyugalom telepszik. Talán az ismétlődő mozdulatok, talán a körülölelő sötétség, talán a súlytalanság érzete miatt. Már nem foglalkozik a távolsággal, vagy az idővel, már nem szorongatja a gondolat, mi lesz, ha észreveszik a szökését. Mintha mindig is úszott volna.

A következő karcsapással valami keménybe ütközik az ujjá. Elérte a póznákat. Az egyikben megkapaszkodik. Csak most csüggeszkedik végtagjaira az ólmos fáradtság, ami szinte lerántja a mélybe. Beni rászívódik a póznára, reszkető kézzel tartja magát. A part rettenetesen távoli, még a hotel fennhézázó épülete is apróra zsugorodott, nehéz kivenni a vízpermet függönyén át. Beni elbizonytalanodik, szívébe félelem furakszik. Hogy lesz ereje visszaúszni? Egy darabig még csimpaszkodik, dideregve az éjszakai szélben. Folytatni kell, tovább, hisz a határig eljutott. Némi csalódással nyugtázza, hogy a póznák között nem feszül halványkék erőtér vagy varázsos háló. Talán apának igaza volt. Ezek egyszerű szélerőművek. Megdörzsöli felkarját, combját. Tovább! Ellöki magát, és átérik a póznák mögötti oldalra. A szél még hatalmasabb lendületekkel korbácsolja a vizet, a hullámok itt egészen feketék, újra és újra Beni fölé kerekednek, és lezúdulnak rá. A fiú alábukik, majd felszínre tör, lesüllyed és visszatapossa magát. Tovább! Nyálkahártyáját marja a só, sok vizet nyelt, alig marad

ideje levegőt venni egy-egy hullámcsapás között. Éles hangon visít fejében a félelem: hogy lehattél ilyen hülye, mégis, mit gondoltál, innen nincs menekvés, itt fogsz meghalni! Kapálódzik, mozgása szétesik. A víz alatt csend van és béke, mint Szandra arcán, mikor alszik, talán odalent kellene maradnia. De nem, nem szabad feladni, küzdeni kell! A fiú felrúgja magát a felszínre, és úszik tovább, karjával dühödten hasítva ketté a hullámokat. Aztán egyszerre minden elsimul körülötte.

megalázva és megtisztelve

Beni körbetekint. Igéző fények táncolnak mindenütt, mint a sarkkör égboltján.

Tudtam, gondolja a végtelenben lebegve, tudtam, hogy másfajta világot őriznek

ezek a póznák. Aztán nem messze tőle megmozdul a víz, lábát érintve elsiklik mellette valami. A tengerből tünemény emelkedik ki. Gyönyörű, húsz év körüli lány, haja ezüstösen ragyog, arcát és nyakát fénylő pöttyök borítják, mintha kristálypikkelyek alkotnák bőrének szövetét. Olyan pillantást vet a fiúra, amitől Beni szörnyű zavarba jön. Még sosem nézett rá így egyetlen lány sem. A vízi tündér, mert Beni meg volt róla győződve, hogy más nem lehet, lassú keringésbe fog, úgy méricskéli, mintha mohó éhség kerítette volna hatalmába. Egyszer-kétszer a hátára fordul, ilyenkor felsejlik csupasz melle. Beni lázas izgalomba jön, moccanni sem bír, bár menekülne. Az elmúlt időszakban sokszor fantáziált meztelen nőkről, ám most, hogy itt úszik körülötte egy, nem tudja, mit kezdjen a helyzettel. A lány még közelebb úszik hozzá, Beni egész teste beleborzong. Szokatlan bénultság tartja fogva, szemével kérleli a lányt: kegyelmezzen. A tündér átkarolja Beni nyakát, a fiú a fülében érzi leheletét. A lány ekkor váratlanul ellöki magától, szép arcán kacér, de gúnyos mosoly jelenik meg, majd felkacag, és lemerül a mélybe. Beni még mindig bénultan lebeg, egyszerre érzi magát megalázva és megtisztelve. De azt is érzi, hogy ez az egész valahogy nem helyénvaló, hogy felajzott teste és rémült lelke elválik egymástól, és hogy eztán nem lesz többé nyugta.

Kissé távolabb meglát valamit. Egy férfi az, körülötte három lány. Beni még közelebb merészkedik. Csak most üti meg igazán a látvány. Apját látja, arcán olyan mámorral, amelyet még sosem tapasztalt nála, a lányok meg ráfonódnak egészen, tenyerét mellükre húzzák, hátára másznak, valahogy úgy, ahogy annak idején, kisfiúként ő is tette a Balatonban, mégis máshogy, nagyon máshogy. Beni kiáltani szeretne, de

torkát nem hagyja el szó. Nem is apja veszi őt észre először, hanem az egyik lány, ez rögvest Beni felé fordul, és integet neki, jöjjön ő is. Apja csak ekkor nyitja ki a szemét, ekkor látja meg fiát. Összenéznek, és jó darabig csak egymást pillantását fürkészik. Apja szemében még ott burjánzik a felajzottság, de látva fia zavarát, hamar átadja helyét a szégyennek. A férfi eltolja magától a lányokat, akik erre vad, állatias rikácsolásba kezdenek, az egyik meg is karmolja apa nyakát, aztán mind eltűnnek a sima víztükör alatt. Apa nem úszik oda azonnal Benihez, talán úgy véli, leleplezése szakadékot vájt közéjük, amit lehetetlen áthidalni. Aztán mégis úszik, először tétován, szemérmesen, és Benit ez még nagyobb zavarral tölti el, most minden korábbinál szívesebben látná magabiztosnak apját. Aztán csak odaér hozzá, de még mindig nem szól semmit. A fiú csupán azt érzékeli, apja erősen gondolkodik, miként kellene kezelnie a helyzetet. Először mintha le akarná szidni, amiért megszegte a szabályt, és túlúszott a bójákon. Igen, ez volna a legegyszerűbb, lehet, Beninek is. De apa arcáról egy pillanat alatt lemállik a harag. Nyakához nyúl, letörli a karmolt sebből kibuggyant vért. Ahogy Benire néz, a tekintete most inkább segélykérő, mint vádló. Beni ekkor sírva fakad, reszket. Apja még egy másodpercig hezitál, lehet-e most ilyen, de aztán magához öleli fiát, és olyan erővel szorítja, hogy Beni nem is tudja pontosan, apa védelmet nyújt-e számára vagy csak kapaszkodik belé.

A visszaút csendben telik. A kimerült fiú apja hátán fekszik. Beni semmi másra nem figyel, mint apja egyenletes tempójára, lélegzetének ismétlődő ritmusára, a víz csobogására. Mire eléri a partot, az ég alján már megjelenik a hajnal kékje. Kimerülten dőlnek le a parti homokba. Ez a kimerültség összekapcsolja őket. Apa Beni keze után nyúl, de a fiú finoman elhúzódik. Aztán nagy nehezen feltápáskodik, térde rogyadozik. Apja is felül, kérdően néz fiára. Maradjunk annyiban, apa, mondja ekkor Beni, hogy azok ott csak szélerőművek, jó? A férfi nem felel. Mikor elindulnak a hotel felé, apa Beni mögött kullog, és ahogy fia szélesedő vállát, hátának szép ívét, mozgásának elszántságát figyeli, mérhetetlen büszkeség lesz úrrá rajta.

kép | **Simone Tramonte: Nettó zéró átmenet**

Emberek úsznak a dániai Amager strandon 2021. július 13-án, egy szélerőmű közelében, amely 8 552 villamosenergia-fogyasztó társtulajdonában van, és több mint 40 000 koppenhágai háztartást szolgál ki.

A megújuló energiák, az élelmiszertermelés új technológiái és a körforgásos gazdaság a zöld átmenetre törekvő

európai vállalatok körében kulcsfontosságú irányok. Az ember által okozott éghajlatváltozás az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatala szerint a természeti környezetet és a társadalmat fenyegető legnagyobb és legelterjedtebb probléma. Ezért az Európai Unió célokat határozott meg, hogy az üvegházhatást okozó gázok kibocsátását 2030-ig legalább 55 százalékkal, 2050-ig pedig nettó nullára csökkentsék. A fotós olyan innovatív technológiákat dokumentál, amelyek lehetséges utakat kínálnak e célok eléréséhez.

WORLD PRESS PHOTO kiállítás a Magyar Nemzeti Múzeumban
2023. szeptember 22 – november 5.

Csongor Andrea

NÉHÁNY HÉT CSUPÁN

WORLD PRESS PHOTO

2023-09-26 | VERS, WORLD PRESS PHOTO

Mi csupán finom utalást teszünk,
épp csak rád mutatunk a csonttal,
jelezve, hogy különösebb bonyodalom nélkül,
valahol külön tőlünk, a szélen – múltj el.
Feküdj a földre rendelt kalyibád közepén,

száradj ki a világból, mint a deszka,
hunyj ki, amint a gyertya kialszik,
tépd le ruhád, kend szét a bélsarat,
vagy kóborolj el és többé ne találj vissza:
törzsünk üzenete ez. Én csak átadom.
Arra a néhány hétre lesz elegendő
sütésálló lekvár, májkrém meg ovis tea.

kép | **Lee-Ann Olwage: A nagy felejtés** (Bob & Diane Fund, a Spiegel részére)

Sugri Zenabu, a gambagai „boszorkánytábor” női közösségi vezetője (mangazia) a ghánai Gambagában ül a lakosok között 2022. október 27-én. Zenabunál a demens zavartság és memóriavesztés tünetei jelentkeznek.

A várható élettartam növekedésével a demencia mind inkább közegészségügyi és társadalmi-kulturális kérdéssé válik Ghánában és egész Afrikában. A demenciával kapcsolatos viselkedés ismeretének hiánya miatt a tüneteket mutató nőket néha boszorkányoknak tartják. Ghánában úgynevezett „boszorkánytáborokba” küldhetik őket. Lee-Ann Olwage arra tesz kísérletet, hogy felhívja a figyelmet az afrikai kontinens demenciával kapcsolatos, gyakran figyelmen kívül hagyott történeteire.

WORLD PRESS PHOTO kiállítás a Magyar Nemzeti Múzeumban
2023. szeptember 22 – november 5.

Janecskó Kata

ÚJ ÉLET

WORLD PRESS PHOTO

2023-09-30 | NOVELLA, WORLD PRESS PHOTO

Zivatar volt, villámok cikáztak az égen, a levegő megtelt elektromossággal azon a délutánon, amikor Sugri Zenabu találkozott Istennel.

Az ébredése óta hétezer-nyolcszáznegyvenhárom lépést tett meg, gondosan kiséperte a házat, és megfőzött tizenegy emberre. A faluban jártában a szembejövők többsége nem köszönt neki. Amikor egy ismerős asszony megszólította és a hogyléte felől érdeklődött, nem válaszolt, csak visszakérdezett. Hallgatta, ahogy a másik belemerül a szomszédja terjengős szapulásába. Sugri Zenabu nem tudta volna megmondani, hogy van. Nem emlékezett, mit jelent az, hogy lenni.

Délután mosni akart, de ahogy gyűltek a viharfelhők, lemondott erről, mert elázott volna a kitergetett ruha. Fel sem merülhetett, hogy ölbe tett kézzel üljön a hirtelen felszabaduló órákban. Elővette a polc alá tolt kosarat, és gyakorlott, pontos öltésekkel nekiállt megvarrni a családtagok szakadt ruháit. Már nem látott olyan jól, mint négy-öt évvel azelőtt. Erőltette a szemét, a nyűtt nadrágokat közel emelte arcához.

A kutya egész délelőtt a falu határában kutatott maradék után, akkor a nyitott ajtón át berontott a házba, körbenyargalt az asztal körül, szőréből por hullott. Sugri Zenabu káromkodott, seprűvel kikergette, aztán újból kisépért odabent. Mire végzett, a közeledő vihar felhői miatt annyira besötétedett, hogy nem tudta folytatni a varrást.

Bántotta, hogy nem halad a teendőivel. Akkor lepényt süt a vacsorához. Nem ötlet, nem is gondolat volt ez – Sugri Zenabu rég elfelejtett gondolkodni.

A lepényhez három alapanyagot kellett elővennie. A tenyere megkeményedett bőrére, az ujjai közé is víz és liszt csirizes keveréke ragadt. Összeállt a tészta, ő a lavór fölé hajolt, hogy tisztára sikálja a kezét. Ekkor odakint már szakadt az eső.

Istent akkor látta meg, amikor végzett a kézmosással, elfordult a lavórtól és egy pillanatra az ajtó felé nézett. Az egyik villám tökéletesen megvilágította, de az is lehet, hogy ő maga volt a fény. Utána jött újra a sötétség és vele a mennydörgés. Sugri Zenabu tisztán kihallotta a dörgésből a neki szóló szavakat. Le kellett ülnie a földre.

Hónapok teltek el.

A halványsárga turbánt, sárga felsőt és sárga-zöld szoknyát, amit aznap viselt, azóta sem vette le. Papucsos lába ujjaira mostanra több rétegben rakódott a por. Ül. Akik

felületesen néznek rá, azt hihetik, vár valamire. De Sugri Zenabu nem vár semmire. Rég megérkezett.

kép | **Lee-Ann Olwage: A nagy felejtés** (Bob & Diane Fund, a Spiegel részére)

Sugri Zenabu, a gambagai „boszorkánytábor” női közösségi vezetője (mangazia) a ghánai Gambagában ül a lakosok között 2022. október 27-én. Zenabunál a demens zavartság és memóriavesztés tünetei jelentkeznek.

A várható élettartam növekedésével a demencia mind inkább közegészségügyi és társadalmi-kulturális kérdéssé válik Ghánában és egész Afrikában. A demenciával kapcsolatos viselkedés ismeretének hiánya miatt a tüneteket mutató nőket néha boszorkányoknak tartják. Ghánában úgynevezett „boszorkánytáborokba” küldhetik őket. Lee-Ann Olwage arra tesz kísérletet, hogy felhívja a figyelmet az afrikai kontinens demenciával kapcsolatos, gyakran figyelmen kívül hagyott történeteire.

WORLD PRESS PHOTO kiállítás a Magyar Nemzeti Múzeumban
2023. szeptember 22 – november 5.

Hajnóczy Csaba

SZIGETKÖZ, HANGÖKOLÓGIA

2023-09-15 | ESSZÉ

A kilencvenes évek második felében egy alkalommal hajóval utaztam Bécsbe. Ez volt első személyes találkozásom az *üzemvízcsatornával*, amely a part menti tájak üdeségét felváltva vagy harminc kilométeren keresztül egyhangú betonmedenceként nyomta le a tájat. Akkor már ebben hömpölygött a Duna vizének 83%-a – Szlovákia területén –, a maradékra hagyva Európa legnagyobb szárazföldi folyódeltáját. A károk által okozott sebek ápolása és a lehetséges fejlesztések tervezése végigkísérték az elmúlt harminc évet.

természet alapú megoldások

Az „Insula Magna” nevű Fenntartható Fejlesztési Program finanszírozását az Európai Unió és a magyar állam biztosítja. Célja „olyan hosszú távú és

sokoldalú fejlesztési koncepció kialakítása, amely lehetővé teszi, hogy a Szigetköz (Csallóköz) térsége határon átnyúló, európai fenntartható és mintaadó fejlesztési területté váljon”. Az ikertérség fejlesztésének mottója: *„A víz összekapcsol, nem pedig szétválaszt.”* A projektben fontos szerepet játszik a kőszegi **Felsőbbfokú Tanulmányok Intézete** (iASK), a Széchenyi István Egyetem, az Országos Vízügyi Főigazgatóság és az Észak-Dunántúli Vízügyi Igazgatóság. A terv: fejlesztés a vízgazdálkodás, az ipar, a kultúra, a mezőgazdaság, a turizmus szempontjainak figyelembevételével és egyeztetésével, innovatív, természet alapú megoldások alkalmazásával. A hang mint környezeti tényező tudomásom szerint itt kapott először Magyarországon szerepet átfogó vizsgálatban.

A kutatás 2021 júniusában indult, és 2022 tavaszán zárult le, ígéretes és előre tekintő zárójelentéssel, konklúziókkal. A beavatatlanok számára azóta semmi észlelhető nem történt. Céлом az volt, hogy a hangökológia nemzetközi gyakorlatára alapozva segítsem a projekt megvalósítását.

1. De mi az a hangökológia?

Az akusztikai ökológia a környezet és a benne élők – emberek és más lények – kapcsolatait kutatja a hangzó jelenségek vizsgálatával. Azokkal a tartalmakkal, összefüggésekkel foglalkozik, amelyek a hallgatás és a hallási percepció útján keletkeznek. Az akusztikai ökológia több más egymással összeérő terület (akusztémológia, bioakusztika, deep listening, terepfelvétel, hangökológia, ökoakusztika, ökológiai hangművészet, pszichoakusztika, városi hangdizájn) leginkább ismert halmaza. R. Murray Schafer és köre a hetvenes években Vancouverben alapította a hangtájak ökológiájának dedikált **World Soundscape Project**-et, és 1993 óta a **World Forum for Acoustic Ecology** regionális szervezeteket összefogó ernyőként koordinálja a kiterjedt nemzetközi tevékenységet.

nagy karrier

A hangökológia elválaszthatatlan a *soundscape* fogalmától. A kifejezést sokan Murray Schaferhez kötik, *Soundscape – The Tuning of the World* című, 1977-ben megjelent könyve

nyomán. Az elnevezés nagy karriert futott be a kortárs zene egyes ágazataiban, az elektronikus irányzatok és a hangművészet köreiben. De nem Schafer alkotta meg. Szerepel Buckminster Fuller 1963-ban megjelent *Utopia or Oblivion: The Prospects for Humanity* című kötetében is ^[1]. Michael Southworth 1966-ban, a „Városok hangzó környezete” című kutatásában használta. ^[2] Az International Organization for Standardization, a legfőbb szabványügyi szervezet 2014-ben, az összekuszálódott vonatkozások miatt így határozta meg a jelentését: „Valamely akusztikai környezet, ahogyan egy személy vagy emberek csoportja érzékeli, tapasztalja, és/vagy értelmezi egy bizonyos kontextusban.” ^[3]

2. A Szigetköz mint hangtáj

A Szigetköz hangvilágát vizsgálva, a kutatás első fázisaként feltérképeztem azokat a területeket, amelyekből a soundscape-ek táplálkoznak: geofónia, biofónia, antropofónia – azaz a bolygó hangjai, az élővilág hangjai, az ember által keltett hangok.

Négy forrásból merítettem. Tapasztalati anyagomat hangséták adták, amelyek során mikrofonokat, hangfelvevőket és fejhallgatókat, valamint hidrofont (víz alatti mikrofont) használtam. Emellett hat, egyenként egy-két órányi helyszíni interjút készítettem. Az Insula Magna kutatáshoz készült egy 74 tételből álló lakossági kérdőív, amelynek átfogó, minden életszférára kiterjedő spektrumába hanggal kapcsolatos kérdések is bekerültek.

Mindezek mellett, beleszövöm a leírásba mindazokat a másodlagos információkat, amelyeket egyes állatfajok esetében nem sikerült megtapasztalnom, de fontosak. Ennek oka, hogy számos jellegzetes hang időszakhoz kötött, akár a napi, akár az éves ritmus függvényében. Másrészt a hangtáj mikrohangokat, sőt emberi füllel transzformáció, speciális apparátus nélkül nem hallható ultra- és infrahangokat is felölel.

Geofónia

A Szigetközben a geofónia jelenségei közül a víz hangjai a legjelentősebbek. Az egyes Duna-ágak különböző vízállásai más-más folyási hangokat generálnak, a halkán csobogótól az áradóig. A természetes bukók és az épített műtárgyak (duzzasztómű, gátak, hallépcső stb.) mind máshogyan szólnak, egymáshoz képest és az állapotváltozások függvényében is.

A légmozgás a leggazdagabban a nádasokban, nyárfásokban hallgatható. Szélsőségebb időjárás, viharok esetén jelenik meg a pusztá, süvöltő szélhang is.

A Föld egyes területein a szilárd mélyből vulkanikus, tektonikus hangok törhetnek elő. Ez szerencsére itt nem szerepel a palettán, de a víz által mozgatott hordalékkavics súrlódó sodródása igen. E hangok intenzitásából, frekvenciájából, időtartamából a hordalék mennyiségére és minőségére lehet következtetni.

Biofónia

Dunasziget, Ásványráró és a többi falu hangvilágában manapság is jellegzetesen megjelennek a háziállatok, bár, ahogy egyik interjúalanyom mondta: „Minden van, de kevés” (Takács István). A baromfi (tyúk, pulyka, kacska, liba, gyöngytyúk) mellett él itt disznó, ló, szarvasmarha, kecske, birka, szamár. A háztáji állattartás a rendszerváltást követően, a falusi élet átfogó átalakulásával drasztikusan visszaesett. A lakossági kérdőív tanúsága szerint viszont a legtöbb településen továbbra is jelentős hangtáj-elem a kutyaugatás.

A vadon élő állatok sorát kezdjük a gerinctelenekkel. Az ízeltlábúak és rovarok fajainak csak kis szegmense képviselteti magát a szabad füllel hallható soundscape-ben. A tücskök és más egyenesszárnyúak ciripelése közismert. A meleg évszakokban alaphangként van jelen, a lakossági kérdőív válaszaiban is megjelenik. Kevesebb

figyelem esik a halk, valamint az időszakos jelenségekre. Egy példa: a szarvasbogár már lárva állapotában is kommunikál hangokkal, a hímek pedig párzáskor csoportosan „berregnek”.

A halak hangjainak érzékelése technológiát igényel. Hiába terjed gyorsan a hang a vízben, a víz fölé nem jön, a bűvár pedig a saját levegőzésétől nem hallja. Ha átláthatatlan a víz, nem mindig tudni pontosan, hogy mit közvetít a hidrofon. A *Remotely Operated Vehicle* (ROV, távolról irányított eszköz) teszi lehetővé, hogy egy kisméretű robot kamerával közvetítse a vizuális információkat, miközben a hidrofonja hangot továbbít. Ennek használatára a Szigetközben még nem került sor. A víz alatti soundscape „titkos” zónáinak felderítésére – amelybe számos kételtű és hulló hangja is beletartozik –, jelenleg nem látszik más módszer.

madárhang

Saját tapasztalataim, valamint interjúalanyaim egybehangzó véleménye szerint a Szigetköz hangvilágának legfontosabb eleme a madárhang. A lakossági válaszok is ezt hangsúlyozzák. Mintegy 230 faj honos a vidéken, énekesmadarak hosszú sora, a nádi rigótól a vörösbegyig, valamint holló, búbos vöcsök, varjúfajok, ölyvek, rétisas, hamvas réti héja, kánya, harkályfajok, szürke gém, kárókatona. A madarak április-májusi hajnali kórusa a szigetközi természet csodái közé tartozik.

A nagy emlősök kiemelkedő részvétele a hangtájban szeptemberben a szarvasbögés. Jellemzőek az őz és a róka riasztó kiáltásai, illetve az utóbbi december körül hallatott rekedtes, köhögésszerű párzasi hangja, a koslatás. Az erdészeti károkat is okozó hód változatos hangjai közül a csobbanások távolabbról is hallhatóak, míg a rágcsálás és a nyögdöső „beszéd” inkább mikrohang. Számos más kisemlős (nutria, pézsmapocok, hermelin, nyest, nyuszt, nyúl, ürge) él a Szigetközben, hangjuk leginkább a kitartó, elmélkedésre hajlamos megfigyelők számára érzékelhető.

Antropofónia

Az ember által keltett hangok a régmúltban egységet alkottak a természeti hangtájakkal. A humán lépték (a hangadás és a hallgatás fajunkra jellemző, természetes hangerőű) ma is megvannak az auditív kommunikáció alaprétegeiben, és ezt még mindig a Szigetközre is jellemző falusi hangtájak képviselik legerőteljesebben. Ezzel szemben az ipari forradalommal megkezdődött a „technofónia”, a gépek által meghatározott hangtájak térhódítása. A 20. században mindez először analóg, majd digitális elektrofóniával ötvöződött.

Térségünk ezt tükrözi. A lakosság számára zavaró hangok listáját uralják a közlekedéssel kapcsolatos zajok, a teher- és személyszállítás, az átmenő forgalom, a repülőgépek, a vasút, a mezőgazdasági járművek, valamint egyéb belsőégésű motorok: fűnyírók, fűrészgépek, építkezési eszközök stb.

permanens moraj

Interjúalanyaim is ezt erősítették meg. Például: az ártér egy alig látogatott, gyönyörű szigetén erőteljes hatás a paradicsomi idill ellenében a közeli Szlovákiából áthallatszó forgalmas főút permanens moraja (Takács István). Mások szerint a május és szeptember közötti kenu-idényben, különösen a hétvégeken, Dunasziget adott útvonalain folyamatos átmenő autóforgalommal kell számolni. Más településekkel (pl. Nógrád megye) szemben előnyös, hogy a ház-, udvar- és kerttartáshoz szükséges kisgépek használata a fűnyírástól a flexelésen át a bozótvágásig vasárnap tilos, és ezt a lakosok többnyire be is tartják (Stencinger Miklós). Külön fejezet a terepmotorozás. A közeli Szlovákiához, különösen pedig Ausztriához képest a szabályozás megengedőbb, az ellenőrzés lazább. Így aztán gyakran 4-5 vagy akár sokkal több járműből álló rajokkal találkozhatunk védett területeken vagy a közvetlen közelükben.

A vízi közlekedés a motorcsónakokkal és egyéb gépesített vízi járművekkel kapcsolódik a technofóniához. A rendelkezések nem egyértelműek. Egyes források szerint a motorcsónak-használat lóerőfüggő, mások szerint a rendőrségi előírások nem tartalmazzak ilyesmit. Bizonyos ágakra csak elektromos motorokkal lehet bemenni. A jet-ski a deltaágakban nem megengedett, de a Mosoni-Dunán igen.

A soundscape-t terheli a dunakiliti duzzasztómű is. A víz fölött, szabad füllel is hallhatóak ipari zajok. (A lakossági kérdőívben más gyárakra is hivatkoznak.) Kilitinél a hidrofonos hallgatások és felvételek igazolják, hogy ezek a hangok a víz alatt is terjednek, két spektrumban észlelhetők. Vizsgálatot igényel, hogy miként hatnak az aquafaunára.

További zajforrás a vadászat, amely interjúalanyaim szerint rendszeresen, az év rendjét követve fordul elő a vidéken. A vadkár elleni védekezés része a gázzal működtetett hangágyú. Ez az eszköz nyári éjszakákon, mikor mindenki nyitott ablaknál alszik, óránként „elsül”, jelentős hangerővel. Magyarországon számos település önkormányzata betiltotta, de Dunaszigeten 2021 nyarán még legális volt (Takács István).

egyszerre dübörög

Az emberi forrású hangtáj másik nagy csoportját szociális hangok adják, nem ritkán elektronikus zenelejátszókkal és hangszerekkel keveredve. A lakossági felmérésben a második legnagyobb sérelem-csoportot alkotja ez a típus. A kérdőívre adott válaszok (éppúgy, mint interjúalanyom, Stencinger Miklós) „idegenekhez”, „betelepülőkhöz” vagy egyenesen „szlovák betelepülőkhöz” kötik a hangos zenével kísért jelenséget. A szenvedő alany pedig „Vagy odamegy, vagy eltűri”. Fűzfa Zoltán közlése szerint nyaranta legalább 5-6 hétvége van, amikor Dunasziget különböző pontjain több buli egyszerre dübörög. Nem általánosítható, de megtörténik, hogy a hangos elektronikus zenével kombinált mulatós atmoszféra a turizmus helyeire, akár a Duna mellékágaira is betör (Hegyi Miklós).

3. Javasolt kutatási és cselekvési irányok

Így fest tehát a Szigetköz „hangleltára”. Úgy vélem, a hang összességében négy területen járulhat hozzá a Szigetköz fenntartható megújításához. Először mint az ökológikus folyamatok nyomon követésére alkalmas eszköz. Másodszor mint

megóvandó és felmutatandó természeti érték. Harmadszor mint helyspecifikus, a régióhoz kapcsolódó művészeti munkák inspirációja és anyaga. Végül megfontolandóak a zavaró hangok csökkentésének és kiszűrésének lehetőségei.

Ökoakusztika – bioakusztika

Murray Schafer a pozitív rezgést kutatta a soundscape-ben. A világ „hangolásában” [4], harmonizálásában megkérdőjelezhetetlen szerepet szánt a zeneművészetnek – nem csoda, hiszen ő maga is zeneszerző volt, akárcsak Hildegard Westerkamp, Barry Truax és mások a World Soudscape Project tagjai közül.

A környezet és a hang kapcsolatrendszerével foglalkozó, egymást érintő tudományágak közül nem mind művészeti/esztétikai alapú. Az ökoakusztika, valamint az állatvilághoz még szorosabban kötődő bioakusztika a természettudomány felől épít a hang érzékelésre. „Az ökoakusztika a környezeti hangok ökológiai vizsgálata és értelmezése. Feltörekvő interdiszciplináris tudomány, amely a természeti és antropogén hangokat, valamint azok környezethez fűződő kapcsolatát vizsgálja az idő és a tér skáláin” [5] – írja Almo Farina.

Farina és köre a hangot mint ökológiai jellemzőt veszi számításba, olyan tulajdonságnak tekinti, amely vizsgálatok széles körét teszi lehetővé. Az adatok gyűjtését szolgáló monitorozás célja kiterjedhet a fajok változatosságára, az egyedszámokra, a viselkedések dinamizmusaira és számos egyéb faktorra.

állatközösségi frekvenciahasználat

Globálisan az éghajlatváltozás és az emberi területfoglalás az élőhelyek visszafordíthatatlan átalakulása, a fajok gyorsuló kihalása, valamint az élőlényközösségekben végbemenő változások

leggyakrabban emlegetett okai. Ezek legnyilvánvalóbban a korlátozott élőhelyeken élő fajoknál figyelhetők meg, különösen a trópusokon és a sarkvidékeken. De észlelhetők a mérsékelt égövben is, mert az éghajlati hatások visszatükröződése a biofóniában korábban megfigyelhető, mint például a növényzet változásaiban és a látható tájszerkezetekben. Az ökoakusztika révén megtapasztalható, hogy egyes fajok hogyan alkalmazkodnak akusztikailag, hogyan használják az „akusztikai rés” adta lehetőségeket, hogyan épül és alakul a „Great Animal Orchestra” [6], az evolúció során kialakult állatközösségi frekvenciahasználat. Információk nyerhetők az állományok méreteiről, sokszínűségéről vagy korlátozottságáról, egészségéről, a vándorló fajok érkezésének és távozásának idejéről, a napi és évszak szerinti ritmusról, a terek használatáról, az egyedfejlődésről.

Ökoakusztika a Szigetközben: mit monitorozunk?

A Szigetköz része a Natura 2000 hálózatba vont élőhelyeknek. Ezek meghatározásánál fontos elem volt a kiemelt figyelmet érdemlő növény- és állatfajok, vagyis a jelölő fajok jelenléte. A régióban fajok sokasága tartozik ebbe a kategóriába, a gerinctelenektől az emlősökig.

A kutatás jelenlegi fázisában a közvetlen célok, a relevancia, a módszertan, a technikai háttér szempontjaiból hiányoznak a konkrétumok. Azt azonban meghatározhatjuk, hogy mely állatfajokra vonatkozhat kiemelt figyelem.

Az ízeltlábúak rendszertani törzséből vizsgálat tárgya lehet a nagy tűzlepke, az erdei szitakötő, a lápi szitakötő, a szarvasbogár, a remetebogár.

Számos tanulmány foglalkozik a halállomány megrázkódtatásának következményeivel. [7] A Natura 2000 jelölőfajok sokaságát nevezi meg: balin, vágócsík, botos kölönte, halványfoltú küllő, széles durbincs, selymes durbincs, réti csík, szivárványos ökle, leánykoncér, törpecsík, lápi póc, német bucó, magyar bucó. A fajkihalás azokban a mellékágakban figyelhető meg, amelyek teljesen elválasztódnak az ártértől. Ugyanakkor bizonyos élőhelyek az árvízvédett területek csatornarendszerére korlátozódtak. Az elterelés hatására ritka és európai veszélyeztetettségű fajok tűntek el a Szigetközben. A legkomolyabb sérüléseket a lápi póc és a botos kölönte állománya szenvedte el. A vízalatti hangtájak monitorozása a folyamat nyomon követését szolgálhatja.

A Szigetköz egyes helyein a békakórusok jól hallhatóak, ám a lakosság megkérdezésének adataiban alig szerepelnek. Ez egybevág azzal az interjúkból kapott közléssel, hogy a békaállomány jelentősen lecsökkent az elmúlt évtizedekben. A gőte- és teknősállomány is fogyatkozik. Veszélyeztetett faj a dunai tarajosgőte, a vöröshasú unka és a mocsári teknős. Ritka a sárgahasú unka is.

A madárvilág a térségben kétségkívül ma is gazdag, de ha felidézzük a Natura 2000 által kiemelt jelölőfajokat (csörgő réce, tőkés réce, barátaréce, kerцерéce, kontyosréce, törpegém, vörösgém, bölömbika, fekete gólya, fekete harkály, nagy kócsag, réti sas, kis bukó, bakcsó, kis kárókatona), kevésbé idilli a kép. Az interjúalanyok szerint fogyásnak indult a fácán, a törpegém, a szárcsa is.

Az emlősök jelölőfajai a Natura 2000 szerint: nyugati piszedenevér, közönséges denevér, európai hód, vidra, északi pocok. A denevérek ultrahangjai külön kategóriát képeznek, hiszen nem jelennek meg az emberi érzékelésben. A fokozottan rejtőzködő életet élő északi pocok hangja természetes körülmények közt nem hallható, de a vízimadarak állományaiban gyakorta garázdálkodó vidra visítása jellegzetes, feltűnő.

erős idegméreg

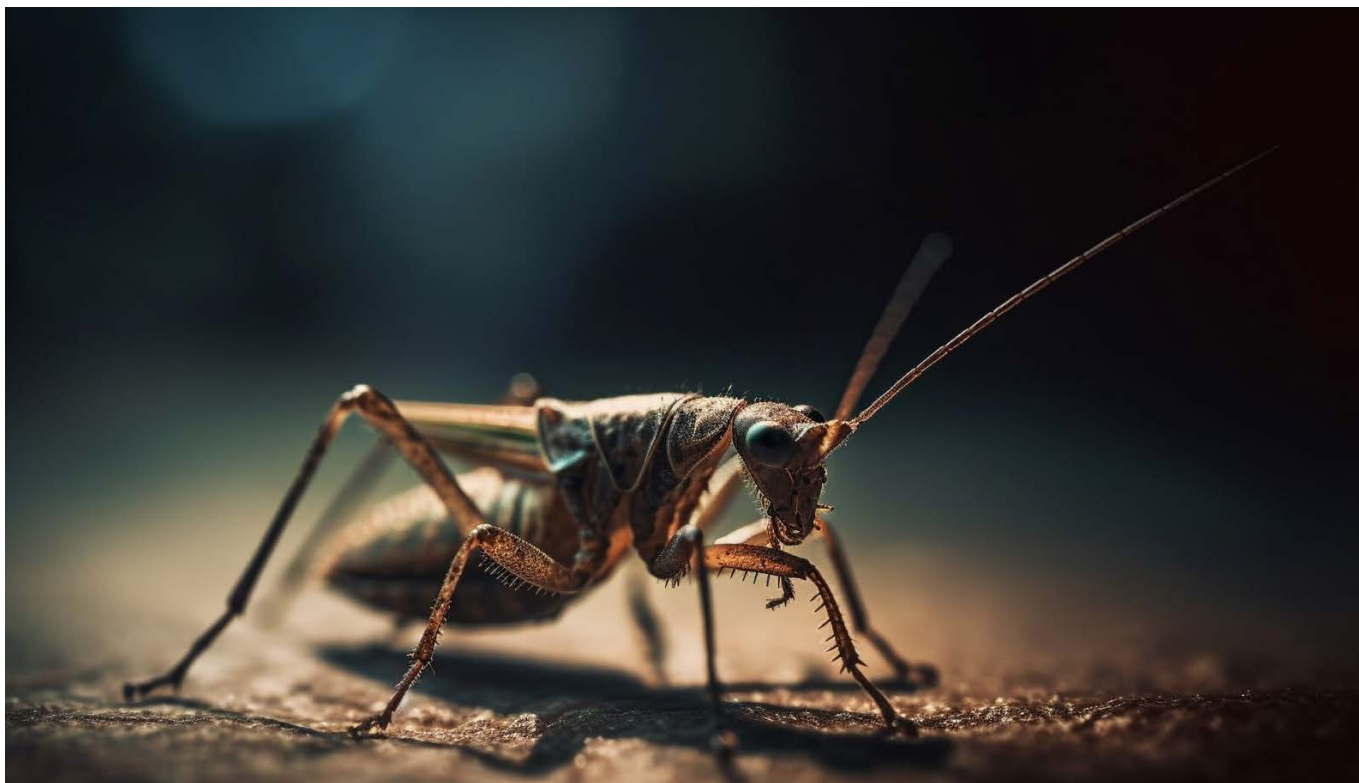
Izgalmas és nyitott kérdés, hogy milyen szerepe lehet az akusztikai monitorozásnak. A vegyszeres szúnyogirtás következményeinek felméréséhez feltehetően hozzájárulhat a módszer. Az itt használt deltamethrin erős idegméreg, ami minden rovarra mérgező. Beszélgetéseim konkrét eredménye, hogy

időszerű és releváns lenne a hangtáj összehasonlító elemzése a helikopteres permetezések előtt és után. Feltételezések szerint az elpusztított egyedek akár 99%-a nem szúnyog, hanem egyéb ízeltlábú. Ez érzékenyen érinti a tápláléklánc további tagjait, a legyeket, bogarakat és egyebeket fogyasztó madarakat, hüllőket, kételtűeket, halakat is.

A hang mint megóvandó és felmutatandó természeti érték

A hangtechnika elmúlt fél évszázados fejlődése új lehetőséggel és funkcióval gazdagítja a nemzeti parkokat és védett területeket szerte a világon. Eszközt ad az egyébként régi felismerésnek, hogy a természet hangvilága is megőrzendő és megismertetendő érték.

Hogyan valósítható meg ez a cél? Az érmének két oldala van. Fontos a helyszíni élmény, a valós időben és térben történő találkozás. A hívó szó az „új turizmus”. A szabadidő természetben töltésének kiscsoportos, családi és egyéni, elmélkedést is felajánló módja. Túlzás volna tömegesnek tekinteni az igényt a természet pán-szakralitására, de léteznek ilyen formák. Például a Hortobágyon, a darvak vonulásánál és más, madármegfigyelésre vagy a szarvasbőgés hallgatására alkalmas helyeken. A Szigetközben is lehetnek újszerű hallgatóhelyek, „hangkertek” vagy „csendszentélyek”, akár a víz alatt.

Másrészt a dokumentáció is lényeges. A személyes látogatás időhöz kötött, és nem tükrözi a természeti hangvilág ciklikusságát, tartalmi tagoltságát. Ezt az űrt hangzó archívum létrehozásával, folyamatos fejlesztésével és gondozásával lehet kitölteni. Az idő távlatában az egymásra következő hangfelvételek auditív történetként mutatnak rá az ökológiai változásokra, amint arról Bernie Krause is beszámol ^[8].

A hangtáj mint műalkotások inspirációja

Hadd soroljak néhány önkényesen választott példát a hangtájak megidézésére a zenetörténet régi és frissebb fejezeteiből: *The Cries of London* (Richard Dering); *La notte*, g-moll concerto fuvolára, fagottra és kamarazenekarra (Vivaldi); *A Villa d'Este szökőkútjai* (Liszt); *Pacific 231* (Honegger); *Madárkatalógus* (Messiaen); *Miniwanka* (Murray Schafer); *Become Ocean* (John Luther Adams). Az imitációt és mimézist félretéve John Cage és Luc Ferrari magát a soundscape-et tette műalkotássá. Az elmúlt évtizedekben a hangfelvétel-készítés technológiájának elérhetővé válásával az ökológiailag motivált hangművészet fontos formát teremtett hang és környezet

összefüggéseinek feltárásában. Elektroakusztikus, rögzített médiával operáló darabok, kontextusba helyezett helyspecifikus előadások és installációk sokasága jön létre.

együttműködő alkotások

A Szigetköz magában hordozza ezeket a lehetőségeket. Megfelelő formák, alkalmak segítségével (pl. rezidenciaprogram, kollektív műhelymunka, bemutatási alkalmak) lehet megteremteni az alkotás feltételeit. Az élő előadások mellett a neten szónikus „játszótér” jöhetne létre, ahol a régióhoz kapcsolódó, akár hangtérkép formájában elrendezett terepfelvételek, kreatív applikációk révén interaktív, folyamatosan alakuló, bővülő együttműködő alkotások születnének. A folyamat aktív részesei lehetnek a helyi lakosok, gyerekek és felnőttek. Nemzetközi példák vannak rá, hogy iskolás gyerekek, hangfelvétel készítésben és feldolgozásban jártas mentorok közreműködésével maguk találják meg és dokumentálják a számukra fontos hangtáji elemeket.

A zavaró hangok ellenében

Az USA-ban, Baltimore-ban 1914-ben lépett szolgálatba a hangtörténet első rendőre, a „zajellenes rendőr”. A modernitás kezdeteitől Amerika élen járt a kéretlen hangok generálásában, ennek reakciójaként a zajelhárítás hőskorszakában, a 20. század elején a kontroll gyakorlásában is.

A Szigetköz mint kiemelt természetvédelmi terület fenntarthatóságában nagy szerepet kap a környezettudatos magatartás. Ennek formálását, az iASK programja értelmében, a *Landsupport többszemponú komplex döntéstámogató rendszer* is szolgálná. Kár lenne ebből kihagyni a hangot. A csend komplex fogalom, abszolút értelemben nem is létezik. A hangtáj természeti minőségének megőrzése felül kell írja a turizmus – más környezetekben érthető – hedonisztikus velejáróit. A korszerű szórakoztató elektronika számos olyan eszközt forgalmaz (például nagy teljesítményű bluetooth hangszórókat), amelyeknek használata ellentétes az ökológikus célokkal. A természetes hangkörnyezet megőrzendő, óvandó érték.

4. Konklúzió

Megérne egy oknyomozást, hogy hol feneklett meg az „Insula Magna” Fenntartható Fejlesztési Program. A jelenlegi csend azt sugallja, hogy az iASK programtervezetében szereplő intézményekből és a hozzájuk kapcsolódó elgondolásokból nem lesz semmi. Pedig a Szigetköz Akadémia Kutatási és Képző Központ, amely egyszerre volna

tudományos nemzeti park és élő laboratórium, a biológiai sokféleségre fókuszáló *Bio-Szigetköz* koncepció, a *Civil Science* jelenléte, a Waterscape obszervatórium, a látogatóközpont-hálózat valóban előremutató, nemzetközi jelentőségű víziók.

ígéretes kezdet

Ez azonban nem jelenti, hogy semmit nem lehet tenni. A Moholy-Nagy Művészeti Egyetem oktatási repertoárjában az utóbbi években jelent meg az akusztikai ökológia. A 2022/23-as akadémiai évben zajlott le a „Szigetköz hangökológiája” kurzus, amelyet ígéretes kezdetnek gondolok. Helyi partnerként a Pisztrángkör Egyesület ^[9] lehet fontos szereplő, amelynek gondozásában 2023 októberében nyílik meg Dunasziget faluban a Szigetköz Élményközpont.

A MOME és a Pisztrángkör együttműködésével került sor 2023. június 4-én a Szigetköz Hangkert eseményre. ^[10] A *hangkert* egyfajta „csendszentély”, mentes a domináns antropofon zajoktól, alkalmas a természeti hangokban való elmerülésre, és jó terep a szónikus ökológia művészeti és szociális vonatkozásainak megmutatására.

Kurzuszáró programunk kenus „hangsétával”, azaz 3 órányi hallgatós vizióval kezdődött, amelynek során a résztvevők – külső közönség is – mikrofonok és felvevők, fejhallgatók kipróbálásával elmerülhettek a soundscape-ben. Délután a MOME hallgatóinak előadásai következtek, majd koncertszerű formában a hallgatók darabjai és egyéb alkotások hangzottak el, a nemzetközi élvonalat Chris Watson ^[11] *Vatnajökull* című műve jelenítette meg.

Milyen perspektívái vannak a Szigetköz fejlesztésének? Vegyük például a jelenleg elég gyatra közutakat. A minőségi, netán mennyiségi fejlesztés a forgalom nagyarányú növekedését eredményezheti. Ennek a környezetre gyakorolt negatív hatásai elkerülhetetlenek. A kérdőíven a helyi közösségek egyértelműen állást foglaltak ebben. Egy Magyarország más vidékeiről referáló tanulmányból ^[12] jól láthatjuk, hogy a közúti forgalom milyen erőteljesen gátolja például a kételtűek szaporodását, milyen erős élettér-csökkentő szerepet játszik.

A fő kérdés: mi kerüljön a fókuszba? Gazdasági érdekek, a tömegturizmus szempontjai vagy a természet értékei? Mit jelent a kormánybiztos mondata, hogy „a Szigetköz Győr funkcionális városrésze”? ^[13] Váljon a térség jól fizetett munkaerőtömeg rekreációs vidámparkjává, úgymond „balatonizálódjon”? Vagy összpontosuljon a figyelem és az energia a természeti értékek fenntartására és felmutatására?

Úgy vélem, a minőségi, szabályozott idegenforgalom, a minden szegmensében fenntartható fejlesztés a megvalósítandó cél. Talán nem olyan exkluzív szigorúsággal, mint a Galápagos-szigeteken, de ugyanolyan informált, elkötelezett következetességgel.

Irodalom

Cajete, Gregory: *Native Science. Natural Laws of Interdependence. Foreword by Leroy Little Bear*, J. D. Clear Light Publishers, Santa Fe NM, 2000

Gagliano, Monica: „*Thus Spoke the Plant. A Remarkable Journey of Groundbreaking Scientific Discoveries and Personal Encounters with Plants*”. North Atlantic Books, Berkeley, CA 2018

Gagliano, Monica; Ryan, John C; Vieira, Patricia (ed.): *The Language of Plants. Science, Philosophy, Literature*. University of Minnesota Press, Minneapolis, London, 2017

Guti Gábor: *Dynamics of juvenile fish assemblages in the Szigetköz section of the Danube since the operation of an artificial water replenishment system in the floodplain*. In: *Opusc. Zool.* Budapest, XXIX.XXX, 1997

Farina, Almo; Gage, Stuart H. (ed.): *Ecoacoustics. The Ecological Role of Sounds*: Wiley, 2017

Fertő-Hanság Nemzeti Park: A HUFH 30004 Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület fenntartási terve. 2014. https://www.ferto-hansag.hu/upload/document/283/hufh30004-fenntartasi-terv_2014_web_9q14.pdf

Haskell, David George. *The Forest Unseen. A Year's Watch in Nature*. Apple Books. 2012
Krause, Bernie: *Great Animal Orchestra*

Sallai, Guti: A Szigetköz halai. In: Gubányi – Mészáros (szerk): *A Szigetköz állattani értékei*. Bp., Magyar Természettudományi Múzeum, 2010

Radicchi, Antonella: The notion of soundscape in the realm of sensuous urbanism. A historical perspective. In Wilson, A., (ed.), *Listen! Sounds Worlds from Body to Cities*, Cambridge Scholars Publ. (2018)

Troll, Valentin R. Et al.: Ancient oral tradition describes volcano–earthquake interaction at Merapi volcano, Indonesia. *Geografiska Annaler: Series A, Physical Geography*, 97:1, 37–166. 2015

Vida Antal: Threatened fishes of the Szigetköz. *Miscnea. zool.hung.*, Vol 8 25, 1993

Weiperth András et al.: Soundscape Dynamics at Anuran Reproductive Sites in Pannonian Biogeographical Region: Effects of Road Noise on Vocal Activity. In: *Asian Herpetological Research* 2016, 7(1): 34–40

Interjúk

Fűzfa Zoltán ökológus, tanár, turisztikai vállalkozó (2022. február 18. és március 26.)

Hegy Miklós és Szabó Zsolt dunaszigeti lakosok (2022. február 19.)

Takács István zenész, zenetanár (2022. február 22.)

Szabó Csaba a FHNP helyi munkatársa (2022. február 21.)

Stencinger Miklós nyugdíjas dunaszigeti lakos (2022. március 26.)

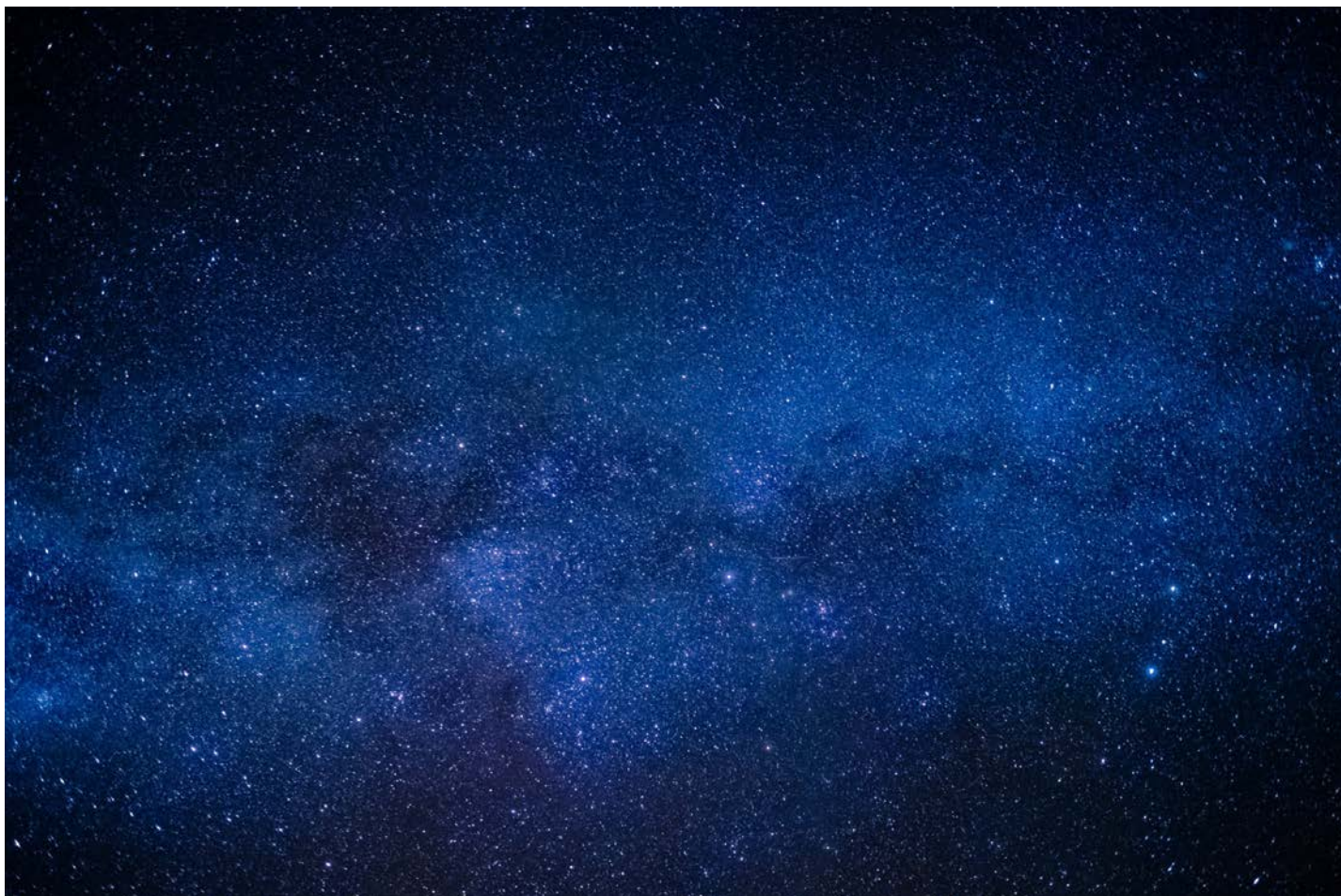
1. Buckminster Fuller: *Utopia or Oblivion: The Prospects for Humanity*. 74 ↑
2. Radicchi, Antonella: The notion of soundscape in the realm of sensuous urbanism. A historical perspective. In Wilson, A., (ed.), *Listen! Sounds Worlds from Body to Cities*, Cambridge Scholars Publ. (2018) ↑
3. ISO 12913-1 (Definition and Conceptual Framework, Section 2.3. 2014.) ↑

4. Schafer, R. Murray *The Soundscape – Our Sonic Environment and the Tuning of the World*. Destiny Books, Rochester, Vermont, 1977 ↑
5. Farina, Almo; Gage, Stuart H. (ed.): *Ecoacoustics. The Ecological Role of Sounds*: Wiley, 2017 ↑
6. Bernie Krause hipotézise szerint az evolúció során a nagy nyüzsgésben élő állatközösségek tagjai számára, pl. az esőerdőkben, alapvető fontosságú, hogy halljanak és hallatszanak. Spektrogramok igazolják, milyen részletgazdag, fajspecifikus frekvenciahasználat jellemzi ezeket az ökoszisztémákat. Krause, Bernard L.: *Great Animal Orchestra*. Profile Books, GB, 2012. ↑
7. pl. Sallai és Guti 2010, Vida 1993, Guti 1997 ↑
8. Bernie Krause: *This is What Extinction Sounds Like*. <https://www.youtube.com/watch?v=KnpsMG0PWRY> ↑
9. <https://www.pisztrangkör.hu/hun/> ↑
10. <https://www.facebook.com/events/1211559432893327/?ref=newsfeed> ↑
11. <https://chriswatson.net> ↑
12. Weiperth et al. 2016 ↑
13. <https://nalunk.ujso.com/szigetkoz/navracsics-a-szigetkozi-terseg-gyor-funkcionalis-varosresze> ↑
kép | vcteezy.com

Nacsinák Gergely András

CSILLAGZÁPOR

2023-09-13 | ESSZÉ

Mégiscsak a rómaiaknak volt igazuk, hogy az év kezdetét szeptemberre tették.

A nyár ugyanis nem annyira évszak, mint inkább állapot. A Canis Major csillagképben felkúszik az égboltra a Szíriusz, az északi firmamentum legtündöklőbb csillaga, amelyet latinul *caniculának* becéztek, és ezzel megáll az idő, hogy aztán a Perseidák

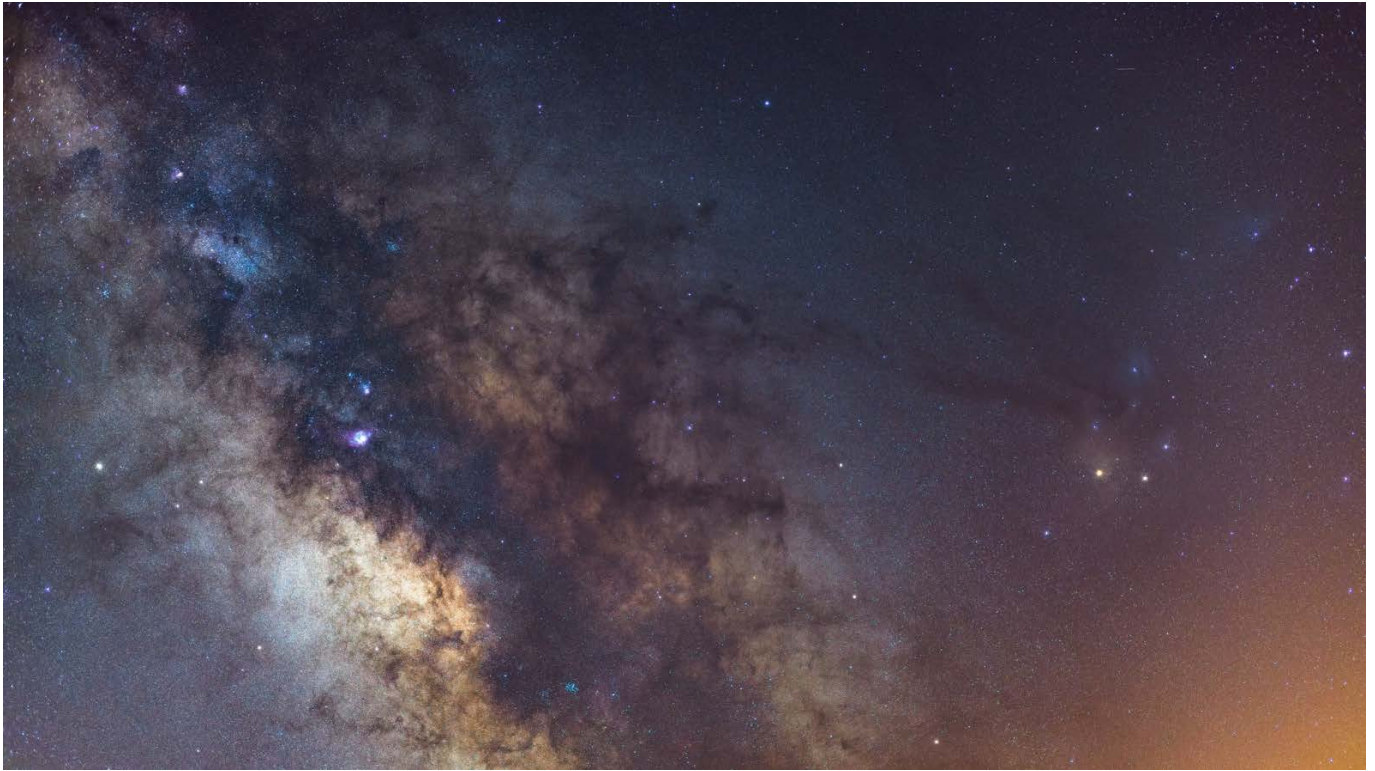
csillagzáróval induljon újra, tétovázva, kelletlenül. A hőségben, tücsökzenében, a szendergő napok egyformaságában magáról megfeledkezve álmodik az idő. A nyárnak tere van, távlata, nem tartama. Hatalmasan terpeszkedik a táj felett, rezzenetlenül ragyog a vizeken, végtelennek tűnik minden irányban. Az első hűvösebb reggelek figyelmeztetik az embert, hogy az idő, ha lassan is, de ébredzik, a nappalok süllyedő pályára térnek, visszaköveteli jogait az éjszaka. És akkor elkövetkezik a számvetés ideje, amire a költők célozgatnak ős-verseikben: hogy az időtlenséggel mihez is kezdtünk, kihasználtuk-e az órák apályát...

a fény bőségéből

Éppen itt tartunk most. Az év, ahogy a rómaiak számolták, nyár végével indul; nem vetéssel, hanem szürettel, nem ínségből, hanem teljességből. Mint amikor a talpára fordított homokóra telt

üvegtartályából peregni kezdenek a szemek lefelé. Az év a fény bőségéből születik, és annak lassú kialakása jelzi a kezdetét. Az ősz: időbe-lépés, útnak indulás.

Olvasó természetű embernek ilyenkor a nyárra félretett könyvek polcára téved tekintete. Mert vannak nyárra félretett könyvek, esetenként vaskosabb kötetek: éppen jól illenek majd a parttalan időhöz – vélhettük –, ahol a lapok, ahogy a napok, észrevétlen fordulnak át. A nyár is ilyen vaskos kötet, nem akar véget érni sohasem, mintha mindig volna hátra belőle még egy fejezet. De persze előbb vagy utóbb az utolsó lapot is megforgatja majd egy váratlanul érkező léghuzat, és a könyv becsukódik.

Itt az idő elővenni az őszi költőket, Rilket, George-ot, Traklt például, kinek mit. Az évszakok mind költőiek, és a költőknek megvannak a maguk otthonos évszakai. Celan téli szikárságú, enigmatikus, dérfényű sorai sehogyan sem illenek a nyárba. Jammes tücsökzenéjét kiveti magából a november. Pessoa meghazudtol bármilyen tavaszt. Novalis ellenben tavasz mindenestül, még hozzá kora tavasz, hiába szólongatja egyre-másra az éjszakát. Az John Donne felségterülete – és így tovább. Persze játék ez, nem folytatható a végtelenségig, inkább csak olyasmiről van szó, mint hogy a festők közül némelyek azonnal felismerhetők a koloritról. Egyes költők tisztábban tükröződnek bizonyos évszakokban. Hangjuk az idő egy-egy jellemző hangjával összecseng. Így kétségtelenül vannak a nyárnak szánt kötetek, amelyek – legalábbis így vettem észre – a legkritkább esetben válnak valóban a nyár könyveivé.

Könyvek, amelyeket hosszú vonatutakra tartogattunk.

Könyvek, amelyekről elképzeltük, hogy a vízparton olvassuk majd.

Könyvek, amelyeket a hőség delejező ereje ellen vetnénk be.

Amelyeket a hűlő falak közt, nyitott ablaknál, lámpafény és szúnyogháló között olvasnánk.

Korán érkező, vakító reggeleken a rövid kávé mellé való könyvek.

Könyvek, amelyeket fa alatt, hason fekve is lehet olvasni, mert nem csukódnak be minduntalan akkor sem, ha ujjunkat egy pillanatra fölemeljük, elhessegetni egy-egy darazsat.

Tengert helyettesítő könyvek.

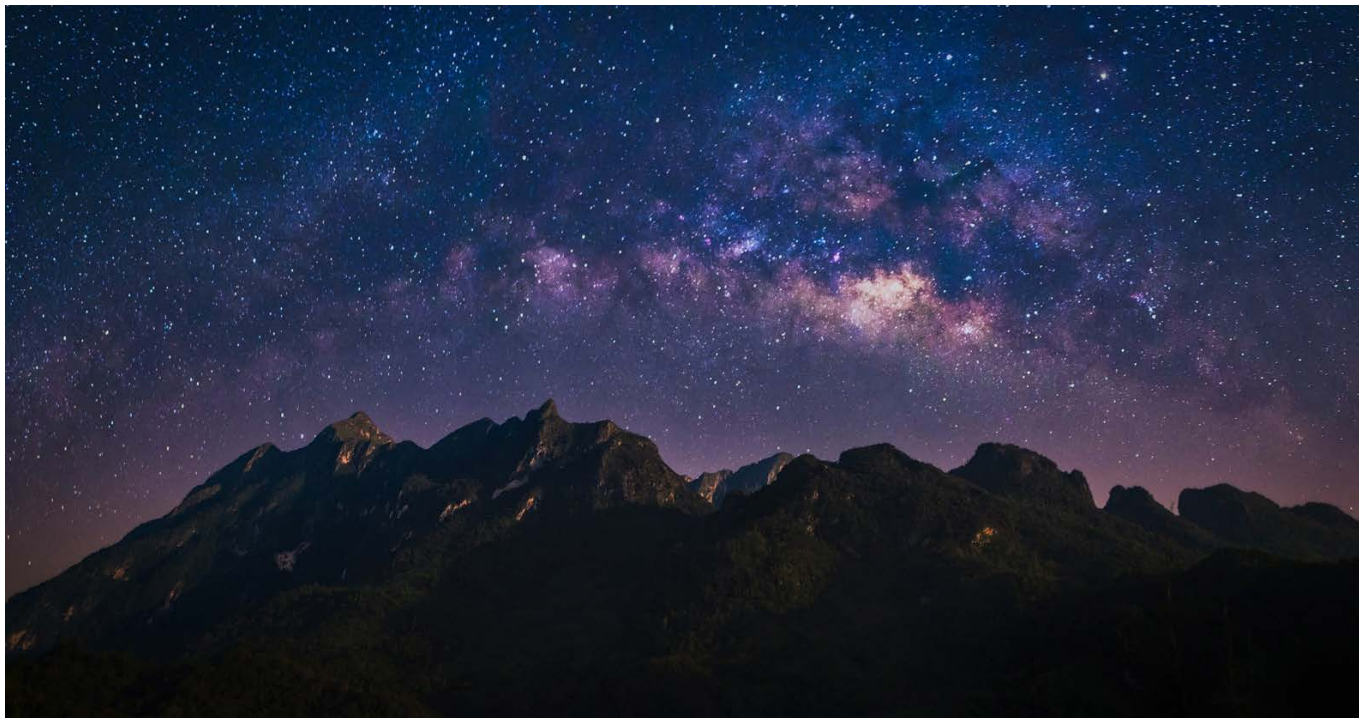
Utazásra felkészítő könyvek, amelyekben apró számárfülekkel jelölhetők a látnivalók.

És persze az utazás alkalmával beszerzett könyvek, a nyár csempészárui.

Útitárs

A lista tetszés szerint folytatható, folytatni viszont fölösleges, mert általában minden másképpen alakul. Sem a vonaton, sem a fűben heverve, sem a tengerparton nem azokat a könyveket lapozzuk fel, amelyekben jó előre megállapodtunk magunkkal. Az indulás előtti este ott áll az ember a polc előtt vagy az útitáska mellé készített kötetek fölött, és tűnődik, csakugyan ezt akarta-e. Hasonlít az érzés arra, amikor életének bizonyos pontjain szétnézve áll ugyanígy, ugyanezzel a kérdéssel – csak abban az esetben nem lehet egyetlen mozdulattal megváltoztatni a sors összetételét. Jó eséllyel végül nem ugyanazok a könyvek kerülnek a pakkba, mint amelyeket elterveztünk, és ugyanilyen jó eséllyel a magunkkal cipelt kötetek nagy része ott is marad a hazaérkezésig, fellapozatlanul. Ekkor válik nyilvánvalóvá, hogy a könyv tulajdonképpen nem használati tárgy, hanem útitárs. Többségüket nem azért visszük magunkkal, mert halaszthatatlan tudni- és éreznivalóink vannak, hanem hogy ne legyünk az úton egyedül. Egy-egy átmenetileg lakott szobában az ágy mellé tett kötetnek a helyektől független otthont kell képviselnie.

Számítóbbr kávéházak ezért tartanak könyvespolcokat a vendégek mellett, és nem mindig könnyű eldönteni, melyik szolgál melyiknek díszletül.

A nyárra félretett könyvek ezért tartozássá válnak leginkább: kiegyenlítetlen számlává, amely csak az első, felöltöt kívánó napok valamelyikén akad a kezünkbe, mintegy a fiók aljáról. Ekkor kapunk csak észbe, mi mindent mulasztottunk el abban a hiszemben, hogy csakugyan megállt az idő, és újraindulni nem is áll szándékában. Csodálkozunk: hát mégis eltűntek valahová a mozdulatlanak ígérkező napok? A Perseidák vonulása csak a kezdet: nemsokára követik őket a fecskék. A reggelek áttetszőbbek, rövidebbek; a napfénynek nincs annyi ideje kibontakozni, hamar beköszönt az este. Dönteni kell: a restanciák közül mit ítélünk átvihetőnek télire? Megcselekedhető-e télen is, ami nyáron? Elhagyható-e az életünkből továbbra is, ami akkor elmaradt? Vagy reménykedjünk inkább, hogy lesz még nyár, és mi eléggé ugyanazok maradunk jövőre is, amikor a Canis Major újból felkél a láthatáron, és így a most félretett kötetek olvasása minden további nélkül elodázható? Nem volna tanácsosabb tartani ugyanettől?

Szent Lőrinc könnyei

A Perseidákat Szent Lőrinc könnyeinek is mondják: hűsítő cseppekként hullanak a földre, és a pokoli hőség lassanként alábbhagy. Csakhogy ennek ára van – az ember újra mozgolódik, terveket szövöget, nem is mindig a legnemesebbeket, készülődik, fondorkodik,

miképpen fogja munkára az újfent mozgásba lendülő időt, formálja a maga képére az ismét rázáruló világot. A nyár túlságosan tágas, túlontúl lebegő ahhoz, hogy igazán kezdhesünk vele valamit. Hacsak nem gyönyörködünk benne, akár egy színes, csillogó szappanbuborékban. Hacsak nem olvasunk felesleges dolgokat. A buborék aztán elpattan, az idő visszatérével a praktikum is újra zörget, bebocsáttatást követel, definiált időt, kitűzött programot. Az ősz első napjait, amint teheti, tüstént határidők késeivel szabdalja hűvösebb darabokra. Aki teheti, ilyenkor nyújtsa még magában az időtlen évszakot, amíg lehet. Válasszon egy könyvet a nyár érintetlenül maradt polcáról, és üsse fel, hátha kibetűzhető lesz belőle az időtlenség észrevétlen átmentésének egy-egy mesterfogása.

kép | vecteezy.com